

The Project Gutenberg eBook of Avioliittoja: Kokoelma aviotarinoita, by Anton Pavlovich Chekhov

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Avioliittoja: Kokoelma aviotarinoita

Author: Anton Pavlovich Chekhov

Translator: Reino Silvanto

Release date: September 11, 2016 [EBook #53029]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AVIOLIITTOJA: KOKOELMA AVIOTARINOITA ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

AVIOLIITTOJA

Kokoelma aviotarinoita

Kirj.

ANTON TSHEHOV

Valikoinut ja suomennanut Reino Silvanto

Helsingissä, Kustannusosakeyhtiö Kirja, 1912.

SISÄLLYS:

Sadesäällä.

Apteekkarinrouva.

Onnettomuus.

Vaimoväkeä.

Pelko.

Puoliso.

"Anna" kaulassa.

"Nainen, joka kulkee koiran kanssa".

SADESÄÄLLÄ

Suuret sadeepisarat rapisivat hämäriin ikkunoihin. Oli tuollainen huvila-asukkaan inhoama sadesää, joka kerran alettuaan jatkuu tavallisesti kauan, viikkomääriä, kunnes viluinen kesävieras on siihen tottunut ja joutunut täydellisen haluttomuuden valtaan. Ilma oli kolea, kosteus läpitunkevaa, vastenmielistä. Asianajaja Kvashinin anoppi sekä vaimo, Nadeshda Filippovna, yllään hartiahuivit ja sadetakit, istuivat ruokasalissa ison pöydän ääressä. Anopin kasvoista saattoi lukea, että hän, Jumalan kiitos, oli hyvin ruokittu ja puettu, terve, oli saanut ainoan tyttärensä vaimoksi kelpo miehelle ja saattoi nyt hyvällä omallatunnolla panna pasianssia. Hänen tyttärensä, keskikokoinen, vaaleaverinen, kaksikymmenvuotias nainen, jolla oli lempeät, vähäveriset kasvot, luki kirjaa nojaten kyynäspäillään pöytään; mutta hänen katseestaan päätäten ei hän kuitenkaan lukenut, vaan ajatteli omiaan, joita ei seisonut kirjassa. Molemmat olivat vaiti. Kuului, kuinka ulkona satoi, ja palvelijatar keittiössä haukotteli pitkään.

Kvashin itse ei ollut kotona. Sateisina päivinä hän ei matkustanut maalle huvilaansa, vaan jäi kaupunkiin, sillä kostea ilma maalla vaikutti pahasti hänen keuhkokatarrinsa ja esti tekemästä työtä. Hänen mielipiteensä oli, että harmaa taivas ja ikkunaruutuja pitkin valuvat sadeepisarat vievät työhalun ja tuovat alakuloisuuden. Mutta kaupungissa, jossa on enemmän tämän maailman mukavuuksia, siellä sadeilmoja tuskin huomaakaan.

Pantuaan kaksi pasianssia anoppi sekotti kortteja ja katsoi tyttärensä.

— Minä koetin, onko huomenna kaunis ilma ja tuleeko meidän Aleksei Stepanitshimme, sanoi hän. Jo viidettä päivää hän on poissa... Kylläpä Jumala antoikin ilman...

Nadeshda Filippovna katsoi välinpitämättömästi äitiinsä, nousi ja alkoi astella nurkasta nurkkaan.

— Eilen ilmapuntari nousi, sanoi hän omissa ajatuksissaan, mutta tänään, kuulemma, se on taas laskenut.

Anoppi asetteli kortteja kolmeen pitkään riviin ja huojutteli päätään.

— Onko sinun ikävä? kysyi hän luoden silmäyksen tyttärensä.

— Tietysti!

— Ymmärtäähän sen. Ja miksi ei olisi? Viiteen päivään et ole nähnyt häntä. Ennen, toukokuussa, kaikkein korkeintaan kaksi tai kolme päivää, mutta nyt — onkos se laittaa? viisi päivää!... Minä en ole hänen vaimonsa, ja kuitenkin ikävöin häntä. Eilen, kun sanottiin ilmapuntarin nousseen, minä käskin tappaa kananpoikia ja perata ruutanoita hänelle, Aleksei Stepanitshille. Niistä hän pitää. Sinun isävainajasi ei voinut sietää kaloja, mutta hän pitää niistä. Halukkaasti hän niitä aina syö.

— Minun käy niin sääli häntä, sanoi tytär. Meidän on ikävä, mutta onhan hänen vielä ikävämpi siellä, äiti.

— Mitä vielä! Päiväkaudet hän on oikeudenistunnoissa ja yöllä kuin tarhapöllö yksinään tyhjässä huoneistossaan.

— Ja mikä kauheinta, äiti, hän on siellä ypö yksinään, ilman palvelijatarta; kukaan ei laita hänelle samovaaria eikä tuo vettä. Miksi emme hanki hänelle palvelijatarta kesäkuukausiksi? Ja miksi ollenkaan olemme täällä maalla, jollei hankään tahdo olla? Minä olen sanonut hänelle: "Jollet tahdo, niin ei tarvitse". "Sinun terveytesi tähden", vastasi hän. Ja minkälainen on minun terveyteni sitten? Tuleehan jo sairaaksi siitäkin, kun tietää, että hänen täytyy minun tähteni niin paljon kärsiä.

Katsoen äitinsä olkapään yli tytär huomasi virheen pasianssissa, kumartui pöydän yli ja alkoi korjata. Seurasi vaitiolo. Molemmat katsoivat kortteihin ja kuvittelivat mielessään, kuinka heidän Aleksei Stepanitshinsa ypö yksinään kököttää siellä kaupungissa, synkässä, autiossa työhuoneessaan ja tekee työtä, vaikka onkin nälissään ja väsynyt ja ikävöi perhettään...

— Mutta tiedätkö mitä, äiti? virkkoi Nadeshda Filippovna yht'äkkiä, ja hänen silmänsä alkoivat loistaa. Jos huomenna on samanlainen ilma, niin minä matkustan aamujunassa hänen luokseen kaupunkiin! Saanhan toki tietää, kuinka hän jaksaa, nähdä hänet, juottaa hänelle teetä.

Ja molemmat alkoivat ihmetellä, ettei tämä yksinkertainen, helposti toteutettavissa oleva ajatus ollut ennen heidän mieleensä juolahtanut. Kaupunkiin on vain puolen tunnin junamatka, ja sitten asemalta kaksikymmentä minuuttia ajurilla. He juttelivat vielä jonkin aikaa ja menivät sitten tyytyväisinä levolle, yhdessä samaan huoneeseen.

— Ohhoh-hoh-hoo... Herra armahda meitä syntisiä! huokasi anoppi, kun salin kello löi kaksi yöllä. Ei nukuta!

— Etkö nuku, äiti? kysyi tytär kuiskaten. Minä yhä ajattelen sitä Alekseita. Kunpa hän ei vain pilaisi terveyttään siellä kaupungissa. Jumala ties, missä hän syö, ravintoloissa ja muissa sellaisissa paikoissa, jos niissäkään.

— Sitä minä itsekin ajattelin, huokasi anoppi. Taivas häntä suojelkoon. Ja tuota sadetta, tuota sadetta!

Aamulla ei sade enää rapistellut ikkunaruujuja, mutta taivas oli harmaa kuten edellisenäkin päivänä. Puut seisoivat surullisina, ja kun tuuli vähänkin hengähti, rapisi niistä vesipisaroihin. Jalkineiden jäljet savisilla poluilla, ojat ja rataanraiteet olivat täynnä vettä. Nadeshda Filippovna päätti lähteä kaupunkiin.

— Vie terveisiä hänelle, sanoi äiti kääriessään tyttärensä hartialiinaan. Sano, ettei hän niin tavattoman ahkerasti niissä oikeudenistunnoissa... Täytyyhän joskus vähäsen levähtääkin... Peittäköön ulos menessään visusti kaulansa, kun ilmakin on näin huono. Voisithan ottaa hänelle kananpojan mukaasi; onhan kotoinen, vaikka kylmäkin paisti aina parempaa kuin ravintolaruoka.

Tytär matkusti luvattuaan palata iltajunassa tai seuraavana aamuna.

Mutta hän palasikin paljoo aikaisemmin, jo ennen päivällistä, kun hänen äitinsä istui makuuhuoneen arkulla ja tuumaili torkkuen, mitä hän paistaisi vävyilleen illaksi.

Kalpeana ja kiihoittuneena astui tytär hänen luokseen huoneeseen ja sanaakaan sanomatta, ottamatta edes hattua päästään heittäytyi vuoteelle ja painoi päänsä patjaan.

— Mikä sinun on? ihmetteli hänen äitinsä. Miksi näin pian?... Missä Aleksei Stepanitsh on?

Nadeshda Filippovna nosti päänsä ja katsoi kuivin, rukoilevin silmin äitiinsä.

— Hän pettää meitä, äiti! huudahti hän.

— Herra varjele, mitä sinä puhut? pelästyi äiti, niin että tanu putosi hänen päästään. Kuka meitä pettää? Herra armahda!

— Hän pettää meitä, äiti! toisti tytär, ja hänen leukansa alkoi vapista.

— Mistä sinä sen tiedät? huusi anoppi käyden kalpeaksi.

— Meidän huoneistomme oli suljettu. Talonmies sanoi, ettei Aleksei ole näinä viitenä päivänä käynyt kertaakaan kotona. Hän ei siis asu kotona! Ei asu kotona! Ei kotona!...

Ja hän alkoi viittilöidä käsillään ja itki äänekkäästi, höpisten vain:

— Ei kotona! Ei kotona!

Hän sai hysterisen kohtauksen.

— Mitä tämä merkitsee? mutisi anoppi kauhuissaan. Toissa päivänä hän kirjoitti, ettei käy ulkona. Missä hän sitten on yötä? Kaikkien pyhien nimessä!

Nadeshda Filippovna herpaantui eikä jaksanut ottaa hattua päästään. Ikäänkuin olisi ottanut jotakin myrkkyä hän mielettömästi tuijotti silmillään ja tarttui kiihkeästi äitiään käsivarsiin.

— Kaikkiin sinä luotatkin, kun talonmieheen! ulisi anoppi häärtäen itkevän tyttärensä ympärillä? Sitä mustasukkaisuutta! Hän ei petä meitä... Ja kuinka hän uskaltaisikaan pettää? Olemmeko me sellaisia? Jos kohta olemmekin kauppiassäätyä, ei hänellä silti ole oikeutta pettää sinua, sillä olethan sinä hänen laillinen vaimonsa! Me voimme haastaa hänet oikeuteen! Minä annoin sinulle kaksikymmentätuhatta myötäjaisiksi! Et sinä tullut tyhjin käsin taloon!

Ja anoppi alkoi itsekin nyyhkyttää, huutoi käsiään, tunsu voimiensa riutuvan ja heittihe pitkälleen arkulleen. Kumpikaan ei huomannut, kuinka taivaalle ilmaantui sinisiä kohtia, kuinka pilvet hälvenivät, kuinka ensimmäinen auringonsäde arasti liukui puutarhan märkää ruohoa pitkin ja iloiset varpuset hyppelivät vesilätäkköjen ympärillä, joihin kiitävät pilvet kuvastuivat.

Illalla saapui Kvashin kaupungista. Ennen lähtöään hän kävi kotonaan ja sai talonmieheltä kuulla, että hänen vaimonsa oli hänen poissaollessaan käynyt talossa.

— Tässä minä nyt olen! huudahti hän astuessaan anoppinsa kamariin eikä ollut huomaavinaan itkettyneitä, yrmeitä kasvoja. Niin, tässä nyt olen! Viiteen vuorokauteen emme ole tavanneet toisiamme!

Hän suuteli hätäisesti vaimonsa ja anoppinsa kättä ja lysähti sitten tyytyväisenä nojatuoliin istumaan, ikäänkuin olisi juuri lopettanut raskaan työn.

— Huh! sanoi hän puhaltaen kaiken ilman keuhkoistaan. Kyllä nyt olenkin rääkännyt itseäni! Tuskin jaksaa istua! Lähes viisi vuorokautta... yöt ja päivät olen elänyt kuin kenttätulilla! Kotonani en käynyt kertaakaan; koettakaahan ajatella! Koko ajan olen selvitellyt Stipunovin ja Ivantshikovin vararikkoasioita; piti työskennellä Galdejevin toimistossa lähellä liikettä... En ole syönyt, en juonut, olen nukkunut penkillä, palellut... Ei ole ollut minuuttiakaan vapaata aikaa, ei sen vertaa edes, että olisin ennättänyt käymään kotona. Niin, rakas Nadeshda, en ole kotona käynyt...

Ja Kvashin piteli kylkiään, ikäänkuin hänen vyötäisiään olisi kolottanut kovan työn jäljeltä, ja vilkaisi vaimoonsa ja anoppiinsa nähdäkseen, kuinka hänen valheensa — eli hänen omien sanojensa mukaan diplomatiansa vaikutti. Anoppi ja vaimo katselivat toisiaan iloisina, hämmästyneinä, ikäänkuin olisivat odottamatta löytäneet kadotetun aarteen... Heidän kasvonsa loistivat, silmänsä säteilivät...

— Voi sinua, poika kulta! huudahti anoppi hypähtäen pystyyn. Eipä ole nyt aikaa istua! Teetä! Pian teetä! Ehkä tahdot syödä jotakin?

— Tietysti hän tahtoo syödä! sanoi vaimo temmaten etikkaan kastetun kääreen otsaltaan. Äiti, antakaa pian viiniä, ja jotakin välipalaksi! Natalja, kata pöytä! Ah, hyvä Jumala, ei ole mitään valmista!

Ja molemmat, anoppi ja vaimo, juoksivat hämmästyneinä ja iloisina pitkin huoneita. Äiti ei voinut enää nauramatta katsoa tyttärensä, joka oli ajatellut niin paha viattomasta miehestään, ja tytär häpesi...

Pian pöytä oli katettu. Kvashin, joka tuoksahti madeiralle ja liköörille ja oli niin täynnä, että töin tuskin jaksoi hengittää, valitti nälkänsä, söi väkisin ja jutteli yhä Stipunovin ja Ivantshikovin vararikosta. Mutta hänen vaimonsa ja anoppinsa eivät irroittaneet katsettaan hänestä ja ajattelivat:

"Kuinka ymmärtäväinen ja hyvä hän on! Kuinka kaunis hän on!"

"Mainiota!" ajatteli Kvashin heittäytyessään illallisen jälkeen pehmeään, suureen vuoteeseensa. "Vaikka he ovat kauppiassäätyä ja jonkin verran aasialaisia, on perhe-elämälläni kuitenkin viehätöksensä, ja pari päivää viikossa voi täällä viettää mielihyvin..."

Hän peitti itsensä, tunsi lämpenevänsä ja höpisi nukahtaessaan:

— Mainiota! Mainiota!

APTEEKKARINROUVA

Pienoinen B:n kaupunki, jossa kaiken kaikkiaan on vain pari kolme väärää katua, lepää syvään uneen vaipuneena. On hiljaista; ilmakin on aivan tyyni. Jossakin hyvin kaukana, kaiketi kaupungin ulkopuolella, koira haukkua nalkuttaa heikolla, käheällä diskanttiäänellään. Kohta alkaa aamu valjeta.

Kaikki on jo pitkän aikaa uinaillut unen helmassa. Mutta proviisori Tshornomordikin, B:n apteekin omistajan, nuori vaimo ei vain nuku. Hän on jo kolme kertaa käynyt levolle, mutta uni ei ota tullakseen — miksi?... sitä hän ei tiedä. Hän istuu paitasillaan avoimen ikkunan ääressä ja katselee kadulle. Hänen on painostava, ikävä, harmittava olla... niin harmittava, että oikein tekisi mielensä itkeä — ja miksi?... sitäkään hän ei tiedä. Jokin möhkäle ahdistaa rinnassa nousten vähän väliä ihan kurkkuun asti... Huoneen perällä, vain muutaman askeleen päässä rouvasta, nukkuu makeasti kuorsaten herra Tshornomordik itse, kasvot seinäänpäin. Nälkäinen kirppu on pureutunut hänen nenänjuureensa, mutta nukkuja ei tunne sitä, vaan vieläpä hymyilee, sillä hän näkee unessa, kuinka kaikki kaupunkilaiset yskivät ja tulevat yhtenäen ostamaan häneltä Tanskan kuninkaan tippoja. Eipä hän nyt heräisi, vaikka neulalla pistäisi, tykillä ampuisi tai hyväilisi.

Apteekki sijaitsee melkein kaupungin laidassa, josta apteekkarinrouva näkee kauas vainioille... Hän huomaa, kuinka itäinen taivaanranta vähitellen valkenee, kuinka se sitten alkaa punaisena hohtaa, ikäänkuin olisi siellä jossakin suuri tulipalo. Odottamatta kohoaa kaukaisen pensaston takaa suuri, leveänaamainen kuu. Se on punainen; yleensä kuu on aina, kun se pensastosta pistää esiin, kovin

hämillään.

Yhtäkkiä, keskellä öistä hiljaisuutta, kuului askeleita ja kannusten kilinää. Jo kuului puhettakin.

"Ne ovat upseereita, jotka palaavat piiripäällikön luota leiriinsä", ajattelee apteekkarinrouva.

Hetken kuluttua ilmaantuu näkyviin kaksi upseeria yllään valkoiset viitat. Toinen heistä on isokasvuinen ja lihava, toinen pienempi ja solakampi. He astella laahustavat laiskasti pitkin aidan viertä ja keskustelevat äänekkäästi jostakin. Tultuaan apteekin kohdalle molemmat alkavat kulkea yhä hitaammin katsellen ikkunoihin.

— Haisee apteekille... virkkaa pienempi heistä. Mutta tässähän näkyykin olevan apteekki. Niin, nyt muistan... Viime viikolla olin täällä ostamassa risiiniöljyä. Se apteekkari on niin saakelin hapan naamaltaan, ja onpa hänellä leukakin kuin aasilla. Sellaisella aasin leukaluulla se Simson mahtoi niitä filistealaisia pehmittää.

— Hm... mörähti lihava matalalla äänellään. Rohtoruhtinas nukkuu! Ja hänen rouvansa nukkuu myös! Kuulehan, Obtesov, hänen rouvansa on aika sievä.

— Kyllä olen nähnyt. Hän miellytti minuakin... Sanokaa, tohtori, saattaako hän todellakin rakastaa sitä aasinleukaa? Tokkohan?

— Ei suinkaan hän rakasta miestään, huoahtaa tohtori sen näköisenä kuin hänen tulisi sääli apteekkaria. Tuon ikkunan takana se sievä rouva nukkuu! Obtesov, ajatelkaapas!... Hän lepää rentona kuumuudesta... suusupukka on puoleksi auki... ja kaunis pieni jalka riippuu sängyn laidan yli. Apteekkari tolvana ei sellaista ymmärrä... Nainen tai pullo karbolia, se on hänestä aivan yhdentekevää!

— Tiedättekö mitä, tohtori? sanoo upseeri ja pysähtyy. Pistäydytään apteekkiin ostamaan jotakin! Ehkä saamme nähdä samalla apteekkarin sievän rouvan.

— Kylläpä keksittekin! Yöllä!

— Mitäs siitä! Täytyyhän heidän yölläkin myydä rohtoja. Pistäydytään nyt, hyvä ystävä!

— Olkoon menneeksi.

Apteekkarinrouva, joka oli piileksinyt ikkunaverhon takana, kuulee ovikellon soivan heikosti. Katsahdettuaan mieheensä, joka kuorsaa yhä autuaallisesti hymyillen, hän heittää vaatetta ylleen, pistää tohvelit paljaisiin jalkoihinsa ja juoksee apteekkiin.

Lasioven takana näkyy kaksi varjoa... Apteekkarinrouva panee tulta lamppuun ja rientää avaamaan ovea, eikä hänen ole enää ikävä, ei harmita eikä itketä, sydän vain sykkii lujasti. Lihava tohtori ja laiha upseeri Obtesov astuvat sisään. Nyt saattaa heidät jo nähdä selvemmin. Suurivatsaisen, kömpelön tohtorin kasvot ovat päivettyneet ja parrakkaat. Jos hän vähänkin liikahtaa, hänen sotilastakkinsa narisee, ja hiki kihoo kasvoille. Upseeri sitä vastoin on punaposkinen, parraton, naisekas ja notkea kuin englantilainen ratsupiiska.

— Mitä haluatte? kysyy apteekkarinrouva pidellen pukua rinnallaan.

— Antakaa-a-a... viidellätoista kopeekalla piparminttupastilleja! sanoo tohtori.

Rouva ottaa hätäilemättä rasian hyllyltä ja alkaa punnita. Ostajat eivät hetkeksikään hellitä katsettaan hänen selästään; tohtori tirkistelee silmillään kuin kylläinen kollikissa, mutta luutnantti on vallan vakavan näköinen.

— Ensi kertaa näen naisen myövän apteekissa, sanoo tohtori.

— Eihän siinä ole mitään erinomaista... vastaa rouva katsellen salavihkaa Obtesovin punaisia poskia. Miehelläni ei ole apulaista; sentähden minä autan häntä.

— Vai niin, vai niin... Onpa teillä sievonen apteekki! Kuinka paljon täällä on kaikenmoisia pulloja ja rasioita! Ettekö te pelkää liikuskellesanne noitten myrkkypullojen seassa? Huh!

Rouva laittaa paketin ja antaa sen tohtorille. Obtesov antaa rouvalle viidentoista kopeekan rahan. Seuraa hetken vaitiolo... Miehet katselevat toisiaan, astuvat ovea kohti ja katselevat taas.

— Antakaa vielä kymmenellä kopeekalla soodaa! sanoo tohtori.

Laiskasti ja veltoasti liikkuen rouva ojentaa kätensä hyllyä kohti.

— Eiköhän täällä apteekissa ole jotakin sellaista... jupisee Obtesov näpähdytellen sormillaan,

sellaista... tuota noin... elävöittävää nestettä... vaikka selttterivettä... Niin, onko teillä selttterivettä?

— On, vastaa rouva.

— Mainiota! Te ette ole nainen, vaan hyvä haltiatar! Antakaahan sitä meille pari kolme pulloa.

Rouva valmistaa kiireesti soodapaketin ja katoaa sitten pimeästä ovesta ulos.

Millainen suloinen hedelmä! virkkaa tohtori silmäänsä vilkuttaen. Sellaista ananasta ette löydä edes Madeiran saarelta. Vai mitä luulette, Obtesov? Mutta — kuuletteko kuorsausta? Herra apteekkari itse siellä suvaitsee levätä.

Pian rouva palaa takaisin ja laskee kauppapöydälle viisi pulloa. Hän on juuri käynyt kellarissa ja on sentähden liikunnosta lämmennyt punaiseksi.

— Sht... hiljaa! virkkaa Obtesov, kun rouva pulloit avattuaan pudottaa korkkiruuvien. Älkää kolistelko noin kovasti, muuten herätätte miehenne.

— No mitäs sitten, jos herätänkin?

— Hän nukkuu niin makeasti... näkee teidät unissa... Terveyksenne!

— Ja sitä paitsi, huomauttaa tohtori matalalla äänellään, röyhdellessä selttteriä juotuaan, nuo aviomiehet ovat niin ikävää väkeä, että hyvin tekisivät, jos aina nukkuisivat. Oi, olisipa tämän vetosen mausteeksi vähäsen punaviiniä!

— Kaikkea te keksittekin! nauraa rouva.

— Se olisi oivallista! Ikävä kyllä, apteekeissa ei myydä väkijuomia. Mutta... täytyyhän teidän myydä viiniä lääkkeeksi. Onko teillä *vinum gallicum rubrumia*?

— On.

— No hitto vieköön, antakaahan sitä meille siis!

— Paljonko?

— *Quantum satis!*... Antakaa aluksi yhden unssin mukaan, niin sitten saamme nähdä... No mitäs arvelette tästä, Obtesov? Ensin veden kera ja sitten *per se*.

Tohtori ja luutnantti istuutuvat kauppapöydän ääreen, ottavat lakit päästään ja alkavat ryypiskellä punaviiniä.

— Kylläpäs tämä viini on huonon makuista. *Vinum huonoissimum!* Muutoin teidän seurassanne... ä-ä-äh... se maistuu kuin nektari. Te olette ihastuttava, armollinen rouva! Minä suutelen hengessäni kättänne.

— Minä antaisin vaikka mitä siitä hyvästä, että saisin tehdä sen todellisuudessa! sanoo Obtesov. Kunniasanani! Minä antaisin vaikka elämäni!

— Älkäähän nyt viitsikö... sanoo rouva Tshornomordik punastuen ja käyden vakavan näköiseksi.

— Minkälainen veikkostelijä te olettekaan! nauraa hohottaa tohtori hiljalleen, katsoen veitikkamaisesti alta kulmiensa. Silmät palavat niin että!... Piff! Paff! Onnittelten: te olette voittanut! Me olemme voitettut!

Apteekkarinrouva katselee heidän punoittavia kasvojaan, kuuntelee heidän pakinaansa ja ilostuu pian itsekin. Oh, hänen on jo hyvin hauska! Hän yhtyy juttuun, nauraa, kiemailee, vieläpä ostajain hartaista pyynnöistä maistaa punaviiniä.

— Jospa te, herrat upseerit, tulisitte useammin sieltä leiristä tänne kaupunkiin, sanoo rouva, muuten täällä on niin julman ikävää. Ihan täällä kuolee ikävään.

— Hyväinen aika! kauhistuu tohtori. Tuollainen ananas... tuollainen luonnon ihana ihme kuolisi tänne erämaahan! Kuinka kauniisti sanoo Gribojedov: "Erämaahan! Saratoviin!" Mutta nyt on aika lähteä. Olipa hauska tutustua!... Paljonko olemme teille velkaa?

Rouva kohottaa katseensa kattoon ja liikuttelee huuliaan.

— Kaksitoista ruplaa neljäkymmentä kahdeksan kopeekkaa, sanoo hän.

Obtesov vetää taskustaan paksun lompakon, kaivelee pitkän aikaa rahojaan ja maksaa.

— Teidän miehenne nukkuu makeasti... näkee unta teistä... jupisee hän puristaen hyvästiksi rouvan kättä.

— En tahdo kuulla tyhmyyksiä...

— Mitä tyhmyyksiä? Päinvastoin... ne eivät lainkaan ole tyhmyyksiä...
Shakespeare sanoo: "Autuas, ken nuorena ol' nuori!"

— Hellittäkää käteni!

Vihdoin ostajat pitkän keskustelun jälkeen suutelevat rouvan kättä ja epäröiden, ikäänkuin harkiten, ovatko mitään unohtaneet, poistuvat apteekista.

Mutta apteekkarinrouva juoksee makuuhuoneeseen ja istahtaa saman ikkunan ääreen. Hän näkee, kuinka tohtori ja luutnantti astuvat laiskasti parinkymmenen askeleen päähän apteekista, pysähtyvät ja alkavat kuiskaten jutella jostakin. Mistä? Hänen sydämensä sykkii lujasti, ohimoissa tykyttää, mutta miksi — sitä hän ei itsekään tiedä... Sydän lyö rauhattomasti, aivan kuin jos nuo kaksi, jotka nyt tuolla kuiskailevat, ratkaisisivat hänen kohtalonsa.

Noin viiden minuutin kuluttua tohtori eroaa Obtesovista ja lähtee edelleen, mutta Obtesov palaa takaisin. Hän kulkee apteekin ohi kerran, toisen. Milloin hän pysähtyy oven eteen, milloin astuu eteenpäin... Vihdoin hän soittaa ovikelloa varovasti.

— Mitä? Kuka siellä? kuulee apteekkarinrouva yhtäkkiä miehensä äänen. Kello soi, etkä sinä kuule! sanoo apteekkari ankarasti. Mitä epäjärjestystä se on?

Apteekkari nousee, heittää yönutun ylleen ja astuu unenpöpperössä huojahdellen ja tohveleissaan laahustaen apteekkiin.

— Mitä... haluatte? kysyy hän Obtesovilta.

— Antakaa... antakaa viidellätoista kopeekalla piparmynttipastilleja.

Apteekkari nousee ottamaan rasiaa hyllyltä tavan takaa huoahdellen, haukotellen ja unisena nyökäytellen päätään...

Parin minuutin kuluttua apteekkarinrouva näkee Obtesovin astuvan ulos apteekista ja jonkin matkan päässä heittävän piparmintut pölyiselle tielle. Nurkan takaa astuu tohtori häntä vastaan... He tapaavat toisensa ja katoavat aamusumuun ahkerasti viittilöiden käsillään.

— Kuinka onneton olenkaan! huoahtaa apteekkarinrouva katsoen kiukkuisena mieheensä, joka riisuutuu nopeasti mennäkseen levolle. Oi kuinka onneton olen! toistaa hän, ja katkeroita kyyneleitä alkaa valua poskille. Ei kukaan, ei kukaan tiedä....

— Unohdin apteekin pöydälle viisitoista kopeekkaa, murahtaa apteekkari vetäen vuodepeiton ylleen. Korjaapas sinä se sieltä rahalaatikkoon...

Ja samassa hän nukahtaa.

ONNETTOMUUS

Sofia Petrovna, notaari Lubjantsevin vaimo, nuori, kaunis, noin kaksikymmenviisivuotias nainen, käveli hiljaa metsäpolkua huvilanaapurinsa, asianajaja Iljinin kanssa. Kello oli viiden tienoissa iltapuolella. Taivas oli metsäpolun kohdalla sakeanaan valkoisia, untuvaisia pilviä, joiden lomasta paikoittain kuului vaaleansinistä taivasta. Pilvet olivat liikkumatta, ikäänkuin ne olisivat tarttuneet korkeiden, vanhojen honkien latvoihin. Oli hiljaista ja tukahduttavaa.

Jonkin matkan päässä katkaisi metsäpolun matalanpuoleinen rautatiepenger, jota pitkin tällä kertaa jostakin syystä asteli vartiosotamies kivääri olalla. Heti pengermän takana oli valkoinen, kuusikupuinen kirkko, jonka katto oli ruosteen syömä.

— En luullut tapaavani teitä täällä, sanoi Sofia Petrovna katsellen maahan ja viskellen päivävarjonsa

kärjellä viimevuotisia lehtiä, mutta hauskaa oli, että kuitenkin tapasin. Pyydän teitä, Ivan Mihailovitsh, jos todella rakastatte ja kunnioitatte minua, jättämään minut rauhaan! Te seuraatte minua kuin varjo, katsotte aina niin tutkivasti, tunnustatte minulle rakkautenne, kirjoitatte minulle omituisia kirjeitä... enkä minä tiedä, mihin tämä kaikki lopultakin päättynee! Hyvä Jumala, mitä tästä vihdoinkin tulee?

Iljin vaikenä. Sofia Petrovna astui muutaman askeleen ja jatkoi:

— Ja tämä äkillinen muutos on tapahtunut teissä parin kolmen viime viikon kuluessa, vaikka me jo puolisenkymmentä vuotta olemme olleet tuttavina. Minä en enää tunne teitä, Ivan Mihailovitsh!

Sofia Petrovna katsahti salavihkaa toveriinsa, joka tarkkaavasti, silmiään siristäen katseli pilviä. Tämän kasvoilla oli kärsimätön, oikullinen ja hajamielinen ilme, kuten ihmisellä, joka kärsii ja jonka on samalla pakko kuunnella joutavaa puhetta.

— Ihmeellistä, ettette itse voi tätä käsittää! jatkoi Sofia Petrovna kohauttaen olkapäitään. Ymmärtäkää toki, kuinka sopimatonta peliä te pidätte. Minä olen naimisissa, rakastan ja kunnioitan miestäni... minulla on tytär... Ettekö te todellakaan välitä siitä mitään? Sitä paitsi te vanhana ystävänä tunnette minun mielipiteeni perheestä ja perheen perusteista yleensä...

Iljin ryki harmistuneesti ja huoahhti.

— Perheen perusteista... jupisi hän. Hyvänen aika!

— Niin, niin... Minä rakastan miestäni, kunnioitan häntä ja pidän perheemme rauhaa joka tapauksessa arvossa. Enemmän annan tappaa itseni kuin otan niskoilleni syyn Andrein ja hänen tyttärensä onnettomuuteen... Ja minä pyydän teitä, Ivan Mihailovitsh, jättäkää Herran tähden minut rauhaan. Ollaan hyviä ystäviä kuten ennenkin, mutta heittäkää nuo teille niin sopimattomat huokaukset. Ei enää sanaakaan tästä. Puhutaan nyt jostakin muusta.

Sofia Petrovna katsahti taas salavihkaa Iljinin kasvoihin; tämä katseli ylöspäin, oli kalpea ja pureksi vihaisesti vapisevia huuliaan. Sofia Petrovna ei voinut käsittää, miksi mies oli vihoissaan ja kiihoittunut, mutta tämän kalpeus liikkui hänen mieltään.

— Älkää olko vihoissanne, vaan ollaan nyt ystäviä... sanoi Sofia Petrovna hellästi. Olettehan yhtä mieltä kanssani? Tässä käteni.

Iljin tarttui kaksin käsin ojennettuun, pieneen pehmeään kätöseen, puristi sitä ja nosti sen verkalleen huulillensa.

— Minä en ole mikään koulupoika, jupisi hän. Minua ei vähintäkään hyvittä rakastetun naisen ystävyys.

— Riittää, riittää! Asia on päätetty, ja sillä hyvä. Istutaan tähän penkille...

Levähdysten suloinen tunne täytti Sofia Petrovnan mielen: kaikkein pahin ja vaikein oli jo sanottu, kiusallinen kysymys ratkaistu. Nyt hän jo saattoi hengittää kevyesti ja katsoa Iljiniä suoraan kasvoihin. Ja hänen katsoessaan tätä hyväili rakastetun naisen voitokas, itsekäs tunne hänen rintaansa. Hänen mieltään hiveli suloisesti se, että tuo voimakas, iso mies, jolla oli rumat, miehekkäät piirteet ja suuri musta poskiparta, tuo viisas, sivistynyt ja, kuten sanottiin, lahjakas mies istuutui tottelevasti hänen viereensä antaen päänsä painua kumaraan. Pari kolme minuuttia he istuivat ääneti.

— Mitään ei ole vielä päätetty... aloitti vihdoin Iljin. Te luette minulle ikäänkuin kaavasta: "Rakastan ja kunnioitan miestäni... mielipiteeni perheen perusteista..." Kaiken sen tiedän sanomattakin. Tunnustan teille rehellisesti, että pidän omaa käytöstäni rikollisena ja tuomittavana. Mutta mitä hyödyttää puhua siitä, mikä jo on kaikille tunnettua? Sen sijaan että puhutte kauniita sanoja, neuvoisitte minulle enemmän, mitä minun nyt on tehtävä?

— Olenhan jo sanonut: matkustakaa pois täältä!

— Olen jo viisi kertaa matkustanut, kuten tiedätte, mutta joka kerta kääntynyt puolitiestä! Voin näyttää teille matkaliput; ne ovat tallella. Minulla ei ole kyllin tahdonvoimaa paetakseni luotanne. Minä kamppailen, kamppailen vimmatusti, mutta mihin hiiteen minä kelpaan, jollei minussa ole pontta ja ryhtiä, jos olen heikko luonteeltani. En voi taistella luontoa vastaan! Ymmärrättekö? En voi! Pakenen täältä, mutta se pitää kiinni liepeistäni. Kehnoa, raukkamaista voimattomuutta!

Iljin punastui, nousi ja alkoi astella penkin ympärillä.

— Olen äreä kuin koira! murisi hän nyrkkejään puristaen. Vihaan ja halveksin itseäni! Niinkuin pahainen poikanulikka minä hännystelen toisen vaimoa, kirjoittelen kaistapäisiä kirjeitä, alennun... äh!

Iljin tarttui päähänsä, ärähti ja istuutui.

— Ja sitten vielä tuo teidän vilpillisyytenne! jatkoi hän surullisesti. Jos kerran pidätte käytöstäni sopimattomana, niin miksi sitten tänne tulittekaan? Mikä veti teitä tänne? Kirjeissäni pyysin teiltä ratkaisevaa, suoraa vastausta: jaa tai ei, mutta suoran vastauksen sijasta te joka päivä vaanitte tilaisuutta "odottamatta" tavataksenne minua ja kestitäksenne minua kuluneilla lainatuilla lauseparsillanne!

Sofia Petrovna säikähti ja kiivastui. Hän tunsu samanlaista kiusallista tunnetta kuin säädyllinen nainen joutuessaan äkkiarvaamatta yllätetyksi pukeutumattomana.

— Näytätte epäilevän minun suhtautumistani tähän leikkiin... rupesi hän mutisemaan. Olen aina vastannut teille suoraan ja... tänäänkin pyytänyt teitä!...

— Äh! eihän tällaisissa tapauksissa pyydetä! Olisitte muutta mutkitta sanonut "menkää tienenne!" niin jo aikoja sitten olisin täältä lähtenyt. Mutta ette ole kertaakaan sanonut sitä minulle suoraan. Kummallista epämääräisyyttä! Hitto vieköön, te joko leikitte minun kanssani tai...

Iljin ei puhunut loppuun: hän nojasi päätään nyrkkeihinsä. Sofia Petrovna alkoi muistella menettelyään alusta loppuun saakka. Hän muisti, että hän aina oli sekä teoissaan että ajatuksissaankin ollut Iljinin hakkailua vastaan, mutta tunsu samalla, että asianajajan sanoissa oli osaksi totta. Mutta tietämättä, millainen tämä totuus on, ei hän keksinyt vastausta Iljinin syytökseen, vaikka kuinkakin olisi ajatellut. Kun ei sopinut vaietakaan, hän sanoi olkapäitään kohauttaen:

— Ja syy on sitten vielä minun!

— En lue vilpillisyyttänne teidän syyksenne, huoahhti Iljin. Tulin noin vain puhuneeksi... Teidän vilpillisyytenne on sekä luonnollista että asianmukaista. Jos kaikki ihmiset sopisivat keskenään ja muuttuisivat yhtäkkiä vilpittömiksi, sittenkin menisi heiltä kaikki päin hiiteen.

Sofia Petrovnaa ei haluttanut turvautua filosofiaan, mutta hän iloitsi puheenaiheen muutoksesta ja kysyi:

— Kuinka niin?

— Vilpittömiä ovat ainoastaan luonnonkansat ja eläimet. Jos kerran sivistys pitää naisellista hyvettä mukavuutena, silloin ei vilpittömyys enää ole paikallaan...

Iljin kuopi vihaisesti kepillään maata. Sofia Petrovna kuunteli häntä ymmärtämättä paljoakaan, mutta piti kuitenkin hänen puheestaan. Hän piti ennen kaikkea siitä, että tuo lahjakas mies puhui noin "viisaista asioista" hänen, tavallisen naisen kanssa; sitten tuotti hänelle suurta tyydytystä se, että sai katsella miehen kalpeiden, vilkkaiden, mutta yhä vieläkin suuttuneiden kasvojen ilmeitä. Niin, hän ei tosin ymmärtänyt paljoakaan, mutta hänestä oli kuitenkin viehättävää tuo nykyaikaisen ihmisen rohkeus, miten tämä liikoja harkitsematta ratkaisee suuria elinkysymyksiä ja tekee johtopäätöksiään.

Yhtäkkiä hän huomasi ihailevansa Iljiniä ja säikähti.

— Suokaa anteeksi, mutta en ymmärrä, riensi hän sanomaan, miksi te aloitte puhua vilpillisyydestä? Toistan vielä kerran pyyntöni: olkaa hyvä, kunnon ystävä, jättäkää minut rauhaan! Pyydän vilpittömästi!

— Hyvä on, koetan vielä taistella!... huokasi Iljin. Ahkeruus iloni... Mutta tokkohan minun taistelustani on mitään hyötyä. Joko sitten ammun luodin kallooni tai... alan juoda vimmatusti. Eihän minun missään tapauksessa hyvin käy! Kaikella on rajansa, taistelulla luontoa vastaan myöskin. Sanokaa, kuinka voi taistella hulluutta vastaan? Jos te juotte viiniä, niin kuinka voitte voittaa kiihoittumisenne? Mitä voin tehdä, jos teidän kuvanne on kasvanut sieluuni ja hellittämättä, yöt ja päivät on silmiäni edessä, niinkuin tuo honka tuossa? Niin, sanokaa minulle, mikä urotyö minun pitää suorittaa, jotta voisin vapautua tästä inhoittavasta, onnettomasta asemastani, jossa ajatukseni, toiveeni, uneni eivät kuulu minulle itselleni, vaan jollekin pahalle hengelle, joka on syöpynt sieluuni? Minä rakastan teitä, rakastan siinä määrin, että olen joutunut rappiolle, heittänyt toimeni ja läheiset ystäväni, unohtanut Jumalani! Ikänä elämässäni en ole näin rakastanut!

Sofia Petrovna ei ollut osannut odottaa sellaista muutosta. Hän kallistihe Iljinistä pois päin ja katsoi säikähtyneenä tämän kasvoihin. Kyyneleet olivat nousseet miehen silmiin, huulet vapisivat, ja yli koko kasvojen oli levinnyt jonkinlainen nälkäinen, rukoileva ilme.

— Minä rakastan teitä! sopersi Iljin vieden silmänsä lähelle Sofia Petrovnan suuria, säikähtyneitä silmiä. Te olette niin ihana! Minä kärsin nytkin, mutta vannon, että istuisin vaikka koko ikäni näin kärsien ja katsoen teitä silmiin. Mutta... olkaa vaiti, minä pyydän!

Sofia Petrovna alkoi, ikäänkuin äkkiarvaamatta yllätettynä, hätäisesti keksiä sanoja, joilla hän voisi keskeyttää Iljinin. "Menen pois täältä!" päätti hän, mutta ei ennättänyt edes liikahtaa noustakseen, kun Iljin jo oli polvillaan hänen edessään... Hän syleili Sofia Petrovnan polvia, katsoi häntä kasvoihin ja puhui kiihkeästi, tulisesti, kauniisti. Säikähtynyt ja hiukan huumauksissa kun oli, ei Sofia Petrovna kuullut hänen sanojaan; syystä tai toisesta nyt, juuri tänä vaarallisena hetkenä, kun hänen polvensa suloisesti puristuivat yhteen ja koskettivat toisiaan kuin lämpimässä kylvyssä, hän jonkinlaisen salaisen, pahanilkisen vihan kannustamana etsi tunteittensa päämäärää. Hän pahoitteli, että torjuvan hyveen sijaan oli voimattomuus, laiskuus ja tyhjyys vallannut hänet kokonaan kuten juopuneen, jolle ei mikään ole mahdotonta. Hänen sielunsa syvyydessä vain vahingonilo heikosti ärsytteli: "Miksi et lähde pois? Sen pitää siis olla niin? Niinhän?"

Etsien mielestään järkevää ajatusta hän ei käsittänyt, miksi hän ei vetänyt pois kättään, johon Iljin oli imeytynyt kiinni kuin juotikas, ja miksi hän hätäisesti katseli, niinkuin Iljinkin, milloin oikealle, milloin vasemmalle, näkisikö kukaan? Hongat ja pilvet seisoivat liikkumattomina ja katselivat ankarasti tätä vallattomuutta kuin vanhat sedät, jotka ovat rahasta sitoutuneet olemaan ilmaisematta sitä hallitukselle. Vartiosotamies seisoikin pylväs rautatiepenkereellä ja näytti katselevan penkkiin päin.

"Katsokoon!" ajatteli Sofia Petrovna.

— Mutta... mutta kuulkaahan toki! virkkoi hän vihdoinkin epätoivoisella äänellä. Mitä tästä tulee? Mitä sitten seuraa?

— En tiedä, en tiedä... kuiskasi Iljin huitaisten kädellään ikäville kysymyksille.

Kuului voimakas, vihlova veturin vihellys. Tämä sivullinen, kylmä ääni jokapäiväisestä elämästä sai Sofia Petrovnan vavahtelemaan.

— Minulla ei ole aikaa... täytyy mennä! sanoi hän nousten nopeasti seisomaan. Andrei tulee junassa... Hänen täytyy saada päivällistä!

Sofia Petrovna käänsi hehkuvat kasvonsa rautatiepenkereelle päin. Ensin ilmestyi näkyviin veturi; sen perässä vaunuja. Mutta se ei ollutkaan matkustajajuna, kuten Sofia Petrovna oli luullut, vaan tavarajuna. Pitkänä jonona toinen toisensa jäljessä, kuten päivät ihmiselämässä, liikkui vaunut valkeata, kirkon muodostamaa taustaa vasten. Näytti siltä kuin ei niistä loppua tulisikaan.

Mutta nyt vihdoinkin juna loppui, ja viimeinen vaunu lyhtyineen katosi metsän vihreyteen. Sofia Petrovna kääntyi äkkiä ympäri ja lähti nopeasti takaisin metsäpolkua edes katsahtamatta Iljiniin. Hän oli jo oma herransa. Häpeän puna poskillaan ja häveten ei Iljinin, vaan omaa heikkouttaan, jonka vaikutuksesta hän, siveellinen ja puhdas nainen, oli sallinut vieraan miehen syleillä polviaan, hän ajatteli nyt vain, kuinka pääsisi mitä pikimmin kotiin perheensä keskuuteen. Asianajaja saattoi töin tuskin seurata häntä. Kääntyessään metsäpolulta kapealle tielle Sofia Petrovna katsahti tähän niin hätäisesti, että näki vain hiekkaa hänen polvissaan, ja viittasi häntä jäämään.

Juostuaan kotiin Sofia Petrovna seisoikin viitisen minuuttia huoneessaan katsellen milloin ikkunaan, milloin kirjoituspöytänsä...

— Ilkiö! soimasi hän itseään. Ilkiö! Kiusaksi itselleen hän yksityiskohtaisesti, mitään unohtamatta muisteli, että hän näinä päivinä oli ollut Iljinin hakkailua vastaan, mutta että mieli oli tehnyt lähteä selityksille Iljinin kanssa; eikä siinä kaikki. Kun tämä oli ollut polvillaan hänen edessään, oli Sofia Petrovna tuntenut tavatonta nautintoa. Hän muisteli kaikkea säälimättä itseään ja nyt, häpeästä pakahtumaisillaan, hän olisi mielellään lyönyt itseään korville.

"Andrei parka!" ajatteli hän koettaen samalla olla mahdollisimman hellä. "Varja, tytärparkani, ei tiedä, millainen hänen äitinsä on! Suokaa minulle anteeksi, rakkaani! Minä rakastan teitä kovasti... kovasti!"

Ja tahtoen osoittaa itselleen, että hän vielä oli hyvä vaimo ja äiti, ettei turmelus vielä ollut kajonnut hänen "perusteisiinsa", joista hän oli puhunut Iljinille, Sofia Petrovna juoksi keittiöön ja alkoi morkata palvelijatarta, kun ei tämä ollut kattanut pöytää Andreille. Hän koetti kuvitella mielessään miehensä uupunutta ja nälkäistä hahmoa, sääli häntä ääneen ja kattoi pöydän omakätisesti, mitä ei ollut koskaan ennen tehnyt. Sitten hän löysi tyttärensä Varjan, sulki hänet syliinsä ja suuteli tulisesti. Tyttö tuntui hänestä niin painavalta ja kylmältä, mutta hän ei tahtonut tunnustaa sitä itselleen, vaan alkoi selitellä Varjalle, kuinka hyvä ja rehellinen hänen isänsä on.

Mutta kun Andrei pian sen jälkeen saapui, hän tuskin tervehti miestänsä. Kiihdytettyjen tunteitten tulva oli mennyt menojaan vain ärsytettyään ja suutututtuaan häntä valheillansa. Sofia Petrovna istui ikkunassa kärsien ja pahoilla mielin. Ainoastaan hädässä ihmiset saattavat käsittää, kuinka vaikea on olla tunteittensa ja ajatustensa herra. Sofia Petrovna kertoi sittemmin, että hän oli ollut

"hämmennyksissä, mistä oli ollut yhtä vaikea selviytyä kuin lukea nopeasti lentäviä varpusia". Siitä, ettei hän ollut iloinnut miehensä tulosta ja ettei häntä miellyttänyt miehensä käytös päivällispöydässä, hän heti päätteli, että hänessä oli heräämässä vihamielisyys tätä kohtaan.

Odottaessaan uupuneena ja nälkäisenä, että hänelle tarjottaisiin keittoa, Andrei kävi käsiksi makkaraan ja söi sitä ahneesti pureskellen kuuluvasti ja liikuttaen ohimoitaan.

"Hyvä Jumala!" ajatteli Sofia Petrovna, "minä rakastan ja kunnioitan häntä, mutta... miksi hän syö noin rumasti?"

Ajatuksissa tapahtunut muutos ei suinkaan ollut pienempi kuin tunteissa. Sofia Petrovna koetti, niinkuin kaikki ikäviin ajatuksiin tottumattomat, kaikin voimin olla ajattelematta surkeuttaan, mutta kuta hartaammin hän koetti, sitä selvemmin hän näki mielikuvituksessaan Iljinin hiekkaisine polvineen, untuvaiset pilvenhattarat, junan...

"Miksi minä hölmö lähdinkään sinne tänään?" tuskitteli hän. "Ja olenko minä todellakin sellainen, etten voi olla varma itsestäni?"

"Pelolla on suuret silmät". Kun Andrei oli ehtinyt viimeiseen ruokalajiin, Sofia Petrovna oli jo päättänyt: "Kerron kaikki miehelleni ja vältän siten vaaran".

— Kuulehan, Andrei, minun pitäisi puhua sinun kanssasi vakavasti, aloitti hän päivällisen jälkeen, kun mies riisui nuttua ja saappaita yltään heittäytyäkseen hetkeksi levolle.

— No?

— Muutetaan pois täältä!

— Hm... minne sitten? Kaupunkiin on liian aikaista...

— Ei, mennään matkoille tai johonkin muuanne...

— Matkoille... mörähti notaari oikoen jäseniään. Sitähän minä itsekin olen tässä haaveillut, mutta mistä otat rahat, ja kenen huostaan uskot konttorin?

Ja mietittyään vähäsen hän lisäsi:

— Todellakin, sinun on ikävä. Lähde yksin matkoille, jos tahdot!

Sofia Petrovna lysähti kokoon, mutta kuvitteli heti mielessään, että Iljin iloitsisi siitä ja matkustaisi hänen kanssaan samassa junassa, samassa vaunussa...

Tätä ajatellessaan hän katseli miestänsä, joka oli kylläisen, mutta yhä vielä uupuneen näköinen. Sattumalta hänen katseensa kiintyi tämän pieniin, naisellisiin jalkoihin. Juovikkaista sukanteristä töröttö lankoja...

Alaslasketun kierrekaihtimen takana pörisi kimalainen ikkunalasiasia vasten. Sofia Petrovna katseli sukanteriä, kuunteli kimalaisen surinaa ja kuvitteli matkustavansa... Vastapäätä häntä istuu Iljin yöt päivät hellittämättä katsettaan hänestä, harmitellen heikkouttaan ja kovin kalpeana henkisestä tuskasta. Iljin suurentelee syllisyyttään, sanoo olevansa pahainen poikanulikka, soimaa Sofia Petrovnaa, repii tukkaansa, mutta odotettuaan pimeän tuloa ja käyttäen tilaisuutta hyväkseen lankeaa, matkustajien vaivuttua uneen tai poistuttua junasta väliasemille, polvilleen hänen eteensä ja syleilee hänen jalkojaan, niinkuin siellä penkin luona... Sofia Petrovna yllätti itsensä haaveilemasta...

— Kuulehan, en minä matkusta yksinäni! virkkoi hän. Sinun täytyy matkustaa kanssani!

— Mielikuvitusta kaikki, hyvä Sofia! huokasi asianajaja. Pitää olla vakava ja toivoa vain sitä, mikä on mahdollista.

"Kyllä me matkustamme, kunhan saat tietää!..." ajatteli Sofia Petrovna.

Päätettyään matkustaa kaikesta huolimatta hän tunsu voivansa olla turvassa.

Hänen mielensä tasaantui vähitellen; hän iloitsi ja antoi ajatustensa liidellä: mitä ajatteletkin, mitä haaveiletkin, joka tapauksessa sinä matkustat! Hänen miehensä nukkuessa ilta lähenei... Sofia Petrovna meni vierashuoneeseen ja alkoi soittaa pianoa. Iltainen vilkas elämä ulkona, soitto, mutta etupäässä se ajatus, että hän on viisas nainen, joka omin voimin suoriutuu surkeudestaan, saattoivat hänet lopullisesti hauskalle mielelle. Toiset naiset, sanoi hänen rauhoittunut omatuntonsa, eivät olisi voineet hänen asemassaan kestää, vaan olisivat heittäytyneet pyörteeseen. Vaikka hän oli ollut nääntymäisillään häpeästä ja kärsinyt, hän oli kuitenkin kestänyt ja välttänyt näin vaaran, jota ehkä ei

lainkaan ollutkaan! Hänen hyvät avunsa ja päättäväisyytensä liikuttivat hänen mieltään siinä määrin, että hän pari kolme kertaa katsoi itseään peilistä.

Pimeään tullessa saapui vieraita. Miehet alkoivat ruokasalissa pelata korttia, naiset asettuivat vierashuoneeseen ja pengermälle. Kaikkia muita myöhemmin saapui Iljin. Hän oli alakuloinen, synkkä ja ikäänkuin sairas. Kun hän oli istunut sohvan nurkkaan, ei hän siitä koko iltana noussut. Tavallisesti hän oli iloinen ja puhelias, mutta tällä kertaa hän koko ajan vaikenä näytti yrmeältä ja hieruskeli silmäkulmiaan. Kun hänen piti vastata johonkin kysymykseen, hän hymyili väkinäisesti vain ylähuulellaan ja vastasi katkonaisesti, katkerasti. Muutaman kerran hän yritti laskea sukkeluuksia, mutta ne olivat kömpelöitä ja sopimattomia. Sofia Petrovnasta näytti siltä, kuin Iljin tuossa tuokiossa saisi hysteerisen kohtauksen, ja vasta nyt, istuessaan pianon ääressä, hän ensi kertaa tuns selvästi, että tuo onneton mies ei ollut nyt entisellä rattoisalla tuulellaan, vaan että hän oli henkisesti sairas eikä löytänyt itselleen tyssijaa. Hänen, Sofia Petrovnan tähden, hän oli turmellut nuoruutensa ja virkauransa parhaat päivät, tuhlanut viimeiset rahansa huvilaan; jättänyt oman onnensa nojaan sekä äitinsä että sisarensa ja, mikä pahinta, menehtynyt taistelussa itsensä kanssa. Yksinkertainen, jokapäiväinen ihmisrakkaus vaatisi kohtelevaan häntä vakavasti.

Sofia Petrovna tuns kaikkea tämän niin selvästi, että hänen sydäntään oikein särki, ja jos hän nyt olisi astunut Iljinin luo ja sanonut hänelle "ei!" hänen äänessään olisi ollut voimaa, jota olisi ollut vaikea vastustaa. Mutta hän ei astunut Iljinin luo, ei sanonut tuota sanaa eikä ajatellut tätä sen enempää... Nuoren luonteen pikkumaisuus ja itsekkyyt eivät olleet milloinkaan ilmenneet hänessä niin voimakkaasti kuin tänä iltana. Hän tuns, että Iljin oli onneton ja istui sohvassa kuin hehkuvilla hiilillä; hänestä tuntui tuskalliselta tämän vuoksi, mutta samalla kärsimykseen saakka häntä rakastavan miehen läsnäolo täytti hänen sielunsa voitonriemulla ja tietoisuudella hänen omasta voimastaan. Hän tuns nuoruutensa, kauneutensa, luoksepääsemättömyytensä, ja heittäytyi vapaaksi päätettyään sittenkin matkustaa! Hän veikisteli, nauroi herkeämättä, lauloi erikoisen tunteellisesti ja innostuneesti. Kaikki häntä huvitti ja kaikki häntä nauratti. Häntä nauratti muistelllessaan tapahtumia siellä metsäpolulla, muistelllessaan töllistelevää vartiosotamiestä. Hänen mielestään olivat niin hullunkurisia nuo vieraat, Iljinin sopimattomat sukkeluudet, hänen kaulaliinaansa kiinnitetty neula, jota hän ei ollut koskaan ennen huomannut ja joka kuvasi pientä punaista, timanttisilmäistä käärmettä; niin hullunkurinen oli hänestä tuo käärme, että hän olisi ollut valmis suutelemaan sitä.

Sofia Petrovna lauloi hermostuneesti, jonkinlaisella puolijuopuneella kiihkolla romansseja ja ikäänkuin ärsyttääkseen toisen surua valikoi murheellisia, alakuloisia, joissa kerrottiin särkyneistä toiveista, menneisyydestä, vanhuudesta... "Mutt' vanhuus se lähestyy lähestymistään..." lauloi hän. Mitä liikutti häntä nyt vanhuus?!

"Nähtävästi minussa tapahtuu jotakin tavatonta..." ajatteli hän silloin tällöin naurun ja laulun lomassa.

Vieraat lähtivät kello kaksitoista. Viimeisenä poistui Iljin. Sofia Petrovnalla riitti sisua saattaa häntä pengermän alimmalle portaalle. Hänen teki mielensä ilmoittaa Iljinille matkustavansa miehensä kanssa pois ja katsoa, minkä vaikutuksen tämä tieto tekisi häneen.

Kuu peittyi pilvien taakse, mutta oli siksi valoisaa, että Sofia Petrovna näki, kuinka tuuli liehutti Iljinin päällystakin liepeitä ja kuistin uutimia. Hän näki myöskin, kuinka kalpea Iljin oli ja kuinka hän hymyili väkinäisesti rypistäen ylähuultaan...

— Sonja, Sonitshka... minun rakas naiseni! jupisi hän estäen Sofia Petrovnaa puhumasta. Rakkaani!

Hellän mielialan puuskassa, itkunsekaisella äänellä hän tuhiasi Sofia Petrovnalle hyväilysanoja yhä hellempinä ja hellempinä, sanoipa hänelle *sinä*, kuten vaimolle tai rakastajattarelle. Yhtäkkiä Iljin kiersi kätensä hänen vyötäisilleen ja tarttui toisella kyynärpäähän.

— Minun armaani, minun ihana naiseni... kuiskasi hän suudellen hänen kaulaansa niskan taitteeseen, ole vilpitön, tule heti luokseni!

Sofia Petrovna irroittautui hänen syleilystään ja nosti päänsä ilmaistakseen inhoa ja suuttuakseen. Mutta tästä ei tullutkaan mitään, sillä koko hänen ylistetty hyveensä ja puhtautensa hupeni lauseeseen, jonka kaikki tavalliset naiset sanovat tämälapsissa tilaisuuksissa:

— Oletteko mieletön!

— No, lähdetään! jatkoi Iljin. Nyt juuri, samoin kuin siellä penkin luona, minä tulini vakuutetuksi siitä, että te olette yhtä voimaton kuin minäkin... Ettepä ole tekään sen paremmassa asemassa! Te rakastatte minua ja tingitte nyt turhaan omantuntonne kanssa...

Nähdessään, että Sofia Petrovna poistuu hänen luotaan, hän tarttui tämän pitsiseen hihaan ja lisäsi hätäisesti:

— Jollei tänään, niin huomenna, mutta taipua täytyy! Mitä hyödyttää tämä viivytyks? Minun kallis, rakas Sonjani, tuomio on julistettu, miksi lykätä sen täytäntöön panoa? Miksi pettää itseänsä?

Sofia Petrovna pakeni hänen luotaan ja pujahti ovesta sisään. Palattuaan vierashuoneeseen hän sulki konemaisesti pianon, katsoi kauan nuottilehden somistekuvaa ja istuutui. Hän ei voinut seistä eikä ajatella... Äskeisestä kiihtymyksestä oli jäljellä vain kauhea herpaiseva heikkous ja ikävä. Omatunto kuiskasi hänelle, että hän illan kuluessa oli käyttäytynyt huonosti, typerästi kuin hupakko, tyttöpahanen, että hän äsken kuistilla antoi toisen syleillä itseään ja vielä nytkin tunsu vyötäisillään ja käsivarressa omituisia kosketusta. Vierashuoneessa ei ollut ketään muita; kynttilä vain paloi. Hän istuutui pyöreälle tuolille pianon ääreen ja odotti hievahtamatta jotakin. Ja ikäänkuin käyttäen hyväkseen Sofia Petrovnan väsymystä ja ympärillä vallitsevaa pimeyttä alkoi raskas, voittamaton kainous vallata häntä. Kuin jättiläiskäärme se kietoi hänen jäsenensä ja sielunsa, kasvoi hetki hetkeltä eikä enää uhannut, kuten ennen, vaan oli hänen edessään selvänä kaikessa alastomuudessaan.

Puolisen tuntia hän istui liikahtamatta paikaltaan ja antaen ajatustensa liikkua Iljinin ympärillä, nousi sitten veltosti ja mennä laahusti makuuhuoneeseen. Hänen miehensä oli jo vuoteessa. Sofia Petrovna istuutui avoimen ikkunan ääreen ja antautui kaipaavan toivonsa valtaan. "Hämminki" hänen päässään oli jo selvinnyt, kaikki tunteet ja ajatukset kieppuivat saman, selvän päämäärän ympärillä. Hän oli koettavinaan taistella, mutta huitaisi samalla kädellään... Hän käsitti nyt, kuinka voimakas ja järkähtämätön vihollinen on. Jos mieli sitä vastaan ponnistella, täytyy olla voimaa ja lujuttua, mutta kasvatusta ja elämä eivät olleet antaneet hänelle mitään, mihin hän nyt voisi nojautua.

"Epäsiveellinen, inhoittava nainen!" soimasi hän itseään voimattomuutensa tähden. "Sellainenko sinä oletkin?"

Hänen loukattu säädyllisyytensä ja voimattomuutensa saivat hänet niin suunniltaan, että hän nimitti itseään kaikenlaisilla haukkumasanoilla, mitä vain tiesi, ja herjasi itseään paljastaen nöyryyttäviä, loukkaavia tosiasioita. Ja hän syytti itseään, ettei ollut milloinkaan ollut siveellinen; hän ei vain ennen ollut tullut langenneeksi ulkonaisen syyn puutteessa; hänen tämänpäiväinen taistelunsa oli ollut vain pilantekoa ja ilveilyä.

"Otaksukaamme, että olen taistellut", ajatteli hän. "Mutta mitä taistelua se sellainen on! Rahanalaisetkin taistelevat epätoivoisesti, ennenkuin myyvät itsensä, mutta kuitenkin he myyvät! Hyväkin taistelua! Happanet kuin maito yhdessä päivässä! Yhdessä ainoassa päivässä!"

Hän syytti itseään siitäkkin, ettei häntä vetänyt pois kotoa hänen tunteensa, ei Iljinin olemus, vaan vaikutelmat, jotka odottivat häntä... Huvitteleva huvilarouva, jollaisia on paljon!

"He tappoivat pojalta äidin", lauloi joku käheällä äänellä ikkunan takana.

"Jos ensinkään lähden, niin nyt olisi aika", ajatteli Sofia Petrovna. Hänen sydämensä alkoi yhtäkkiä sykkiä tavattoman lujasti.

— Andrei! hän melkein huusi. Kuule, me... me matkustamme? Niinkö?

— Niin! Sanoinhan jo sinulle: matkusta yksin!

— Mutta kuulehan... virkkoi hän. Jollet sinä matkusta kanssani, niin voit menettää minut! Minä olen kai jo... rakastunut!

— Kehen? kysyi hänen miehensä.

— Sinusta on kai yhdentekevää, kehen! huudahti Sofia Petrovna.

Andrei nousi, antoi jalkojensa riippua sängyn laidan yli ja katsoi kummastuneena vaimonsa tummaa muotoa.

— Mielikuvitusta! haukotteli hän. Mies ei uskonut, mutta pelästyi kuitenkin. Mietittyään hetken aikaa ja tehtyään vaimolleen muutamia arvottomia kysymyksiä hän lausui mielipiteensä perheestä, uskottomuudesta... puhui veltosti kymmenisen minuuttia ja heittäytyi taas levolle. Hänen tuomiollaan ei ollut menestystä. Tässä maailmassa on paljon mielipiteitä, ja suurin osa niistä on ihmisten, jotka eivät ole milloinkaan olleet onnettomassa asemassa!

Myöhäisestä ajasta huolimatta käyskenteli vielä ikkunan ohi huvila-asukkaita. Sofia Petrovna heitti ylleen pitkän, kevyen viitan, seisoi jonkin aikaa liikahtamatta, ajatteli... Hänellä oli vielä sen verran voimaa, että sai uniselle miehelleen sanotuksi:

— Nukutko sinä? Minä menen kävelemään... Tahdotko lähteä kanssani?

Se oli hänen viimeinen toiveensa. Kun hän ei saanut vastausta, hän lähti ulos. Siellä oli tuulista ja kosteaa. Mutta hän ei tuntenut tuulta eikä huomannut pimeää, vaan kulki kulkemistaan... Vastustamaton voima ajoi häntä ja tuntui työntävän häntä selästä, kun hän pysähtyi.

— Epäsiveellinen nainen! mutisi hän konemaisesti. Inhoittava nainen!

Hän hengästy, paloi häpeästä, ei tuntenut jalkoja allaan, mutta se, mikä sysäsi häntä eteenpäin, oli voimakkaampi häpeää, järkeä, pelkoa...

VAIMOVÄKEÄ

Raibushon kylässä kohoaa korkealla kivijalalla kaksikerroksinen rautakattoinen talo aivan vastapäätä kirkkoa. Alakerrassa asuu perheineen isäntä itse, Filip Ivanov Kashin, liikanimeltään Djudja, mutta yläkerrassa, jossa kesäisin on kovin kuuma ja talvisin kovin kylmä, asustavat matkoillaan ohikulkevat virkamiehet, kauppiaat ja tilanomistajat. Djudja vuokraa maapalstoja, pitää ravintolaa suuren maantien varrella, kaupitsee tervaa, hunajaa, karjaa ja vaatevaraita ja on jo koonnut itselleen noin kahdeksan tuhatta ruplaa, jotka ovat kaupungin pankissa korkoa kasvamassa.

Hänen vanhempi poikansa Feodor palvelee tehtaassa vanhempana koneseppänä ja on jo, kuten kansa sanoo, päässyt niin pitkälle, ettei häneen kädellä ylety. Feodorin ruma ja kivulloinen vaimo Sofja asuu appensa luona, itkeä tuhertelee yhäti ja ajaa joka sunnuntai sairaalaan lääkärinapua hakemaan. Djudjan nuorempi poika, kyttyräselkäinen Aljoshka, asuu kotona isänsä luona. Hänet naitettiin äskettäin köyhästä kodista olevan Varvara nimisen tytön kanssa, joka on nuori ja kaunis, terve ja keimailunhaluinen. Kun ohimat kustavat virkamiehet ja kauppiaat jäävät taloon yöksi, he tahtovat aina, että juuri Varvara laittaisi heille samovaarin ja valmistaisi vuoteen.

Kerran kesäkuisena iltana, kun aurinko laski ja ilmassa tuntui heinän, lämpimän lannan ja vastalypsetyn maidon hajua, ajoivat Djudjan pihaan tavalliset kuormarattaat, joissa istui kolme henkilöä: kolmikymmenvuotias mies yllään purjekankainen puku, hänen vieressään noin seitsenvuotias poika, jonka yllä oli pitkä, musta nuttu ja siinä suuret luunapit, ja punapartainen nuorukainen ajajan paikalla.

Nuorukainen riisui hevoset valjaista ja talutti ne maantielle jaloittelemaan, mutta matkustaja peseytyi, rukoili kääntyneenä kirkkoon päin, levitti sitten rattaiden viereen matkapeitteen ja istuutui pojan kanssa syömään illallista. Hän söi hätäilemättä, verkalleen ja Djudja, joka oli eläessään nähnyt paljon matkustajia, päätteli tämän tavoista, että hän on toimielias, vakava ja oman arvonsa tunteva mies.

Djudja istui kuistilla paitahihasillaan, avopäin ja odotteli, että matkustaja alkaisi jutella. Hän oli tottunut siihen, että matkustajat iltaisin unen tullen kertoivat kaikenlaisia juttuja, ja hän piti siitä. Hänen eukkonsa Afanasjevna ja miniänsä Sofja lypsivät lehmiä lakan alla, toinen miniä Varvara istui yläkerrassa avoimen ikkunan ääressä syöden auringonkukan siemeniä.

— Onko tuo poika omasi, vai...? kysyi Djudja matkustajalta.

— Ei. Kasvatti on, orpo. Otin hänet pelastaakseni sieluni.

He rupesivat juttelemaan. Matkustaja näytti olevan puhelias mies, ja Djudja sai hänen puheistaan tietää, että hän oli kaupungin porvareita, talonomistaja, että hänen nimensä oli Matvei Savvitsh, että hän nyt oli matkalla tarkastamaan saksalaisilta siirtolaisilta vuokraamia puutarhoja ja että pojan nimi oli Kuska. Ilta oli lämmin ja helteinen, kenenkään ei tehnyt mieli nukkumaan. Kun pimeni ja tähdet alkoivat taivaalla heikosti tuikahdella, rupesi Matvei Savvitsh kertomaan siitä, kuinka Kuska oli joutunut hänen hoitoonsa. Afanasjevna ja Sofja seisoivat jonkin matkan päässä kuunnellen, mutta Kuska siirtyi portille päin.

— Se on, vaariseni, kerrassaan tavaton juttu, alkoi Matvei Savvitsh. Jos minä kertoisin sinulle kaikki tarkkaan, ei siihen yökään riittäisi. Kymmenkunta vuotta sitten asui meidän katumme varrella, aivan minun vieressäni siinä pienessä talossa, jossa nyt on kynttilätehdas ja öljymylly, muuan Marfa Simonovna Kapluntseva, vanhanpuoleinen leskivaimo, jolla oli kaksi poikaa. Toinen näistä pojista palveli junailijana rautateillä, mutta toinen, Vasja, joka oli minun ikäiseni, asui kotona äitinsä luona. Kapluntsev vainaja oli pitänyt hevosia, viitisen paria, ja käyttänyt niitä kaupungilla tavaranaajossa.

Mutta hänen vaimonsa ei leskeksi jäätyään heittänyt miehensä tointa, vaan komenteli ajureja kuin miesvainajansa ainakin, niin että muutamina päivinä ansaitsivat kokonaista viisi ruplaa puhdasta. Ja Vasja pojalla oli myöskin vähäisen tuloja. Hän kasvatteli kyyhkysiä ja myöskenteli niitä. Muistanpa, kuinka hän viuhkoi ja vihelteli katolla, kun kyyhkysset lentelivät korkealla taivaan alla. Keltasirkkuja ja kottaraisia hän pyydysteli, härkejä rakenteli niille... Joutavaa hommaa, mutta kymmenkunta ruplaa hän sai kuin saikin kokoon kuukaudessa. Mutta jonkin ajan kuluttua rampautuivat äitimuorin jalat, ja hänen täytyi ruveta vuoteeseen. Talo jäi ilman emäntää, mikä on jokseenkin samaa, kuin jos ihminen olisi ilman silmiä. Rupesipa äitimuori yhä enemmän ajattelemaan poikansa Vasjan naittamista. Haettiin naittaja-akka, harkittiin ja tuumailtiin kaikenmoista, vaimoväki puhua laverteli, ja niin lähti Vasja katsomaan itselleen morsianta. Eikä kestänyt kauan, ennenkuin hän kosi leskivaimo Samohvalihan Mashenkaa. Ei siinä sen enempää aprikoitu, vaan heidät naitettiin, ja asia oli sitä myöten selvä. Mashenka oli nuori, seitsentoistavuotias, lyhyenlanta, mutta hänellä oli sievät, vaaleat kasvot, ja hän osasi käyttäytyä kuin herrasneiti ainakin. Eivätkä myötäjaisenkään olleet hullummat: viisisataa ruplaa rahassa, lehmä, vuode... Mutta muori, joka oli kai tuntenutkin loppunsa pian lähenevän, muutti jo kolmantena päivänä häiden jälkeen sinne, missä ei ole itkua eikä hammasten kiristystä. Nuoret hautasivat hänet ja pitivät juhlaa hänen muistokseen, ja rupesivat siinä sitten elämään. Puolisen vuotta olivat he eläneet sovussa ja ilossa, kun yhtäkkiä tuli suru: Vasja vaadittiin asevelvollisuuteen, arvannostoon. Hänet otettiin sotaväkeen, niin orpo kuin olikin, eikä tullut vapautus kysymykseenkään. Alokkaaksi otettiin, lähetettiin Puolan tsaarikuntaan. Jumalan tahto, sille et mitään mahda. Kun hän pihalla heitti hyvästi vaimolleen, niin eihän se vielä mitään, mutta kun viimeisen kerran katsahti heinäparvelle kyyhkysiään, niin jo kynelet virtana valuiivat. Sääliksi kävi sitä katsella. Sitten Mashenka, jottei hänen tulisi perin ikävä, otti äitinsä luokseen. Tämä asui siellä siksi, kunnes Mashenkalle syntyi lapsi, juuri tämä sama Kuska, ja muutti sitten toisen, niinikään naimisissa olevan tyttärensä luo Obojaniin. Niin jäi Mashenka yksin lapsensa kanssa. Viisi juopottelevaa ja rähisevää kuorma-ajuria, hevosia, rattaita; milloin luhistui laipio, milloin syttyi nokivalkea — kaikki naiselle soveltumatonta ja outoa tointa, ja minun naapurini kun oli, hän alkoi milloin missäkin asiassa kääntyä puoleeni. Menin hänen luokseen neuvottelemaan, järjestämään asioita... Onhan selvää, että toisinaan ilman varsinaista syytäkin poikkessin taloon juomaan teetä ja juttelemaan. Olin siihen aikaan vielä nuori, mutta kehittynyt, ja puhelin mielelläni kaikenlaisista asioista. Mashenka oli myöskin sivistynyt ja kohtelias. Hän pukeutui aina niin sievästi, käyttipä kesäisin päivänvarjostintakin. Kun toisinaan aloin puhua hänelle ylevistä henkisistä asioista tai politiikasta, niin mieltyipä hän ikihyviksi ja tarjosi teetä oikein hillon kera... Lyhyesti, jotten tässä sen kauempaa kuvailisi asiaa, sanon sinulle, vaariseni, ettei kulunut vuottakaan, kun minut itse paholainen sokaisi, tuo ihmissuvun vihollinen. Rupesin huomaamaan, että jollen jonakin päivänä käynyt hänen luonaan, niin heti oli minun niin omituinen olla, niin ikävä. Ja minä ajattelin yhä, minkä syyn nyt taaskin keksisin, jotta voisin mennä hänen luokseen, "Teidän pitäisi jo panna sisäikkunat", sanoin hänelle, ja koko päivän sitten viivyin hänen luonaan sisäikkunoita laitellen, viivyttelinpä niin kauan, että jäi seuraavaksikin päiväksi pari ikkunaa. "Pitäisi mennä Vasjan kyyhkysiä laskemaan, onko sieltä mahdollisesti hävinnyt joitakuuta" — ja yhä siihen tapaan. Yhtämittaa siinä hänen kanssaan aidan lomitse puheltiin, ja vihdoin tein, jottei olisi naapuriin pitkälti, väliaitaan pienen portin. Tässä maailmassa naiset ovat syynä niin paljoo pahaan ja kaikenmoisiin iljettäviin asioihin. Emme ainoastaan me syntiset, vaan vieläpä hurskaat miehetkin ovat heidän tähtensä joutuneet harhateille. Mashenka ei mitenkään edes koettanut vieroittaa minua itsestään. Sen sijaan että olisi muistellut miestänsä ja pitänyt itseään tarkasti silmällä, hän rakastui minuun. Minä huomasin silloin tällöin, että hänenkin oli ikävä ja että hän yhä liikuski väliaidan läheisyydessä tirkistellen rakosista minun pihalleni. Siitäpä alkoi mielikuviutus minun aivoissani myllertää. Pääsiäisviikon torstaina, varhain aamuhämärässä lähdin torille, astuin Mashenkan portin ohi, kun pitikin itse paholaisen minua siinä vaania... Katsahdin sivumennessä Mashenkan pihamaalle — hänen porttinsa yläosa on sellaisista ristikoista — ja siellä hän jo seisoo keskellä pihaa ankkvoja ruokkien. En voinut pidettyä, vaan huudahdin. Hän astui luokseni ja katseli minuun ristikon läpi. Kasvot vaaleat, silmät lempeät, uniset... Hän miellytti minua kovasti, ja minä aloin sanoa hänelle kohteliaisuuksia, ikäänkuin me emme olisi seissee portilla, vaan olleet nimipäivillä. Mashenka punastui, nauroi ja katsoi yhä silmäänsä räpäyttämättä syvälle silmiini. Silloin menetin järkeni, ja aloin selittää hänelle lemmentunteitani... Hän avasi portin, päästi minut sisälle, ja siitä aamusta saakka me aloimme elää kuin mies ja vaimo.

Kyttyräselkäinen Aljoshka tuli hengästyneenä maantieltä pihalle ja riensi kehenkään katsomatta taloon. Hetken kuluttua hän juoksi ulos hanuri kainalossa, helistellen kuparirahojaan taskussansa ja naksahdutellen auringonkukan siemeniä, ja katosi portista jonnekin.

— Kuka hän oli? kysyi Matvei Savvitsh.

— Poikani Aleksei, vastasi Djudja. Huvittelemaan lähti, lurjus! Kyttyräselkäiseksi on Jumala hänet luonut; emme ole olleet siis Hänelle otollisia.

— Kylän poikien kanssa päiväkaudet juoksentelee, huokasi Afanasjevna. Vähäistä ennen laskiaista me

hänet naitimme, ajattelimme, että ehkä tuo ottaa siitä parantuakseen — mitä vielä, entistään kehnommaksi on käynyt.

— Ei ollut siitä hyötyä. Vieraan tytön teimme turhaan onnelliseksi, lisäsi Djudja.

Jossakin kirkon takana alettiin laulaa ihanaa, surullista laulua. Sanoja ei saattanut erottaa, mutta äänet kyllä kuuluivat: kaksi tenoria ja basso. Syystä, että kaikki kuuntelivat, tuli pihalla aivan hiljaista... Kaksi ääntä keskeytti yhtäkkiä laulun äänekkäällä naurulla, mutta kolmas ääni, tenori, lauloi niin korkealle, että kaikki tahtomattaan katsoivat ylös, ikäänkuin olisi se korkeudessaan aina taivaaseen saakka kohonnut. Varvara tuli talosta ulos ja varjostaen kädellä silmiään, ikäänkuin auringolta, alkoi tähystellä kirkolle päin.

— Papin poikia ovat, opettajansa kanssa laulavat, sanoi hän.

Taas alkoivat samat kolme ääntä laulaa yhdessä. Matvei Savvitsh huokasi ja jatkoi:

— Niin oli sen asian laita, vaariseni. Parin vuoden kuluttua saimme sitten kirjeen Vasjalta Varsovasta. Hän kirjoitti, että ylipäällikkö lähettää hänet kotiin parantumaan. Sairas oli, näet. Siihen aikaan minä olin mielestäni heittänyt nuo narrimaiset lemmenkujeet, ja minulle kosittiin jo kelpo morsianta, mutta sitä en vain tiennyt, miten tuosta joutavasta rakkausasiasta irti pääsisin. Joka päivä yritin puhua siitä Mashenkalle, mutta en tiennyt, miltä puolelta piti häntä lähestyä, jottei rupeaisi parkumaan, kuten akat tavallisesti. Kirje vapauttaa minut vihdoinkin, ajattelin. Me luimme sen yhdessä Mashenkan kanssa; hän kalpeni lumivalkeaksi. Mutta minä sanoin hänelle: "Jumalan kiitos, nyt sinä taas tulet aviomiehesi vaimoksi". Mutta hän vastasi: "Minä en rupea elämään yhdessä hänen kanssaan". — "Onhan hän sinun miehesi?" — "Hyh!... Minä en ole koskaan häntä rakastanut, ja vasten tahtoani suostuin hänelle vaimoksi, kun äitini pakotti". — "Älä sinä, hölmö", sanoin, "yritä ensinkään verukkeita. Sanopas, onko sinut kirkossa vihitty hänen kanssaan vai ei?" — "On", vastaa hän siihen, "mutta minä rakastan sinua ja elän sinun kanssasi kuolemaan saakka. Naurakoot ihmiset vain... Minä en siitä välitä..." Sinä olet jumalaapelkääväinen, sanon, mutta oletko lukenut, mitä sanassa sanotaan?

— Miehelle olet annettu, miehen kanssa pitää sinun yhdessä elämän, sanoi Djudja.

— Vaimo ja mies ovat yksi liha. "Me olemme syntiä tehneet", sanon hänelle, "mutta meidän pitää myös kuunnella omantunnon ääntä ja pelätä Jumalaa. Tunnustakaamme", sanon, "syntimme Vasjalle; hän on rauhallinen, nöyrä mies, hän ei tee meille pahaa. Ja parempi on tässä maailmassa sietää laillisen miehensä kuritusta kuin viimeisellä tuomiolla kiristellä hampaitaan". Mutta eipä tuo kuunnellut puhettani eikä muuttanut mieltään, vaikka mitä olisin puhunut! "Sinua minä rakastan" — eikä mitään muuta. Vasja saapui sitten lauantaina aamulla varhain juuri ennen helluntaipyhiä. Minä näin pihaltani kaikki. Hän juoksi suoraa päätä sisälle, palasi jonkin ajan kuluttua ulos Kuska käsivarsillaan, nauroi ja itki, suuteli Kuskaa ja katseli heinäparvelle — kyyhkysiä teki mielensä katsomaan, mutta Kuskaa ei raskinut heittää. Lempeä hän oli luonteeltaan, tunteellinen. Se päivä kului onnellisesti, hiljaisesti. Soitettiin iltakirkkoon, ja minä ajattelin: "Huomenna on helluntai... miksi eivät he korista porttia ja aita lehvillä? Nyt eivät ole asiat oikealla tolalla". Minä lähdin heille. Vasja istui keskellä lattiaa mulkoillen silmillään kuin juopunut; kyyneleet valuivat pitkin poskia, ja kädet vapisivat. Hän otti mytystä rinceleitä, kaulakoristeita, piparikakkuja ja muita tulinäköisiä tavaroita ja levitteli niitä lattialle. Kuska — hän oli silloin kolmivuotias — kömpi siinä ympärillä pureskellen piparikakkuja, ja Mashenka seisoi uunin luona kasvot kalpeina, vavisten ja jupisten: "Minä en ole enää sinun vaimosi, en tahdo elää sinun kanssasi" — ja sen semmoisia tyhmyyksiä. Minä kumarruin Vasjan jalkojen juureen ja sanoin: "Me olemme syyllisiä sinun edessäsi, Vasilij Maksimitsh, annan Jumalan tähden meille anteeksi!" Sitten minä nousin ja sanoin Mashenkalle: "Teidän, Maria Semjonovna, täytyy nyt sovinnon merkiksi pestä Vasilij Maksimitshin jalat. Ja olkaa sitten hänen nöyrä vaimonsa ja rukoilkaa Jumalaa puolestani, jotta Hän, laupias, soisi minulle anteeksi, että olin rikostoverinne". Ikäänkuin olisin taivaasta saanut voimaa minä neuvoin ja puhuin Mashenkalle niin tunteellisesti, että ihan kyyneleet nousivat omiinkin silmiini. Parin päivän kuluttua Vasja sitten tuli luokseni. "Minä annan anteeksi sekä sinulle että vaimolleni", sanoi hän; "olkoon Jumala teidän kanssanne. Hän on sotamiehen vaimo vain, nainen, nuori, vaikea on sellaisen ohjata itseään. Eipä ole hän ensimmäinen, jollei viimeinenkään. Mutta minä pyydän sinua olemaan, niin kuin meidän välillämme ei olisi mitään tapahtunut, äläkä edes näytä mitään tietäväsi, niin minä koetan olla hänelle kaikessa mieliksi voittaakseni taas hänen rakkautensa". Hän ojensi minulle kätensä, joi teetä ja lähti iloisena kotiinsa. Jumalan kiitos, ajattelin ja iloitsin, kun kaikki oli käynyt niin hyvin. Mutta tuskin oli Vasja mennyt pihalta, kun tuli Mashenka. Olipa se aika kiusallista! Heittäytyi minun kaulaani, itki ja rukoili: "Jumalan tähden, älä heitä minua, ilman sinua en voi elää!"

— Kelvoton! huohti Djudja.

— Minä huusin hänelle, poljin jalkaa, raahasin hänet eteiseen ja lukitsin oven. "Mene miehesi luo!" huusin hänelle. "Älä häpäise minua ihmisten edessä, pelkää toki Jumalaa!" Ja joka päivä sitten sama juttu. Kerran aamulla seisoin tallin edustalla ohjaksia korjailen. Yhtäkkiä huomaan hänen juoksevan

pikku portista minun pihalleni melkein alastomana, hame vain yllä, ja suoraa päätä minua kohti. Kaksin käsin tarttui ohjaksiin, tahri itsensä tervarasvaan, vapisi, itki... "En voi elää sen inhoittavan miehen kanssa!... Voimani eivät riitä!... Jollet sinä minua rakasta, niin tapa sitten!" Minä suutuin ja löin häntä pari kertaa ohjaksilla, kun Vasja samassa juoksee pihalle ja huutaa epätoivoisesti: "Älä lyö! Älä lyö!" Mutta juostuaan luo hän näytti menettäneen järkensä, levitti käsivartensa ja alkoi nyrkeillään kaikin voimin rusikoida Mashenkaa, paiskasi hänet maahan ja potki jaloillaan. Minä aloin jo puolustella Mashenkaa, mutta Vasja sieppasi ohjakset ja rupesi niillä vaimoan lyömään. Löi ja niinkuin varsa hirnuu: "hi-hi-hii!"

— Olisipa pitänyt ottaa ohjakset ja antaa sinunkin niitä maistaa!... murahti Varvara kääntyen pois. Sillä tavalla kiduttivat sisartamme, kirotut!

— Suusi kiinni, narttu! ärähti Djudja.

— "Hi-hi-hii!" jatkoi Matvei Savvitsh. Hänen pihaltaan juoksi siihen ajuri, minä huusin hänet renkieni avuksi, ja kolmeen mieheen me otimme Mashenkan häneltä ja kannoimme kotiin. Mikä häpeä! Saman päivän iltana lähdin katsomaan, miten he voivat. Mashenka makasi vuoteessa pää kääreissä, että vain silmät ja nenä näkyivät, ja tuijotti kattoon. — "Hyvää iltaa, Maria Semjonovna!" sanoin hänelle. Mutta hän ei virkkanut mitään. Ja Vasja istui toisessa huoneessa itkien ja pidellen päätään. — "Paha olen!" valitti hän. "Oman elämäni olen perikatoon syössyt! Hyvä Jumala, anna minun kuolla!" — Minä istuin puolisen tuntia Mashenkan vuoteen ääressä neuvoen häntä. Pelottelin häntä samalla vähäisen. — "Vanhurskaat", sanoin, "pääsevät tulevassa elämässä paratiisiin, mutta sinä joudut tuliseen helvettiin toisten haureellisten naisten kanssa... Älä vastusta miestäsi, vaan mene ja kumarru hänen jalkainsa juureen!" — Mutta Mashenka ei virka sanaakaan, ei räpäytä edes silmänsä, ikäänkuin minä olisin seinälle puhunut.. Seuraavana päivänä Vasja sairastui hyvin koleran tapaiseen tautiin ja kuoli jo illalla. Hänet haudattiin. Mashenka ei ollut hautausmaalla, hän häpesi näyttää ihmisille sinelmäisiä kasvojaan. Mutta pian alkoi ympäristössä kiertää huhu, ettei Vasja kuollutkaan luonnollisella tavalla, vaan että Mashenka oli hänen päivänsä päättänyt. Huhu tuli esivallan kuuluviin. Vasja kaivettiin haudasta ja tutkittiin, ja hänen vatsastaan löytyikin arsenikkia. Asia oli selvä kuin päivä. Poliisit vangitsivat Mashenkan ja hänen kanssaan turvattoman Kuska paran, ja veivät heidät vankilaan. Siksi niskoitteli, että Jumala rankaisi. Noin kahdeksan kuukauden kuluttua hänet tuomittiin. Muistan vielä, kuinka hän istui penkillä harmaa mekko yllä ja valkoinen liina päässä, ja niin laiha, kalpea, terävisilmäinen oli, että sääliksi kävi katsella. Sotamies seisoj takana kivääri kädessä. Mutta Mashenka ei tunnustanut. Toiset puhuivat oikeudessa, että hän oli miehensä myrkyttänyt, mutta toiset todistivat, että mies itse oli itsensä surusta myrkyttänyt. Minä olin myöskin todistamassa. Kun minulta kysyttiin, minä selitin kaikki omantuntoni mukaan. — "Kyllä hän on syyppää", sanoin. "Ei siitä pääse mihinkään, miestään ei rakastanut, sisukas oli..." Asiaa ruvettiin käsittelemään jo aamulla, mutta vasta yön tullen julistettiin tuomio; pakkotyöhön Siperiaan kolmeksiteitoista vuodeksi. Tuomion jälkeen istui Mashenka vielä kolme kuukautta kaupungin vankilassa. Minä kävin toisinaan häntä tapaamassa ja vein ihmisyyden nimessä hänelle teetä ja sokeria. Kun hän näki minut, alkoi hän tavallisesti kovasti vavista, huitoa käsillään ja mutista: "Mene pois! mene pois!" painaen Kuskaa rintaansa vasten ikäänkuin peläten, että minä olisin ottanut pojan pois häneltä. — "Voi sinua, Mashenka, kuinka sinun pitikin käydä!" sanoin. "Kadotukseen on sielusi tuomittu, Masha parka! Etpä noudattanut minun neuvoani... itke sitä nyt sitten. Itse olet syyppää, syytä itseäsi!" — Minä koetin häntä vielä neuvoa, mutta hän: "Mene pois! mene pois!" ja painautui vavisten Kuska sylissä tyrmän seinää vasten. Kun häntä lähdettiin viemään meiltä ensin kuvernementin vankilaan — minä olin saattamassa häntä rautatieasemalle ja pistin sieluni autuudeksi ruflan hänen myttyynsä. Mutta eipä ehtinyt hän koskaan Siperiaan saakka... Kuvernementin vankilassa sairastui kuumeeseen ja kuoli sinne.

— Koiralle koiran kuolema, sanoi Djudja.

— Kuska lähetettiin kotiin takaisin... Minä ajattelin ja ajattelin ja otin pojan huostaani. Ja kuinkas muuten? Vaikka onkin vangin sikiö, niin onhan tuolla sentään elävä sielu, ja on kristitty... Sääliksi kävi. Teen hänestä kauppa-apulaisen ja jollen saa omia lapsia, niin vaikka kauppiaankin. Näin matkoille otan hänet mukaan, jotta oppisi.

Matvei Savvitshin kertoessa Kuska istui koko ajan pienellä kivellä portin luona ja katseli taivaalle nojaten päätään molempiin käsiin. Kauempaa hän näytti hämärässä kannolta.

— Kuska, mene nukkumaan! huusi Matvei Savvitsh hänelle.

— Niin, onhan jo aika, sanoi Djudja nousten.

Hän haukoitteli äänekkäästi ja lisäsi: Kun koettaa kaikessa elää oman järkensä mukaan muita tottelematta, niin sillä lailla sitten käy.

Taivaalla pihan yläpuolella kuu näytti kulkevan nopeasti eteenpäin; pilvet sen alla kiitivät

päinvastaiseen suuntaan yhä kauemmaksi ja kauemmaksi kadoten vihdoin näkyvistä. Mutta kuu pysyi koko ajan pihan yläpuolella. Matvei Savvitsh rukoili kirkkoon päin kääntyneenä ja toivotettuaan hyvää yötä paneutui levolle maahan rattaiden viereen. Kuska rukoili myöskin, rupesi levolle rattaisiin ja peitti itsensä nutulla; jotta hänen olisi mukavampi, hän sotki heiniin kuopan ja kyyristyi siihen, niin että kyynärpääät sattuivat polviin. Pihalta näkyi, kuinka Djudja sytytti kynttilän, pani silmälasit nenälleen ja seisoi nurkassa kirja kädessä. Hän luki kauan ja kumarteli tuon tuostakin.

Matkustajat nukkuivat. Afanasjevna ja Sofja lähestyivät rattaita ja alkoivat katsella Kuskaa.

— Siinä se nukkuu, orpo raukka, virkkoi eukkovanhus. Kovin laiha ja hintelä on, luita pelkästään. Omaa äitiä kun ei ole, niin kukapa häntä oikein ruokkiikaan.

— Minun Grishutkani on kai pari vuotta vanhempi, sanoi Sofja. Tehtaassa on kovassa työssä eikä ole hänelläkään äitiä. Isäntä häntä lyö. Kun minä äsken katselin tuota poikaa, niin muistui Grishutka mieleeni, ja veri hyytyi sydämessäni.

Seurasi hetken äänettömyys.

— Eihän se äitiään muista, virkkoi vanhus.

— Milloinka muistelisikaan!

Ja Sofjan silmistä alkoi vieriä suuria kyyneleitä.

— Ihan kuin sämpyläksi on se tuohon kyyristynyt... sanoi hän nyhkyttäen ja hymyillen säälistä ja myötätuntoisuudesta. Orporaukka!

Kuska vavahti ja avasi silmänsä. Hän näki edessään rumat, kurtuiset, itkettyneet kasvot, vieressään toisen vanhuksen naaman hampaattomine terävine leukoineen, ja näiden yläpuolella pohjattoman taivaan, kiitävät pilvet ja kuun. Hän huudahti kauhusta. Sofja huudahti myöskin. Kaiku vastasi huudahduksiin herättäen tukahduttavassa ilmassa rauhattomuutta. Vartia naapurissa kopahdutteli muutaman kerran, koira alkoi haukkua. Matvei Savvitsh höpisi jotakin unissaan ja kääntyi toiselle kyljelleen.

Myöhään illalla, kun jo nukkuivat Djudja ja Afanasjevna ja naapurin vartija, Sofja meni istumaan penkille portin ulkopuolelle. Hänen oli painostava olla ja päätä kivisti äskeisistä kyynelistä. Maantie oli leveä ja pitkä; oikealle päin pari virstaa, vasemmalle samoin, eikä näkynyt sen päätä kummallakaan puolella. Kuu ei valaissut enää pihamaata; se oli siirtynyt kirkon taakse. Toinen sivu maantiestä oli kuutamon valaisema, mutta toinen oli varjojen peitossa. Poppelien pitkät varjot ylettyivät koko leveän tien yli, ja kirkon musta, kammottava varjo lepäsi leveänä peittäen Djudjan portin ja toisen puolen taloa. Oli hiljaista, ei näkynyt ainoatakaan ihmistä. Maantien toisesta päästä kuului silloin tällöin hyvin heikosti soittoa; Aljoshka siellä kaiketi soitteli hanuriaan.

Varjossa kirkon aidan luona liikkui joku, mutta ei saattanut erottaa, oliko se ihminen vai lehmä tai ehkä vain suuri lintu siellä puissa pyrähti. Mutta nyt astuikin varjosta ihmisen haamu, pysähtyi, sanoi jotakin miehen äänellä ja katosi kujaan kirkon taakse. Hetken kuluttua näkyi vielä toinenkin haamu kymmenkunnan askeleen päässä portista. Se liikkui kirkosta suoraan porttia kohti, mutta pysähtyi huomattessaan Sofjan penkillä.

— Varvara, sinäkö se olet? kysyi Sofja.

— Vaikkapa minäkin.

Se oli Varvara. Hän seiso hetken paikallaan, astui sitten penkin luo ja istuutui sille.

— Missä sinä olet ollut? kysyi Sofja.

Varvara ei vastannut.

— Kun et sinä, nuorikko, vain huvittelisi niin, että joudut surun omaksi! sanoi Sofja. Kuulitko, kuinka Mashenkaa pieksivät? Varo vain, ettei sinun käy samoin.

— Käyköön sitten!

Varvara purskahti nenäliinaansa nauramaan ja kuiskasi:

— Papin pojan kanssahan minä äsken olin.

— Lavertelet.

— Jumalavita!

— Synti! kuiskasi Sofja.

— Olkoon... Mitä surkeilemista siinä on? Synti kuin synti; tappakoon sitten kernaammin salama, mutta tämä tällainen elämä ei kelpaa mihinkään. Minä olen nuori ja terve, mutta mieheni on kyttyräselkäinen, ynseä, inhoittava, kehnompi tuota kirottua Djudjaa. Kun vielä tyttönä elin, ei ollut leipää tarpeeksi, alastomana kuljin, mutta heitin ne pahat päivät pyrkien Aljoshkan rikkauteen käsiksi. Mutta orjaksi jouduin kuin kala rysään. Ennen minä käärmeen kanssa makaisin kuin tuon rupisen Aljoshkan kanssa. Entä sinun elämäsi? Niinkuin en minä olisi sitä nähnyt. Sinun Feodorisi on ajanut sinut tehtaalta isännän luo ja ottanut itselleen toisen; pojankin sinulta veivät ja panivat työhön. Ja työtä täytyy sinunkin tehdä kuin hevosen, etkä kaunista sanaa saa kuulla. Parempi on kuihtua vanhanapiikana, parempi ottaa papin pojilta puoliruplasia, koota almuja, parempi suin päin kaivoon...

— Synti! kuiskasi Sofja taas.

— Olkoon.

Jossakin kirkon takana alkoivat surullista laulua laulaa samat kolme ääntä: kaksi tenoria ja basso. Nytkään ei saattanut kuulla sanoja.

— Puoliyön veisua... naurahti Varvara.

Ja hän alkoi kertoa, kuinka hän öisin kuljeskelee papin pojan kanssa, mitä tämä hänelle puhuu, millaisia tovereita tällä on ja kuinka hän, Varvara, mekastaa matkustavain virkamiesten ja kauppiaiden kanssa. Surullinen laulu herätti pyrkimyksen vapaampaan elämään; Sofja alkoi nauraa, hänestä oli sekä syntistä, kauheata että suloista kuunnella toisen seikkailuista, ja hänen kävi samalla sekä kateeksi että sääliksi, ettei ollut itse tehnyt syntiä silloin, kun oli vielä nuori ja kaunis...

Vanhan kirkon pihalta kuuluivat puoliyön lyönnit.

— On aika mennä nukkumaan, sanoi Sofja nousten, muuten voi Djudja vielä yllättää...

Molemmat siirtyivät hiljaa pihalle.

— Minä läksin pois enkä kuullut, mitä se kertoi Mashenkasta, sanoi Varvara laittaessaan makuusijaa ikkunan eteen.

— Vankilaan sanoi kuolleen. Mieheensä oli myrkyttänyt.

Varvara paneutui levolle Sofjan viereen, ajatteli ja virkkoi hiljaa:

— Kyllä minä tappaisin Aljoshkan, enkä sitä paljoa surkuttelisikaan.

— Älä Herran tähden höpise sellaisia.

Kun Sofja oli nukahtamaisillaan, Varvara puristautui häneen kiinni ja kuiskasi korvaan:

— Surmataanpas Djudja ja Aljoshka!

Sofja vavahti, mutta ei hiiskunut mitään, avasi sitten silmänsä ja tuijotti kauan taivasta kohti, silmäänsä räpäyttämättä.

— Ihmiset saavat tietää, sanoi hän.

— Eivät saa. Djudja on vanha, hänen on jo aikakin, ja Aljoshkan sanomme humalapäissään heittäneen henkensä.

— Kauheata... Jumala rankaisee.

— Mitä siitä...

Kumpikaan ei nukkunut, vaan ajatteli ääneti.

— Kylmä on, sanoi Sofja alkaen kovasti väristä. Kohta kai on aamu... Nukutko sinä?

— En... Älä huoli siitä, mitä sanoin... kuiskasi Varvara. Kun olen suutuksissani niille kirotuille, niin en tiedä itsekkään, mitä puhun. Nukutaan pois, sillä kohta kai päivä jo valkenee... Nukutaan...

Molemmat vaikenivat, rauhoittuivat ja nukahtivat pian.

Vanha Afanasjevna heräsi ennen muita. Hän herätti Sofjan, ja molemmat menivät lakan alle lehmiä lypsämään. Kyssäselkäinen Aljoshka palasi kotiin aivan päihdyksissä, ilman hanuria; hänen rintansa ja polvensa olivat savessa ja oljissa; nähtävästi hän oli kaatunut matkalla. Hän meni hoiperrellen lakan alle ja heittäytyi riisuutumatta lähimpään rekeen, jossa oitis alkoi kuorsata. Kun nouseva aurinko sytytti ristit kirkon katolla kirkkaasti loistamaan, sitten ikkunat välkkymään, ja kun puiden ja kaivonvintin varjot ylettyivät yli kasteisen pihanurmen, silloin Matvei Savvitsh hypähti makuultaan pystyyn ja rupesi puuhaamaan lähtöä.

— Kuska, nouse ylös! huusi hän. Hevoset valjaisiin! Pian!

Alkoi aamuinen hyörinä. Nuori juutalaistyttö, yllään kanelinruskea puku, toi hevosen pihalle juomaan. Kaivonvintti narisi valittaen, sanko kolisi... Kuska istui unisena, väsyneenä, kasteen peittämänä rattailla, veti laiskasti nutun ylleen ja kuunteli, kuinka kaivossa vesi sangosta läikähteli. Vilu puistatti häntä.

— Kuulepas, eukko, huusi Matvei Savvitsh Sofjalle, ajapas se minun kyytimieheni sieltä hevosia valjastamaan!

Samassa huusi Djudja ikkunasta.

— Sofja, ota juutalaistytöltä kopeekka, juotosta! Eivät mistään välitä, laiskurit!

Kylänraitilla juoksi edes takaisin määkiviä lampaita. Akat huusivat paimenelle, joka soitteli pillillään, läimähdytteli raipallaan tai vastasi akkojen huutoon raskaalla, matalalla äänellä. Pihaan juoksi kolme lammasta, jotka tökkäsivät päällään aitaa vasten, kuin eivät löytäneet porttia. Varvara heräsi hälinään, kahmaisi vuoteen syliinsä ja meni taloon.

— Ajaisit edes nuo lampaat tuosta pihalta! kivahti Afanasjevna hänelle. Senkin rouva!

— Vielä mitä! Teidänpö hyväksenne, ilkiöt, minun tässä pitäisi työtä ruveta tekemään! sähähti Varvara mennessään taloon.

Rattaat rasvattiin ja hevoset valjastettiin. Djudja tuli talosta lasku kädessä, istuutui kuistille ja alkoi laskea, paljonko matkustajan pitää maksaa yösijasta, kauroista ja juotosta.

— Paljonpa, vaariseni, sinä kauroista otatkin! sanoi Matvei Savvitsh.

— Kun on kallista, niin älä ota. Emmehän ole pakottaneet.

Kun matkalle lähtijät astuivat rattaiden luo noustakseen niihin ja ajaakseen eteenpäin, pidätti heitä hetkeksi eräs seikka. Kuskan lakki oli kadonnut.

— Minne sinä, heittiö, olet sen pannut? ärähti Matvei Savvitsh vihaisesti. Missä se nyt on?

Kuskan kasvoi vääntyivät kauhusta. Hän alkoi hätäntyneenä hääriä rattaitten ympärillä, mutta kun ei löytänyt siitä, juoksi portille, sitten lakan alle. Afanasjevna ja Sofja autoivat häntä etsimään.

— Korvat sinulta repiä pitäisi, senkin pakana! tiuskaisi Matvei Savvitsh.

Lakki löytyi rattaitten pohjalta. Kuska pyyhki hihallaan siitä heinänporot, pani sen päähänsä, ja arasti, yhä vieläkin kauhun ilme kasvoillaan ja ikäänkuin peläten, että häntä lyötäisiin takaapäin, kapusi rattaille. Matvei Savvitsh teki ristinmerkin, kyytimies tempasi ohjaksista, ja kuorma lähti liikkeelle pihalta.

PELKO

(Ystävänä kertomus)

Dmitri Petrovitsh Silin oli päättänyt lukunsa yliopistossa ja palvellut sen jälkeen virkamiehenä Pietarissa, mutta heittänyt virkansa kolmikymmenvuotiaana ja ruvennut maanviljelijäksi. Maanviljelys onnistui häneltä jotakuinkin hyvin, mutta minusta näytti kuitenkin siltä, kuin ei hän olisi oikealla paikallaan ja että hän tekisi viisaasti, jos matkustaisi takaisin Pietariin. Kun hän ahavoituneena, pölystä

harmaana ja työstä uupuneena tapasi minut portilla tai portailla ja sitten illallispöydässä vastusteli unen tuloa, kunnes vaimonsa talutti hänet kuin lapsen nukkumaan, tai kun hän, voitettuaan unen, alkoi pehmeällä, sydämellisellä, ikäänkuin rukoilevalla äänellään esittää hyviä aikomuksiaan, niin näyttipä minusta, ettei hän ole mikään maanviljelijä eikä agronomi, vaan vaivaantunut ihminen, ja minusta oli selvää, ettei maanviljelys ollut hänelle niin välttämättömän tarpeellista, vaan se, että päivä kului — ja siinä kaikki.

Minä viihdyin hänen luonaan, ja sattuipa useasti, että vierailin pari, kolmekin päivää hänen maatilallaan. Minua viehätti tämä talo, sen hedelmätarha, puisto, pieni joki ja isännän veltohko ja hieman kaunopuheinen, mutta selvä puhelu. Kaiketi minä pidin juuri hänestä itsestäänkin, vaikk'en voi sitä varmuudella sanoa, koska en ole vielä nytkään selvillä silloisista tunteistani. Hän oli ymmärtäväinen, hyväntahtoinen, vilpitön eikä ikäväkään, mutta minä muistan varsin hyvin, että kun hän uskoi syvimmat salaisuutensa ja sanoi meidän suhdettamme ystävyudeksi, se tuntui minusta epämieluisalta, jopa kiusalliseltakin. Hänen ystävytyksensä minuun oli jotakin epämieluisaa, painostavaa, ja minä olisin kernaasti pitänyt sitä tavallisena toveruutena.

Asian laita oli nimittäin se, että hänen vaimonsa Maria Sergejevna miellytti minua suuresti. En ollut rakastunut häneen, mutta hänen kasvonsa, silmänsä, äänensä ja käyntinsä viehättivät minua, ja jollen minä pitkään aikaan ollut häntä nähnyt, ikävöin hänen luokseen, enkä mielessäni silloin kuvitellut ketään niin halukkaasti kuin tuota nuorta, kaunista, sievää naista. Minulla ei ollut häneen nähden mitään erityisiä aikomuksia enkä haaveillut mitään, mutta jostakin syystä minun mieleeni muistui aina, kun jäimme kahden, että hänen miehensä pitää minua ystävänsä, ja juuri tämä oli kiusallista. Kun hän soitti pianolla mielikappaleitani tai kertoi jotakin hauskaa, kuuntelin halukkaasti, mutta samalla liikkui mielessäni ajatuksia, että hän rakastaa miestänsä, joka on minun ystäväni, ja että Maria Sergejevna itsekin pitää minua miehensä ystävänsä; niin särkyi mielialani, ja minä muutuin ikäväksi ja epämiellyttäväksi. Maria Sergejevna huomasi tavallisesti muutoksen ja virkkoi:

— Teidän on ikävä ystävänsä ollessa poissa. Pitää lähettää hakemaan häntä vainiolta.

Ja kun Dmitri Petrovitsh saapui, hän sanoi:

— Nyt on ystävänsä tullut. Iloitkaa.

Näin kului puolitoista vuotta.

Eräänä heinäkuun sunnuntaina minä ja Dmitri Petrovitsh ajoimme, kun ei meillä ollut mitään muutakaan tehtävää, suureen Klushinon kylään ostaaksemme sieltä jotakin illalliseksi. Meidän kuljeskellessamme kaupoissa aurinko teki laskuaan ja tuli ilta, sellainen ilta, jota luultavasti en ikänä unohda. Ostettua juustoa, joka oli saippuan kaltaista, ja kivettyntä, tuohentervalle haisevaa makkaraa me päätimme pistäytyä kyläravintolassa olutta ryyppäämässä. Kyytimiehemme oli lähtenyt pajaan kengityttämään hevosia, ja me olimme luvanneet odottaa häntä kirkon luona. Me kävelimme, keskustelimme, nauroimme ostoksiamme, mutta hiljaa, salaperäisenä kuin urkkija seurasi meitä mies, joka oli pitäjässä tunnettu kumman nimisenä: Neljäkymmentä Marttyyria. Tämä Neljäkymmentä Marttyyria ei ollut kukaan muu kuin Gavriila Severov, eli lyhyemmin Gavriushka, joka oli jonkin aikaa palvellut luonani, mutta sitten juoppouden tähden erotettu toimestaan. Sitten hän oli palvellut Dmitri Petrovitshin maatilalla, mutta erotettu sieltäkin samasta syystä. Hän oli paatunut juoppo, ja koko hänen elämänsä oli yhtä irstasta ja juopunutta kuin hän itsekin. Hänen isänsä oli pappi ja äitinsä aatelisnainen; hän oli siis syntyjään etuoikeutettuun säätyyn kuuluva henkilö, mutta vaikka olisin miten tarkastellut hänen kuihtuneita, aina hikisiä kasvojaan, punertavaa, paikoittain jo harmahtavaa partaansa, repaleista nuttuaan ja punaista paitaansa, en totta tosiaan löytänyt jälkeäkään siitä, mitä me seuraelämässä sanomme etuoikeudeksi. Hän kehäsi itseään sivistyneeksi mieheksi ja kertoi käyneensä pappiskoulua, mutta heittäneensä sen kesken, kun hänet tupakanpoltosta erotettiin siitä; hän lauloi sitten kirkkokuorossa ja eleli pari vuotta eräässä luostarissa, josta hänet myöskin potkittiin pois, mutta ei enää tupakanpolton, vaan "heikkouden" tähden. Hän kulki jalkaisin kaksi kuvernementtia ristiin rastiin, antoi anomuksia konsistoreihin ja eri virkakuntiin, oli neljä kertaa oikeudessa syytettynä. Vihdoin, asetuttuaan meidän pitäjäämme, hän toimi metsänvartiana, koiratarhankaitsijana, kirkonvartiana, nai kuljeksivan keittäjäntären ja vajosi lopullisesti rentun elämään, jonka lokaan ja paheisiin hän eläytyi niin, että jo itsekkin puhui etuoikeudellisesta syntyperästään hieman epäillen, ikäänkuin jostakin salaperäisestä tarinasta. Kysymyksessä olevana aikana hän kuljeksi taas toimetonna tarjoutuen hevospuoskariksi ja metsästäjäksi. Hänen vaimonsa oli kadonnut jäljettämiin.

Kyläravintolasta me lähdimme kirkolle ja istuuduimme sen eteiseen odottamaan kyytimiestämme. Neljäkymmentä Marttyyria seisoj jonkin matkan päässä kohotellen kättään suunsa eteen yskähtääkseen siihen kohteliaasti tarpeen vaatiessa. Oli jo pimeä; iltainen kosteus tuoksui väkevästi, ja kuu nousi. Kirkkaalla tähtitaivaalla oli vain kaksi pilveä aivan meidän kohdallamme; toinen niistä oli suurempi, toinen pienempi. Ne olivat yksinäisiä, kulkivat kuin äiti lapsensa kanssa, toinen toisensa perässä kohti sammuvaa iltaruskoa.

— Ihmeen kaunis ilta tänään, virkkoi Dmitri Petrovitsh.

— Erittäin kaunis... myönsi Neljäkymmentä Marttyyria ja yskähti kohteliaasti kouraansa. Kuinka te, Dmitri Petrovitsh, olette tulleet lähteneeksi tänne? kysyi hän mielistellen. Nähtävästi hän tahtoi saada keskustelun alkuun.

Dmitri Petrovitsh ei vastannut. Neljäkymmentä Marttyyria huokasi syvään ja jatkoi hiljaa katsomatta meihin:

— Minä kärsin yksinomaan syystä, josta minun täytyy vastata Kaikkivaltiaan Jumalan edessä. Olenhan eksynyt, kelvoton ihminen, mutta uskokaa minua, ilman leipää, kurjempi koiraa... Suokaa anteeksi, Dmitri Petrovitsh!

Tämä ei kuunnellut, vaan ajatteli jotakin pää kättensä varassa. Kirkko sijaitsi kyläraitin laidassa korkealla rannalla, ja säleaidan lomitse näkyi joki, veden vallassa olevat niityt sen toisella puolella ja kirkas, punertava nuotiotuli, jonka ympärillä liikkui mustia ihmisiä ja hevosia. Mutta kauempana nuotion takana tuikki pienempiä tulia: se oli kylä... Siellä laulettiin.

Joella ja paikoittain niityllä oli sumua. Korkeat, kapeat, sakeat ja maidonvalkoiset sumusuikaleet harhailivat joelle himmentäen tähtien kajastusta ja kiertyen pajupensaiden ympärille. Ne muuttivat joka hetki muotoaan, ja näytti siltä, kuin jotkin olisivat syleilleet, toiset kumartaneet, kolmannet kohottaneet kuin rukoillen taivasta kohti käsivartensa suurine pappisviittahihoineen... Luultavasti ne johtivat Dmitri Petrovitshin ajattelemaan aaveita ja vainajia, koska hän kääntyi puoleeni ja kysyi surullisesti hymyillen:

— Sanokaa, hyvä ystäväni, miksi me, kun tahdomme kertoa jotakin kauheata, salaperäistä ja outoa, otamme aiheen aaveiden ja haudantakaisten varjojen maailmasta emmekä meitä ympäröivästä elämästä?

— Käsittämätön peloittoa.

— Onko elämä sitten niin selvää? Sanokaa, käsitättekö te elämää enemmän kuin haudantakaista maailmaa?

Dmitri Petrovitsh siirtyi istumaan niin lähelle minua, että tunsin hänen hengityksensä poskellani. Iltapimeässä hänen kalpeat, lihat kasvonsa näyttivät vieläkin kalpeammilta ja hänen tumma partansa nokimustalta. Hänen silmiensä ilme näytti surulliselta, totiselta ja hieman säikähtyneeltä, ikäänkuin hän aikoi kertoa jotakin kauheaa. Hän katsoi minua silmiin ja jatkoi samalla rukoilevalla äänellään:

— Meidän elämämme ja haudantakainen maailma ovat yhtä käsittämättömiä ja kauheita. Joka pelkää aaveita, sen täytyy pelätä minua, noita tulia ja taivasta, koska kaikki tämä, jos tarkoin ajattelemme, on käsittämätöntä ja yhtä mielikuvituksellista kuin sen toisen maailman ilmiöt. Prinssi Hamlet ei surmannut itseään, kun pelkäsi noiden aaveiden mahdollisesti häiritsevän hänen kuolonuntaan; minä pidän hänen kuuluisasta yksinpuhelustaan, vaikk'ei se, totta puhuen, ole milloinkaan liikuttanut minun mieltäni. Tunnustan teille kuin ystäväälle, että olen joskus raskaina hetkinä kuvitellut kuolemaani; mielikuvitukseni on loihtinut esiin tuhansia synkkiä näkyjä, ja minut on vallannut tuskallinen kiihko, painajainen, mutta vakuutan, ettei sekään ole tuntunut todellisuutta kammottavammalta. Mitä sanottaneekin, aaveet ovat kauheita, mutta elämäkin on kauheaa. En ymmärrä, mutta pelkään elämää. En tiedä, ehkä olen sairas, typerä ihminen. Terveen, normaalin ihmisen mielestä näyttää kaikki, mitä hän näkee ja kuulee, olevan selvää, mutta minä olen juuri kadottanut tuon "näyttää", ja päivä päivältä myrkytän itseäni pelolla. On olemassa sairaus — avaruuden pelko, mutta minä sairastan elämän pelkoa. Kun lepään nurmella ja katselen koppakuoriaista, joka syntyi vasta eilen eikä tajua mitään, minusta näyttää, että sen elämä on pelkkää kauhua, ja näen siinä eläimessä oman itseni.

— Mikä teitä oikeastaan peloittoa? kysyin.

— Minua peloittoa kaikki. En ole lahjoiltani syvä, harrastan vähän sellaisia kysymyksiä kuin haudantakainen maailma, ihmiskunnan kohtalo, ja haaveilen ani harvoin taivasta tavotellen. Minua pelottaa ennen kaikkea jokapäiväisyys, jota ei kukaan meistä voi karttaa. En kykene erottamaan mikä on totta, mikä valhetta toimissani, ja se tekee minut levottomaksi; myönnän, että olosuhteet ja kasvatus ovat sulkeneet minut valheen ahtaaseen piiriin, että koko elämäni ei ole mitään muuta kuin ainaista huolta siitä, miten pettää itseni ja ihmiset ja miten olla huomaamatta sitä, ja minua pelottaa ajatus, etten eläessäni jaksa kiskoa itseäni irti tästä valheesta. Tänään teen jotakin, mutta huomenna en enää käsitä, miksi sen tein. Niinpä astuin Pietarissa virkaan, mutta pelästyin ja matkustin tänne ruvetakseni maanviljelijäksi, ja pelästyin taas... Minä näen, että tietomme on puutteellista ja että me sentähden joka päivä erehdymme, teemme väärin, parjaamme, tuhlaamme aikaa ja voimia joutaviin töihin, jotka eivät ole meille tarpeen ja jotka vain estävät meitä elämästä oikein, ja tämä minua pelottaa, sillä en käsitä,

mitä varten ja kenelle kaikki tämä on tarpeellista. Minä en, hyvä ystäväni, ymmärrä ihmisiä, vaan pelkään heitä. Minua peloittaa katsellessani talonpoikia, enkä tiedä minkä ylevien päämäärien vuoksi he kärsivät ja miksi elävät. Jos elämä on nautintoa, he ovat tarpeettomia ihmisiä; mutta jos elämän tarkoitus ja päämäärä on puute ja läpipääsemätön, toivoton tietämättömyys, en käsitä, kenelle tai miksi tämä kidutus on tarpeen. En ymmärrä ketään enkä mitään. Koettakaapa käsittää tuota olioa! sanoi Dmitri Petrovitsh osoittaen Neljäkymmentä Marttyyriä. Ajatelkaa visusti!

Huomattuaan, että molemmat katselimme häntä, Neljäkymmentä Marttyyriä yskähti kohteliaasti kouraansa ja jupisi:

— Hyvää herrasväkeä olen aina palvellut uskollisesti, mutta pääsyynä ovat väkijuomat. Mutta jos minun, onnettoman miehen, pyyntö nyt otettaisiin huomioon ja minulle annettaisiin työtä, niin suutelisin jumalankuvaa. Minun sanani pitää!

Kirkonvartia kulki ohi, katsoi ihmetellen meihin ja alkoi tempoa köydestä. Kello löi pitkäveteisesti kymmenen, häiriten räikeästi illan hiljaisuutta.

— Jo kymmenen! sanoi Dmitri Petrovitsh. Olisipa jo aika lähteä kotiin. Niin, hyvä ystävä, huoahdi hän, jospa tietäisitte, kuinka pelkään näitä jokapäiväisiä ajatuksiani, joissa ei näytä olevan mitään pelättävää. Jotta voisin olla ajattelematta, teen työtä uupumukseen saakka; siten voin nukkua yön sikeästi. Lapset ja vaimo — toisilla se on tavallista, mutta kuinka raskasta se onkaan, mitä minuun tulee!

Hän puristeli käsillä kasvojaan, rykäisi ja alkoi nauraa.

— Jospa voisin teille kertoa, millaista hölmöä olen näytellyt! jatkoi hän. Kaikki sanovat minulle: "Teillä on rakastettava vaimo, ihania lapsia, ja itse olette oivallinen perheenisä". Luulevat, että olen kovin onnellinen, ja kadehtivat minua. Mutta koska kerran olemme tulleet siihen, niin sanon teille totuuden: minun onnellinen perhe-elämäni on surkea väärinkäsitys; minä pelkään sitä.

Hänen kalpeat kasvonsa väänsi pinnistetty hymy rumiksi. Hän kietoi käsivartensa ympärilleni ja jatkoi puoliääneen:

— Te olette minun tosiystäväni, luotan teihin ja kunnioitan teitä. Ystävyys on suotu meille, jotta voisimme kertomalla keventää sydämemme painostavia salaisuuksia. Sallikaa minun käyttää hyväkseni teidän ystävällisyyttänne ja kertoa teille asia kokonaisuudessaan. Minun perhe-elämäni, joka teistä näyttää niin lumoavalta, on minun suurin onnettomuuteni, ja se minua eniten pelottaa. Minä nain omituisesti, tyhmästi. Täytyy sanoa, että ennen häitä rakastin Mashaa järjettömästi ja seurustelin hänen kanssaan kaksi vuotta. Kosin häntä viisi kertaa, mutta hän ei suostunut, sanoen olevansa aivan välinpitämätön minun suhteeni. Kuudennella kerralla, kun rakkaudesta huumaantuneena ryömin polvillani hänen edessään ja rukoilin hänen kättään kuin almua, hän vihdoinkin suostui... Hän sanoi: "Minä en rakasta teitä, mutta lupaan olla teille uskollinen..." Suostuin tuohon ehtoon ihastuneena. Silloin käsitin, mitä se merkitsee, mutta nyt, kautta Jumalani, en käsitä. "Minä en rakasta teitä, mutta lupaan olla teille uskollinen" — mitä se merkitsee? Se on usvaa, se on hämärää... Minä rakastan häntä vieläkin yhtä paljon kuin hääpäivänämme, mutta hän on välinpitämätön kuten ennenkin, ja on kaiketi iloinen, kun minä lähden kotoa. En tiedä varmaan, rakastaako hän minua vai ei, en tiedä, niin, en tiedä, mutta asumme saman katon alla, sinuttelemme toisiamme, nukumme yhdessä, meillä on lapsia, yhteinen omaisuus... Mitä se merkitsee? Miksi pitää asian olla niin? Käsitättekö te sitä lainkaan, hyvä ystävä? Julmaa kidutusta! Sentähden, etten minä ymmärrä mitään meidän suhteistamme, minä milloin vihaan häntä, milloin itseäni, milloin meitä molempia; kaikki on mennyt sekaisin päässäni, minä kiusaan itseäni ja tulen yhä typerämmäksi, mutta aivan kuin kiusalla hän päivä päivältä käy yhä kauniimmaksi, viehättävämmäksi... Hänen tukkansa on suloinen, eikä yksikään nainen hymyile niin kuin hän. Minä rakastan ja tiedän rakastavani toivottomasti. Toivoton rakkaus naiseen, josta minulla on jo kaksi lasta! Saattaako sellaista käsittää? Eikö se ole kauheaa? Eikö se ole kummituksia kauheampaa?

Hänen mielialansa oli sellainen, että hän olisi puhunut kauankin, mutta onneksi kuului kyytimiehemme tulevan. Nousimme rattaille, ja Neljäkymmentä Marttyyriä autteli meitä kumpaakin istumaan, ja hän näytti siltä kuin olisi jo kauan odottanut tilaisuutta koskettaakseen meidän kallisarvoisia ruumiitamme.

— Dmitri Petrovitsh, antakaa minun tulla luoksenne, mutisi hän räpytellen lujasti silmiään ja kallistaen päänsä sivulle. Jumalalle otollisen työn teette, jos saan tulla. Muuten kuolen nälkään.

— No tule sitten, suostui Dmitri Petrovitsh. Muutaman päivän kun olet, niin sitten saamme nähdä.

— Kuulen! riemastui Neljäkymmentä Marttyyriä. Minä tulen jo tänään.

Kotiin oli kuusi virstaa matkaa. Dmitri Petrovitsh oli tyytyväinen, kun vihdoinkin oli saanut sanotuksi,

mikä häntä niin painosti, ja piteli koko matkan minusta kiinni eikä puhunut enää huolistaan ja peloistaan, vaan jutteli iloisena, että jos hänen perhe-elämänsä olisi oikein onnellisella kannalla, niin hän palaisi Pietariin ja alkaisi harrastaa tieteitä. Se virtaus, jutteli hän, joka vei maaseudulle niin suuren joukon lahjakkaita nuoria miehiä, oli surkuteltava virtaus. Ruista ja vehnää on Venäjällä yllin kyllin, mutta kulttuuri-ihmisiä ei ole nimeksikään. Lahjakkaan, terveen nuorison pitäisi harrastaa tieteitä, taiteita ja politiikkaa; on harkitsematonta menetellä toisin. Hän filosofoi mielihyvin ja valitteli, että hänen varhain seuraavana aamuna täytyi erota minusta ja lähteä metsäkaupoille.

Mutta minusta oli kiusallista ja minua suretti, sillä tuntui siltä, että vielä pettäisin hänet. Samalla tuntui kuitenkin niin suloiselta. Katselin suurta, punertavaa kuuta, joka oli noussut jo jonkin matkaa taivaanrannasta, ja kuvittelin mielessäni pitkää, solakkaa, vaaleaveristä naista, joka oli sievästi pukeutunut ja käytti joitakin erikoisia, myskille tuoksuvia hajuvesiä. Ja iloitsin ajatellessani, ettei se nainen rakastanut miestänsä.

Saavuttuamme kotiin istuuduimme illallispöytään. Maria Sergejevna kestitsi hymyillen meitä ostoksillamme, ja huomasi, että hänen tukkansa oli todella kaunis, ja ettei yksikään nainen hymyile niin kuin hän. Tarkastelin häntä ja halusin jokaisesta hänen liikkeestään ja katseestaan nähdä, ettei hän rakasta miestänsä, ja minusta tuntui, kuin olisin sen nähnytkin.

Dmitri Petrovitsh alkoi tapansa mukaan pian vastustella unentuloa. Illallisen jälkeen hän istui kanssamme kymmenisen minuuttia ja sanoi sitten:

— Kuten suvaitsette, hyvä herrasväki, mutta minun täytyy nousta jo kello kolmelta huomisaamuna. Sallikaa minun siis jättää teidät.

Hän suuteli hellästi vaimoaa, puristi lujasti ja kiitollisesti minun kättäni ja otti minulta lupauksen, että ehdottomasti saapuisin seuraavalla viikolla heidän vieraakseen. Jottei hän aamulla nukkuisi yli määrärajan, hän lähti sivurakennukseen nukkumaan.

Maria Sergejevna meni pietarilaiseen tapaan myöhään levolle, ja nyt minä jostakin syystä iloitsin siitä.

— Kas niin, aloitin, kun olimme jääneet kahden. Olkaa nyt niin hyvä ja soittakaa jotakin.

Minun ei tehnyt mieleni musiikkia, mutta en tiennyt, miten olisin aloittanut keskustelun. Rouva istuutui flyygelin ääreen ja alkoi soittaa jotakin, en muista mitä. Minä kävin lähelle istumaan, katselin hänen valkoisia, pehmeitä käsiään, ja koetin lukea jotakin hänen kylmästä, välinpitämättömästä ilmeestään. Mutta silloin hän hymähti ja katsoi minuun.

— Teidän on kaiketi ikävä ilman ystävääne, virkkoi hän.

Minä naurahdin.

— Saapua kerran kuukaudessa luoksenne olisi riittävä ystävyys osoitus, mutta minähän käyn täällä ainakin kerran viikossa.

Sen sanottuani nousin ja astelin kiihkeästi nurkasta nurkkaan. Maria Sergejevna nousi myöskin ja meni uunin luo.

— Mitä te sillä tarkoitatte? kysyi hän suunnaten minuun suuret, kirikkaat silmänsä.

En vastannut mitään.

— Te ette puhunut totta, jatkoi hän hetken mietittyään. Te käytte täällä vain Dmitri Petrovitshin vuoksi. Ja minä olen siitä iloisempi, sillä tapaahan meidän aikanamme ani harvoin sellaista ystävyyttä.

— Hm! ajattelin itsekseni, ja tietämättä, mitä sanoisin kysyin: Ettekö lähde puutarhaan vähäsen kävelemään?

— En.

Minä menin ulos pengermälle. Päässäni kihelmöi, ja minun oli kylmä kiihtymyksestä. Olin jo varma siitä, että keskustelumme muodostuu aivan merkityksettömäksi, ja ettemme uskalla sanoa toisillemme mitään erikoista, mutta että juuri tänä yönä oli välttämätöntä tapahtua sen, jota en ennen ollut uskaltanut edes haaveillakaan. Välttämättä tänä yönä tai ei milloinkaan.

— Miten ihana ilma! sanoin ääneeni.

— Minusta se on aivan yhdentekevää, kuului vastaus.

Palasin sisälle. Maria Sergejevna seiso i yhä uuniin nojaten kädet nostettuina selän taakse ja ajatteli jotakin sivulleen katsoen.

— Miksi se on teistä aivan yhdentekevää?

— Siksi, että minun on ikävä. Teidän on ikävä vain silloin, kun ystävänne on poissa, mutta minun on aina. Muutoin... tämä ei huvittane teitä.

Istahdin flyygelin ääreen ja löin muutaman soinnun odottaen, mitä hän sanoisi.

— Olkaa hyvä, älkää minun vuokseni vaivatko itseänne, sanoi hän katsoen minuun vihisesti, ja ikäänkuin harmista itkemäisillään. Jos tahdotte nukkua, niin menkää! Ei teidän pidä ajatella, vaikka olettekin Dmitri Petrovitshin ystävä, että velvollisuutenne olisi ikävystyä hänen vaimonsa kanssa. En tahdo uhria. Olkaa hyvä ja poistukaa!

Minä en poistunut, en tietystikään. Hän meni ulos pengermälle, mutta minä jäin saliin ja lehteilin nuotteja viitisen minuuttia. Sitten minäkin menin ulos. Seisoimme rinnakkain uudinten varjossa, allamme kuutamon valaisemat portaat. Kukkalavojen ja käytävän keltaisen hiekan yli lankesivat puiden mustat varjot.

— Minun pitää myöskin lähteä huomenna, sanoin vihdo in.

— Tietysti! Jollei mieheni ole kotona, ette saa jäädä tänne, virkkoi Maria Sergejevna pilkallisesti. Kuvittelen, kuinka onneton olisitte, jos vielä rakastuisitte minuun! Odottakaahan, minä joskus teen niin, että heittäydyn kaulaanne... Silloin saan nähdä, kuinka te kauhistuen pakenette luotani. Se on varmasti huvittavaa!

Hänen sanansa olivat vihiset, ja hänen kalpeilla kasvoillaan oli vihainen ilme, mutta hänen silmänsä olivat tulvillaan mitä hempeintä, intohimoisinta rakkautta. Katselin tuota ihanaa olentoa kuin omaani, ja nyt ensi kerran huomasin, että hänellä oli kullanväriset, ihmeelliset kulmakarvat, jollaisia en ollut milloinkaan ennen nähnyt. Ajatus, että kohta saatan vetää hänet luokseni, hyväillä, koskettaa hänen kaunista tukkaansa, tuntui minusta yhtäkkiä niin kummalliselta, että naurahdin ja suljin silmäni.

— Onpa tosiaan jo aika... Hyvää yötä, virkkoi Maria Sergejevna.

— Minä en tahdo hyvää yötä... sanoin siihen nauraen ja menin hänen jälkeensä saliin. Kiroan tämän yön, jos siitä tulee hyvä.

Puristaen hänen kättään ja saattaen häntä hänen oman huoneensa ovelle näin hänen kasvoistaan, että hän ymmärsi minua ja oli iloinen, kun minäkin ymmärsin hänet.

Menin huoneeseeni. Siellä oli pöydällä kirjojen vieressä Dmitri Petrovitshin lakki, mikä johti mieleeni hänen ystävyytensä. Otin kävelykeppini ja lähdin puutarhaan. Siellä oli jo sumua, ja puiden ja pensaiden ympärillä, niitä syleillen, liikkui noita samoja korkeita ja kapeita, aavemaisia sumukuvia, joita äskettä in olin nähnyt joella. Mikä vahinko, etten voinut puhua niitten kanssa!

Jokainen lehti, jokainen kastehelmi näkyi tarkoin harvinaisen läpikuultavassa ilmassa — kaikki näytti ikäänkuin unenhorroksissa hiljaa hymyilevän minulle. Astellessani viheriäisten penkkien ohi muistin jostakin Shakespearen näytelmästä sanat: "Kuun hohde makeasti nukkuu tuossa penkillä!"

Puutarhassa oli pieni kumpu. Kiipesin sille ja kävin istumaan. Lumoava tunne uuvutti minua. Tiesin varmasti, että kohta saan syleillä ja puristaa käsivarsillani upeaa vartaloa ja suudella kullanvärisiä kulmakarvoja. Mieleni teki olla uskomatta sitä, ärsyttää itseäni; minua harmitti, että hän oli niin vähän kiusannut minua ja antautunut niin helposti.

Mutta odottamatta kuului raskaita askeleita. Käytävälle ilmaantui keskikokoinen mies, jonka heti tunsin Neljäksikymmeneksi Marttyyriksi. Hän istahti syvään huoah taen penkille, teki sitten kolme kertaa ristinmerkin ja kävi pitkäks een lepäämään. Lyhyen ajan kuluttua hän nousi ja kääntyi toiselle kyljelleen. Säasket ja öinen kosteus häirit sivät häntä.

— Sinua, elämää!... murahti hän. Onnetonta, katkeraa elämää!

Katsellessani hänen laihaa, köyristynyttä ruumistaan ja kuunnellessani raskaita, käheitä huokauksia mieleeni muistui vielä toinenkin onneton, katkera elämä, joka oli tänään minulle uskoutunut, ja oma autuaallinen mielentilani alkoi tuntua raskaalta, kauhealta. Laskeudu in kummulta ja lähdin rakennukseen.

"Elämä on tuon miehen mielestä kauhea", ajattelin itsekseni. "Ei siis kannata säästää sitä, vaan särje se, ennenku in se murskaa sinut, ota kaikki, mitä voit siltä riistää".

Maria Sergejevna seiso i pengermällä. Kiedoin ääneti käteni hänen vartalolleen ja aloin ahneesti suudella hänen kulmakarvojaan, ohimoitaan, kaulaansa...

Huoneessani hän kertoi rakastaneensa minua jo kauan, yli vuoden. Hän vannoi minulle rakkauttaan, itki, pyysi, että ottaisın hänet mukaani. Talutin hänet tuon tuostakin ikkunaan ihaillakseni hänen kasvojaan kuutamossa. Hän olikin minusta ihana, ihana kuin suloinen uni, ja minä riensin taas voimakkaasti syleilemään häntä voidakseni uskoa todellisuuteen. En ole pitkään aikaan elänyt sellaista ihastusta, hurmaa... Mutta kuitenkin jossakin, syvällä sieluni pohjalla, minusta tuntui pahalta, ja olin poissa suunniltani. Hänen rakkaudessaan minuun oli jotakin epämurkavaa, painostavaa, niinkuin Dmitri Petrovitshin ystävyydessäkin. Se oli suurta, vakavaa rakkautta kyyneleiseen ja valoiseen, mutta minä olisin tahtonut, ettei olisi ollut mitään vakavaa, ei kyyneleitä, ei valoja eikä puhetta tulevaisuudesta. Vilahtaisi vain tämä kuutamoinen yö meidän elämässämme kuin kirkas meteori — ja siinä kaikki.

Tasan kello kolme Maria Sergejevna poistui luotani, ja kun minä ovella seisten katselin hänen jälkeensä, ilmaantui Dmitri Petrovitsh yht'äkkiä käytävän toiseen päähän. Sivuttaessaan miehensä hän vavahti ja väistyi syrjään, ja koko hänen olemuksensa ilmaisi inhoa. Dmitri Petrovitsh hymähti kummallisesti, yskähti ja astui huoneeseeni.

— Minä unohdin eilen lakkini tänne... sanoi hän katsomatta minuun.

Hän löysi lakkinsa ja pani sen molemmin käsin päähänsä. Sitten hän katsoi kasvojani, joille oli noussut hämillinen ilme, katsoi tohveleitani ja sanoi oudolla, kummallisella, sortuneella äänellä:

— Luultavasti on jo syntyessäni osakseni kirjoitettu: "Ei ymmärrä mitään". Jos *te* jotakin ymmärrätte, niin... onnittelten teitä. Minun silmissäni vain mustenee.

Ja hän poistui yskien. Sitten näin ikkunasta, kuinka hän itse valjasti hevoset tallin edustalla. Hänen kätensä vapisivat, hän kiirehti ja katseli taloon päin; kaiketi hän tunsı kauhua. Sitten hän nousi rattaille ja kummallinen ilme kasvoillaan, ikäänkuin olisi pelännyt takaa-ajoa, löi hevosia.

Vähän myöhemmin lähdin minäkin. Aurinko nousi, ja eilinen sumu painui arasti pensaiden ja mäkien suojaan. Kyytimiehen paikalla istui Neljäkymmentä Marttyyriä, joka jo oli ennättänyt juoda itsensä humalaan ja jankkaili juopuneen roskapuhetta.

— Minä olen vapaa mies! huusi hän hevosille. Hei, raudikot! Minä olen kunniaporvarin sukua, jos tahdotte tietää!

Dmitri Petrovitshin pelko, joka ei häntä koskaan jättänyt, valtasi minutkin. Ajattelin tapahtunutta, mutta en ymmärtänyt siitä mitään. Katselin peltovariksia, ja minusta oli niin kummallista ja peloittavaa, kun ne lentelivät.

— Miksi minä niin tein? kysyin itseltäni neuvotonna ja epätoivoisena. Miksi piti käydä juuri niin, eikä toisin? Kenelle ja minkätähden oli tarpeellista, että Maria Sergejevna rakastui niin vakavasti minuun ja että Dmitri Petrovitshin piti juuri sillä hetkellä tulla hakemaan lakkiaan? Miksi sen lakin pitikin jäädä sinne?

Samana päivänä matkustin Pietariin enkä ole sen koommin kertaakaan tavannut Dmitri Petrovitshiä enkä hänen vaimoan. Kerrotaan heidän yhä edelleen elävän yhdessä.

PUOLISO

— Olenhan kieltänyt teitä kajoamasta kirjoituspöytäni, sanoi Nikolai Jevgrafitsh. Teidän jäljiltänne ei löydä koskaan mitään. Missä sähkösanoma on? Mihin olette sen viskannut? Olkaa hyvä ja hakekaa. Se on Kasanista, päivätty eilen.

Kalpea, kovin hoikka sisäkkö, jonka kasvojenilme oli välinpitämätön, löysi paperikorista pöydän alta joukon sähkösanomia ja antoi ne sanaakaan sanomatta tohtorille. Mutta nämä sähkösanomat olivat kaikki samassa kaupungissa asuvilta potilailta. Sen jälkeen haeskeltiin vierashuoneesta ja Olga Dmitrijevnan kamarista.

Kello oli jo yksi yöllä. Nikolai Jevgrafitsh tiesi, ettei hänen vaimonsa palaa kohtakaan kotiin, vasta kello viiden tienoissa. Hän ei luottanut vaimoonsa, ja kun tämä palasi myöhäisin kotiin, ei hän nukkunut, vaan tuskitteli ja halveksi silloin sekä vaimoan että tämän vuodetta, kuvastimia, rasioita ja

noita kieloja ja hyasintteja, joita joku joka päivä lähetti hänelle ja jotka levittivät huoneistoon vastenmielisen kukkakaupan tuoksun. Sellaisina öinä hän kävi pikkumaiseksi, oikulliseksi, riidanhaluiseksi. Niinpä nytkin hänestä näytti, että tuo kadonnut sähkösanoma, jonka hän eilen sai veljeltään, oli aivan välttämättömän tarpeellinen, vaikk'ei siinä ollut muuta kuin tavallinen juhlaonnittelu.

Vaimonsa huoneesta, pöydältä kirjetarpeiden alta, hän löysi sähkösanoman, jota tuli sivumennen silmälleeksi. Se oli osoitettu hänen anopilleen, jätettäväksi Olga Dmitrijevnaalle, lähetetty Monte Carlosta, ja sen oli allekirjoittanut: Michel. Tekstistä tohtori ei ymmärtänyt sanaakaan, koska se oli jotakin vierasta, nähtävästi englannin kieltä.

— Kukahan tuo Michel lienee? Ja Monte Carlosta? Ja miksi se on osoitettu anopille?

Seitsenvuotisen avioelämänsä aikana hän oli oppinut epäilemään, arvailemaan ja ottamaan selvää rikostodisteista, mutta eipä ollut hänen mieleensä kertaakaan juolahtanut, että hänestä tämän kotoisen kokemuksen perusteella olisi voinut tulla etevä etsivä. Palattuun työhuoneeseensa ja alettuaan tuumia asiaa hänen mieleensä muistui heti, kuinka hän puolitoista vuotta sitten oli vaimonsa kanssa ollut Pietarissa ja syönyt aamiaista "Cubassa" erään koulutoverinsa, tie- ja vesirakennusinsinöörin kanssa, ja kuinka tämä insinööri oli esittänyt hänelle ja hänen vaimolleen nuoren, noin kaksikymmentäkolmevuotiaan herrasmiehen, Mihail Ivanovitshin; tämän sukunimi oli hieman omituinen: Ris. Kaksi kuukautta myöhemmin tohtori huomasi vaimonsa albumissa tämän herran valokuvan, jossa oli ranskankielinen kirjoitus: "Muistoksi nykyisestä tulevan toivossa". Sitten tohtori tapasi hänet pari kertaa anoppinsa luona... Ja tämä tapahtui juuri samoihin aikoihin, jolloin hänen vaimonsa, Olga Dmitrijevna, alkoi viipyä poissa ja palata kotiin neljän, viiden tienoissa aamulla. Siitä saakka hän yhä pyyteli ulkomaamatkaa varten passia mieheltään, mutta tämä kielsi, ja heidän kodissaan kävi kaikki päivät sellainen tora, että sai hävetä palvelijatartakin.

Puolisen vuotta sitten tohtorin lääkäritoverit olivat todenneet, että hänessä oli keuhkotauti alkamassa, ja kehoittivat häntä jättämään kaikki ja matkustamaan Krimille. Saatuaan kuulla tästä Olga Dmitrijevna tekeytyi sen näköiseksi kuin se olisi häntä kovin peloittanut ja alkoi liehakoida miestänsä ja yhä vakuutella, että Krimillä on kylmää ja ikävää, joten olisi paljoa parempi matkustaa Nizzaan, jonne hänkin lähtisi mukaan miestänsä hoitamaan, vaalimaan ja rauhoittamaan... Nyt Nikolai Jevgrafitsh ymmärsi, miksi hänen vaimonsa mieli teki niin kovasti juuri Nizzaan: asuihan Michel Monte Carllossa.

Tohtori etsi englantilais-venäläisen sanakirjan ja kääntäen sanoja ja arvailleen niiden merkitystä muodosti vähitellen tällaisen lauseen: "Juon rakastettuni terveydeksi, tuhat kertaa suutelen pientä jalkaa. Odotan kärsimättömänä". Nikolai Jevgrafitsh teki itselleen selväksi, millainen surkea osa hänellä tulisi olemaan, jos hän suostuisi matkustamaan vaimonsa kanssa Nizzaan, ja oli itkeä harmista astellessaan pahoilla mielin huoneissa. Hänessä heräsi ylpeys, plebeijinen inho. Puristaen nyrkkejään ja murtaen kasvojaan vihasta hän ihmetteli itsekseen, kuinka hän, maalaispapin poika, kasvatukseltaan hengellinen seminaristi, suora, juro mies, ammatiltaan kirurgi, kuinka hän oli voinut heittäytyä orjaksi, niin häpeällisesti alistua tuon heikon, mitättömän, ostettavissa olevan, alhaisen olennon valtaan.

— Pieni jalka! jupisi hän rutistaen sähkösanomaa. Pieni jalka!

Siitä hetkestä saakka, jolloin hän oli rakastunut ja kosinut Olga Dmitrijevnaa ja sitten seitsemän vuotta elänyt tämän kanssa yhdessä, hänen mieleensä oli jäänyt vain muisto pitkästä, tuoksuvasta tukasta, pehmeistä pitseistä ja pienestä jalasta, niin, todellakin hyvin pienestä ja kauniista jalasta. Ja vielä nyt oli, siltä tuntui, entisistä syleilyistä säilynyt käsissä ja kasvoilla silkin ja pitsien hively — eikä mitään muuta. Ei mitään muuta, jollemme ota huomioon hysteerisiä kohtauksia, parkumisia, nuhteita, uhkauksia ja valheita, hävyttömiä, kavalia valheita... Muistui hänen mieleensä, kuinka kotona maalla lintu kerran odottamatta lensi pihalta sisään ja alkoi epätoivoisesti siivillänsä räpyttää ikkunaruujuja vasten ja kaataa huoneessa olevia esineitä. Niinpä tämäkin nainen ilmaantui aivan oudosta piiristä hänen elämäänsä ja aiheutti hämmingin. Hänen parhaat elinvuotensa kuluivat kuin helvetin tulesta, onnen toiveet särkyivät ja joutuivat pilkanalaisiksi, terveys murtui... Hänen kotinsa on järjestetty kehnosti, ilonaisen asunnon tapaan, eikä hän vuosittain ansaitsemistaan kymmenestä tuhannesta ruplasta saa mitenkään lähetetyksi äidilleen, papin leskelle, edes kymmentä ruplaa; onpa hänellä jo vekseleitäkkin tuhatviisitoista rupiaa. Näytti siltä, että vaikka hänen kotonaan asustaisi rosvojoukkio, ei hänen elämänsä olisi niin toivotonta, niin auttamattomasti pirstottua kuin tämän naisen kanssa.

Nikolai Jevgrafitsh alkoi yskiä ja hengittää raskaasti. Hänen olisi pitänyt mennä levolle lämmitäkseen, mutta hän ei voinut, vaan käveli yhä huoneesta toiseen tai istuutui pöytänsä ääreen ja kuljetti kynää pitkin paperia kirjoittaen koneellisesti: "Hyvä kynä... Pieni jalka..." Kellon lähetessä viittä hän uupui ja syytti jo kaikesta vain itseään. Hänestä tuntui nyt siltä, että jos Olga Dmitrijevna menisi naimisiin jonkun toisen kanssa, joka voisi vaikuttaa häneen edullisesti, niin kuka tietää, vaikka hänestä vihdoin tulisikin hyvä, kunnon nainen. Mutta hän, Nikolai Jevgrafitsh, on huono psykologi eikä tunne naisen sielua, ja sitäpaitsi kuiva, juro...

"Minä en elä enää kauan", hän ajatteli. "Olenhan jo melkein ruumis, enkä saa estää toisia elämästä. Olisipa todellakin omituista ja typerää ruveta tässä puolustamaan jonkinlaisia oikeuksia. Minä selvitän meidän välimme; menköön sitten rakastettunsa luo... Annan hänelle eron, otan syyn niskoilleni..."

Olga Dmitrijevna tuli vihdoinkin kotiin astuen miehensä työhuoneeseen sellaisena kuin oli, yllään valkoinen hartiaviitta, kuosikas hattu päässä ja kalossit jalassa, ja heittäytyi nojatuoliin.

— Inhottava, lihava pojan vietävä! sanoi Olga Dmitrijevna kiivastuen ja hengittäen raskaasti. Se on epärehellistä, iljettävää. Hän polki jalkaansa. Minä en voi, minä en voi, minä en voi!

— Mitä nyt? kysyi Nikolai Jevgrafitsh astuen hänen luokseen.

— ... Ylioppilas, Asarbekov nimeltään, saattoi minut juuri kotiin ja kadotti käsilaukkuni, jossa oli r j ruplaa rahaa. Lainasin ne äidiltäni.

Hän itki oikein kuin lapsi, eikä ainoastaan hänen nenäliinansa, vaan vieläpä hansikkaansakin olivat kyynelistä märät.

— Minkäs sille mahtaa! huoahhti tohtori. Mikä on mennyt, se on mennyt. Mutta rauhoituhan nyt, sillä minun pitää puhua kanssasi.

— En ole miljoonienomistaja, että noin vain antaisin rahojen mennä. Hän sanoi kyllä hankkivansa takaisin, mutta en usko, hän on köyhä...

Tohtori pyysi häntä rauhoittumaan ja kuuntelemaan, mutta rouva puhui yhä vain tuosta ylioppilaasta ja noista kadotetuista viidestätoista ruplasta.

— Mutta hyvänen aika, minä annan sinulle huomenna vaikka kaksikymmentä viisi, jos vain kuuntelet mitä sanon! sanoi Nikolai Jevgrafitsh harmistuen.

— Minun täytyy muuttaa pukua! alkoi Olga Dmitrijevna itkeä tillittää. Minä en voi puhua vakavasti, kun minulla on turkit yllä! Kuinka omituista!

Tohtori auttoi turkit ja kalossit vaimonsa yltä ja tunsii silloin valkoviinin, saman viinin hajua, jota rouva niin mielellään nautti ostereita syödessään (huolimatta lihavuudestaan hän söi ja joi paljon). Olga Dmitrijevna meni kamariinsa ja palasi hetken kuluttua uudelleen pukeutuneena, puuteroituna, itkuisin silmin ja istuutui peittyen melkein kokonaan pitsivaippaansa, niin että hänen miehensä erotti vain kohennetun tukan ja pienen jalan noista vaaleanpunaisista röyhelöistä.

— Mistä sinä tahdot puhua? kysyi rouva huojutellen itseään nojatuolissa.

— Minä löysin sattumalta tämän... sanoi tohtori ojentaen hänelle sähkösanoman.

Olga Dmitrijevna luki sen ja kohautti olkapäitään.

— Mitäs sitten? virkkoi hän huojutellen itseään yhä kovemmin. Tämähän on tavallinen uudenvuoden onnittelu eikä mitään muuta. Ei siinä mitään salaisuuksia ole.

— Sinä luotat siihen, etten minä osaa englannin kieltä. Se on totta, minä en sitä osaakaan, mutta minulla on sanakirja. Tämän sähkösanoman on lähettänyt herra Ris, joka juo rakastettunsa terveydeksi ja suutelee tuhat kertaa sinua. Mutta jättäkäämme se, jättäkäämme... jatkoi tohtori hätäisesti. Minä en tahdo nuhdella sinua, enkä tehdä siitä numeroa. Onhan noita numeroita ollutkin jo tarpeeksi ja nuhteita myös, on aika lopettaa... Mutta minä aion sanoa sinulle, että sinä nyt olet vapaa ja saat elää miten haluat.

He vaikenivat. Olga Dmitrijevna hyrähti hiljaiseen itkuun.

— Minä vapautan sinut teeskentelemisestä ja valehtelemisestä, jatkoi Nikolai Jevgrafitsh. Jos rakastat tuota nuorta miestä, niin rakasta; jos tahdot matkustaa hänen luokseen ulkomaille, niin matkusta. Sinä olet nuori, terve, mutta minä olen jo raihnas, en elä enää kauan. Lyhyesti... sinä ymmärrät minut.

Hän oli kiihottunut eikä voinut jatkaa. Olga Dmitrijevna itki ja tunnusti sellaisella äänellä, jollaisella surkutellaan itseään, rakastavansa Risia, ajalleensa hänen kanssaan kaupungin ulkopuolella, olleensa hänen luonaan hotellissa ja matkustavansa todellakin mielellään nyt ulkomaille.

— Näethän, minä en salaa mitään, sanoi Olga Dmitrijevna huoahtaen. Koko minun sieluni on selko selällään. Ja minä rukoilen sinua taaskin, ole jalomielinen, anna minulle passi matkaa varten!

— Sanon vieläkin: olet vapaa.

Rouva istuutui toiseen paikkaan, lähemmäksi miestänsä tarkastaakseen tämän kasvojen ilmettä, sillä hän ei nyt uskonut tätä ja tahtoi päästä selville tämän salaisista ajatuksista. Hän ei muutoin koskaan uskonut ketään, ja vaikka toinen olisi tarkoittanut miten ylevää tahansa, hän aina epäili tällaisen tarkoituksen takana piilevän mataloita, alhaisia vaikutteita ja itsekkäitä pyyteitä. Ja kun Olga Dmitrijevna tutkiskelevasti katsoi miestänsä kasvoihin, tämä oli näkevinään vaimonsa silmissä, niinkuin kissalla, vihreän tulen välkettä.

— Milloinka minä sitten saan passini? kysyi Olga Dmitrijevna hiljaa.

Tohtoriin teki yhtäkkiä mieli sanoa "et milloinkaan", mutta hän hillitsi itsensä ja vastasi:

— Milloin tahdot.

— Minä matkustan vain yhdeksi kuukaudeksi.

— Sinä matkustat Risin luo ainaiseksi. Annan sinulle avioeron, otan syyn niskoilleni, ja naikoon herra Ris sinut sitten!

— Mutta minä en ensinkään tahdo avioeroa! sanoi Olga Dmitrijevna vilkkaasti ja samalla ihmetellen. Minä en pyydä sinulta avioeroa! Anna minulle passi matkaa varten, siinä kaikki.

— Mutta miksi sinä et tahdo avioeroa? kysyi tohtori alkaen harmistua. Sinäpä olet omituinen nainen. Kerrassaan omituinen! Jos sinä todellakin olet mieltynyt häneen ja hän myöskin rakastaa sinua, ette teidän asemassanne kumpikaan voi ajatella mitään parempaa kuin avioliitto. Ethän sentään pelkkää löyhää suhdetta...?

— Minä ymmärrän teidät, sanoi rouva edeten hänestä, ja hänen kasvoilleen levisi pahanilkinen, kostonhimoinen ilme. Ymmärrän teidät mainiosti. Olette kyllästynyt minuun, tahdotte päästä minusta ja sentähden saada minusta avioeron. Kiitän teitä, mutta en ole niin hölmö kuin ehkä luulette. Avioeroon en suostu, enkä lähde luotanne, en lähde, en lähde! Ensiksikään en tahdo menettää yhteiskunnallista asemaani — jatkoi rouva hätäisesti, ikäänkuin peläten, että häntä estettäisiin puhumasta. Toiseksi, olen jo kaksikymmenseitsemänvuotias, mutta Ris on vain kahdenkymmenen kolmen; vuoden kuluttua hän kyllästyy minuun ja jättää minut. Ja kolmanneksi, jos tahdotte tietää, en voi taata, että minunkaan ihastukseni kestäisi kauan... Siitä saatte! Minä en lähde luotanne!

— Siinä tapauksessa minä ajan sinut pois! huusi Nikolai Jevgrafitsh polkien jalkaansa. Ajan sinut kadulle, senkin kunnoton, alhainen nainen!

— Saadaanpa nähdä! sanoi rouva ja poistui.

Ulkona oli aikoja sitten aamu valjennut, mutta tohtori istui yhä kirjoituspöytänsä ääressä kuljettaen kynää paperilla ja kirjoittaen konemaisesti:

"K. Herra... Pieni jalka..."

Tai hän asteli huoneessa ja pysähtyi sattumalta vierashuoneen seinällä riippuvan valokuvan eteen, joka oli otettu seitsemän vuotta sitten, heti häiden jälkeen, ja katseli sitä kauan. Se oli perhekuva: appi, anoppi, hänen vaimonsa Olga Dmitrijevna kaksikymmenvuotiaana ja hän itse nuorena, onnellisena aviomiehenä. Appi — sileäksi ajeltu, pönäkkä, viekas ja rahanahne salaneuvos; anoppi, lihava nainen, jolla on alhaiset ja petomaiset piirteet kuin hillerillä ja joka järjettömästi rakastaa tytärtään ja auttaa häntä kaikessa; jos tämä vaikka kuristaisi miehensä, ei äiti sanoisi hänelle nuhteen sanaakaan, vaan kätkeisi hänet liepeisiinsä. Olga Dmitrijevnanakin kasvopiirteet ovat alhaiset ja petomaiset, mutta paljoa ilmeikkäämmät ja rohkeammat kuin äidin; hän ei ole enää hilleri, vaan isompi peto! Mutta Nikolai Jevgrafitsh itse näyttää valokuvassa yksinkertaiselta, hyväntahtoiselta mieheltä; hyvänsuopa seminaarilaishymy levitteleikse hänen kasvoillaan, joista päättäen hän viattomuudessaan uskoo, että tuo rosvojoukko, johon kohtalo on hänet sattumalta sysännyt, antaa hänelle sekä onnea että runoutta, vieläpä kaikkea sitä, mitä hän on haaveillut laulaessaan ylioppilaana: "Ken ei rakasta, tuhoaa elämän nuoren..."

Ja taas hän epätoivoisena ihmetteli itsekseen, kuinka hän, maalaispapin poika, kasvatukseltaan hengellinen seminaristi, yksinkertainen ja suora mies, on voinut näin auttamattomasti antautua tuon mitättömän, valheellisen, kehnon, alhaisen, luonteeltaan hänelle perin oudon olennon valtaan.

Kun hän kello yksitoista puki takin ylleen ajaakseen sairaalaan, astui sisäkkö työhuoneeseen.

— Mitä tahdotte? kysyi tohtori.

— Rouva on noussut ja pyytää niitä kahtakymmentäviittä ruplaa, jotka olette luvannut hänelle.

"ANNA" KAULASSA

I.

Vihkimisen jälkeen ei ollut edes kevyttäkään ateriaa; nuoret joivat maljansa, pukeutuivat matkalle ja ajoivat rautatieasemalle. Iloisen häätjuhlan ja illallisten, musiikin ja tanssin sijaan oli pyhiinvaellusmatka kahdensadan virstan päähän. Useat hyväksyivät tämän sanoen, että Modest Alekseitsh on jo vanhanpuoleinen ja huomattavassa asemassa oleva mies ja että iloiset häät saattaisivat näyttää hyvinkin sopimattomilta; sitäpaitsi olisi hyvin ikävä kuulla tanssimusiikkia, kun viisikymmenkaksivuotias virkamies nai nuoren neitosen, joka vastikään on täyttänyt kahdeksantoista. Puhuttiin myöskin, että Modest Alekseitsh periaatteen miehenä ryhtyi hommaamaan tätä matkaa luostariin oikeastaan sitä varten, jotta hänen nuori vaimonsa ymmärtäisi, että hän avioliitossakin asettaa uskonnon ja siveyden ensi sijalle.

Nuoria saatettiin. Joukko virkaveljiä ja sukulaisia seisoi malja kädessä odottaen junan lähtöä huutaakseen hurraata, ja Pjotr Leontitsh, morsiamen isä, päässä silinterihattu ja yllään pitkä virkanattu, kurottautui jo hieman juopuneena ja hyvin kalpeana malja kädessä vaunun ikkunaa kohti ja sanoi rukoilevasti:

— Anjuta! Anja! Anja, sana vain!

Anja kumartui ikkunasta hänen puoleensa, ja isä kuiskasi tyttärelleen jotakin ympäröiden hänet viinin löyhkällä, puhalsi korvaan — mitään ei siitä voinut ymmärtää — ja teki ristimerkin hänen kasvoilleen, rinnalleen ja käsilleen; sitä tehdessään hänen hengityksensä vavahteli ja silmissään kimalteli kyyneleitä. Mutta Anjan veljet Petja ja Andrjushka, jotka olivat kymnasisteja, nykivät isäänsä nutun liepeistä ja kuiskasivat hämillään:

— Isä, ei enää... Isä, ei saa...

Kun juna lähti liikkeelle, näki Anja isänsä hoiperrellen juoksevan jonkin matkaa vaunun vieressä läikyttäen viiniä lasistaan. Kuinka sääliä, mutta hyväntahtoisilta isän kasvot näyttivätään!

— Hurra-a! huusi isä.

"Nuori pari" jäi kahden. Modest Alekseitsh katseli ympärilleen vaunuosastossa, asetteli matkatavaroita hyllyille ja istuutui hymyillen vastapäätä nuorta vaimoaan. Hän oli keskikokoinen, lihava, pöhötynyt, hyvin syötetty virkamies; hänellä oli pitkät poskiparrat, mutta viiksiä ei ensinkään, ja hänen sileäksi ajeltu, pyöreä, selväpiirteinen leukansa oli kuin siloinen kantapää. Kaikkein luonteenomaisinta hänen kasvoissaan oli se, ettei hänellä ollut viiksiä ja että tuo paljas viiksien paikka vähitellen muuttui molemmin puolin lihaviksi, hyytelömäisesti värähteleviksi poskiksi. Hän käyttäytyi arvokkaasti, hänen liikkeensä olivat hitaat, pehmeät.

— En saata mitenkään olla muistelematta erästä seikkaa, aloitti hän hymyillen. Viisi vuotta sitten, kun Kosorotov sai pyhän Annan ritarikunnan toisen luokan merkin ja tuli siitä kiittämään, hänen ylhäisyytensä lausui: "Teillä on siis nyt kolme Annaa: yksi napinlävessä, kaksi kaulassa". Siihen aikaan oli nimittäin Kosorotovin suulas ja kevytmielinen vaimo, Anna nimeltään, vastikään palannut kotiin takaisin. Toivon, että kun minä saan Annan toisen luokan merkin, hänen ylhäisyydellään ei ole syytä sanoa minulle samoin.

Modest Alekseitsh hymyili pienillä silmillään. Ja Anja hymyili myöskin, mutta pelkäsi, että tuo mies saattaa milloin hyvänsä suudella häntä paksuilla, kosteilla huulillaan, mistä hänellä ei enää ole oikeutta kieltäytyä. Pöhöttyneen miehen pehmeät liikkeet peloittivat häntä, hänen oli kauhea, iljettävä olla. Modest Alekseitsh nousi, otti hätäilemättä ritarimerkin kaulastaan, hännystäkin ja liivit yltään ja pukeutui yönuttuun.

— Kas niin, virkahti hän istuutuen Annan viereen.

Anja muisteli, kuinka kiusallista vihkiminen oli ollut, kun hänestä oli näyttänyt, että sekä pappi että vieraat ja kaikki kirkossa läsnäolevat olivat surullisesti katselleet häntä: miksi, miksi hän, noin hempeä, kaunis neitonen menee tuolle iäkkäälle herrasmiehelle? Vielä tänä aamuna hän oli riemuinnut siitä, että kaikki oli lopultakin järjestynyt niin hyvin, mutta vihkimisen aikana ja nyt vaunussa hän tunsu itsensä syylliseksi, petetyksi, ja naurunalaiseksi. Rikkaalle miehelle hän oli mennyt vaimoksi, mutta rahaa hänellä ei kuitenkaan ollut, vihkimäpuku oli neulottu velaksi, ja kun isä ja veljet olivat häntä tänään saattaneet, hän oli nähnyt heidän kasvoistaan, ettei heilläkään ollut ropoakaan. Saanevatkohan he tänään illallistakaan? Entä huomenna? Ja hänestä tuntui siltä, kuin hänen isänsä ja veljensä istuisivat nyt ilman häntä nälkäisinä ja saman ikävän vallassa kuin ensimmäisenä iltana äidin kuoltua.

"Voi kuinka onneton minä olen!" hän ajatteli. "Miksi olen näin onneton?"

Jäykän, naisiin tottumattoman miehen kömpelöön tapaan Modest Alekseitsh kopasi häntä vyötäisiltä ja taputteli olkapäälle, mutta Anja ajatteli rahoja, äitiään, tämän kuolemaa... Kun äiti oli kuollut, niin isä, Pjotr Leontitsh, kymnaasin kaunokirjoituksen ja piirustuksen opettaja, alkoi juopotella. Tästä seurasi puutetta. Pojilla ei ollut saappaita eikä kalosseja, isä haastettiin oikeuteen, ryöstömies tuli, merkitsi huonekalut... Millainen häpeä! Anjan täytyi hoitaa juoppoa isäänsä, parsia veljien sukat, käydä torilla ostoksilla, ja kun ihmiset ylistivät hänen kauneuttaan, nuoruuttaan ja siroa käytöstään, hänestä tuntui kuin koko maailma olisi nähnyt hänen halpahintaisen hattunsa ja jalkineissaan olevat reiät, joita oli koetettu musteella tahrata näkymättömiksi. Ja öisin kyyneleitä ja hellittämätön, levoton ajatus, että tuossa paikassa erottavat isän kymnaasista hänen heikkoutensa tähden ja ettei isä kestä sitä, vaan kuolee pois niin kuin äitikin. Alkoivatpa silloin muutamat naistuttavat hyöriä ja etsiä Anjalle kelpo miestä. Pian löytyikin tämä Modest Alekseitsh, vanhanpuoleinen ja ruma, mutta rahakas. Hänellä on satatuhatta pankissa ja oma perintötila, jonka hän vuokraa pois. Hän on periaatteen mies ja hänen ylhäisyytensä suosiossa. Hänen on helppo, niin kerrottiin Anjalle, saada hänen ylhäisyydeltään lippunen kymnaasin rehtorille, vieläpä tarkastajallekin, jottei Pjotr Leontitshia erotettaisi...

Anjan muistellessa näitä yksityiskohtia tulvahti yhtäkkiä musiikkia ja meluvia ääniä avoimesta ikkunasta. Juna seisahti pysäkillä. Asemasillan takana, kansanjoukossa, soitettiin iloisesti hanuria ja halpaa, vinkuvaa viulua, mutta kauempaa, korkeiden koivujen ja poppelien, kuun hopeoimien huviloiden takaa kuului sotilasorkesterin soittoa: huviloilla oli tanssi-iltama. Asemasillalla käyskenteli huvilasukkaita ja kaupunkilaisia, jotka olivat saapuneet tänne hengittämään raikasta ilmaa. Siellä oli muiden muassa Artynov, koko tämän huvilaryhmän omistaja, rikas, kookas, uhkea, tumma, armeenialaisen näköinen mies, jolla oli ulkonevat silmät ja hyvin omituinen puku. Hänellä oli nimittäin yllään värillinen, rinnan kohdalta napitettu paita, jalassa pitkävartiset saappaat kannuksineen, ja olkapäältä riippui musta viitta, joka laahuksena ulottui maahan saakka. Hänen jäljessään seurasi kaksi vinttikoiraa terävä kuono riipuksissa.

Anjan silmissä kimalteli vielä kyyneleitä, mutta hän ei muistellut enää äitivainajaansa, ei rahoja, ei häitä, vaan puristi tuttujen kymnasistien ja upseerien käsiä iloisesti nauraen ja sanoen vilkkaasti:

— Hyvää päivää! Mitä kuuluu? Kuinka jaksatte?

Anja oli tullut vaunusillalle kuutamoon ja asettunut niin, että hänet kokonaan nähtäisiin uudessa, komeassa puvussaan.

— Miksi juna tässä seisoo? hän kysyi.

— Odotetaan postijunaa, vastattiin hänelle.

Huomattuaan, että Artynov katseli häntä, Anja veikeästi siristi silmiään ja alkoi kuuluvasti puhua ranskaa. Siksi, että hänen oma äänensä kajahti niin kauniisti, että kuului soittoa ja kuu kuvastui lammen pintaan, ja että Artynov, tuo kuuluisa Don Juan ja naisten suosikki, niin halukkaasti ja uteliaasti katseli häntä, sekä siksi, että kaikkien oli hauska, hänkin yhtäkkiä riemastui, ja kun juna sitten lähti liikkeelle ja tutut upseerit hyvästiksi tekivät kunniaa, hän jo alkoi hyräillä polkkaa, jota sotilassoittokunta parastaikaa kajahdutteli jostakin puiden takaa. Ja hän palasi vaunuun sillä mielellä, kuin hänelle asemasillalla olisi vakuutettu, että hän kaikesta huolimatta tulee onnelliseksi.

Vastanaineet viipyivät luostarissa kaksi päivää ja palasivat sitten kaupunkiin. He asuivat valtion huoneistossa. Kun Modest Alekseitsh oli lähtenyt virkaansa, Anja soitteli pianoa tai itki ikävästä tai loikoili leposohvalla romaaneja lukien tai katseli muotilehtiä. Modest Alekseitsh söi vahvan päivällisen ja puhui politiikasta, virkamääräyksistä, ylennyksistä, palkinnoista sekä siitä, että pitää ahertaa, ettei perhe-elämä ole huvittelua, vaan velvollisuus, että kopeekka on ruflan alku ja että hän korkeimmalle tässä maailmassa asettaa uskonnon ja siveyden. Ja pitäen pöytäveistä kuin miekkaa kädessään hän lausui:

— Jokaisella ihmisellä täytyy olla velvollisuutensa!

Mutta Anja kuunteli häntä pelokkaasti voimatta syödä ja nousi pöydästä tavallisesti nälkäisenä. Päivällisen jälkeen mies levähti ja kuorsasi lujasti, mutta Anja lähti omaistensa luo. Hänen isänsä ja veljensä katselivat häntä hieman omituisesti, ikäänkuin olisivat juuri ennen hänen tuloaan tuominneet häntä siitä, että hän rahojen tähden meni naimisiin epämiellyttävälle, saidalle, ikävälle miehelle. Anjan kahiseva puku ja korut, yleensä suuren maailman naisen olemus vaivasi ja loukkasi heitä. Hänen läsnäollessaan he olivat hieman hämillään eivätkä tienneet, mistä hänen kanssaan puhuisivat; mutta he rakastivat häntä kuitenkin entiseen tapaan, eivätkä olleet vieläkään tottuneet syömään päivällistä ilman häntä. Anja istuutui pöytään ja söi heidän kanssaan kaalikeittoa, puuroa ja perunoita, jotka oli paistettu talille haisevassa lampaanrasvassa. Pjotr Leontitsh kaasi vapisevin käsin pullosta ja ryyppäsi hätäisesti,

ahneesti, samalla inhoten, otti sitten toisen ryyppyn, sitten kolmannen... Petja ja Andrjushka, hänen laihat, kalpeat, suurisilmäiset poikansa, ottivat pullon ja sanoivat hämillään!

— Ei saa, isä!... Riittää jo, isä!...

Ja Anja tuli myöskin levottomaksi ja pyysi isää olemaan enempää juomatta, mutta tämä tulistui yhtäkkiä ja löi nyrkkiä pöytään.

— Minä en anna kenenkään pitää itseäni tarkastuksen alaisena! huusi hän. Lurjukset! Minä ajan teidät kaikki pellolle!

Mutta hänen äänessään oli heikkoutta ja hyväsydämyyttä, eikä kukaan pelännyt häntä. Päivällisen jälkeen Pjotr Leontitsh tavallisesti laittihe koreaksi; kalpeana, leuka parranajosta haavoittuneena, kurkottaen kapeaa kaulaansa hän kokonaisen puolituntisen seisoivat kuvastimen edessä somistaen itseään, kammaten tukkaansa, kiertäen viiksiään, pirskotaen päälleen hajuvesiä, sitoen kaulaliinaa, veti sitten hansikkaat käteensä, pani silinterihatun päähänsä ja lähti yksityistunneille. Mutta jos oli pyhäpäivä, hän jäi kotiin ja maalasi öljyväreillä ja soitti harmoonia, joka pihisi ja puhisi; hän koetti saada siitä kauniita, sointuvia ääniä ja innostui laulamaankin, tai hän suuttui pojilleen:

— Lurjukset! Ilkiöt! Soittokoneeni ovat tärvelleet.

Iltaisin Anjan mies pelasi korttia virkaveljiensä kanssa, jotka asuivat saman katon alla valtion talossa. Pelin aikana seurustelivat virkamiesten rumat, mauttomasti pukeutuneet, raa'at, piikamaiset vaimot keskenään; silloin punottiin juonia, yhtä rumia ja mauttomia kuin virkamiesten vaimot itsekkin. Toisinaan Modest Alekseitsh lähti Anjan kanssa teatteriin. Väliajoilla hän ei päästänyt vaimoan askeltakaan luotaan, vaan talutti häntä käsivarresta käytävissä ja ravintolasalissa. Kumarrettuaan jollekulle hän heti sen jälkeen kuiskasi Anjalle: "Valtioneuvos... Käy hänen ylhäisyytensä luona..." tai: "Varakas mies... oma talo..." Kun he kulkivat tarjoilupaikan sivu, teki Anjan kovasti mieli jotakin makeaa; hän piti suklaasta ja omenapiirakoista, mutta rahaa hänellä ei ollut, eikä hän mieheltään kehdannut pyytää. Modest Alekseitsh otti päärynän; pyöritteli sitä sormissaan ja kysyi epäröiden:

— Paljonko maksaa?

— Kaksikymmentäviisi kopeekkaa.

— Vai niin! virkkoi hän ja pani päärynän entiselle paikalle. Mutta kun oli hieman noloa poistua tarjoilupöydän luota ostamatta mitään, hän pyysi seltterivettä ja joi yksin koko pullon, että kyyneleitä kohosi silmiin; Anja vihasi häntä silloin.

Tai hän sävähdettyään punaiseksi virkahti hätäisesti vaimolleen:

— Tervehdi tuota vanhaa rouvaa!

— Mutta minä en tunne häntä.

— Yhdentekevää. Hän on rahatoimikamarin päällikön rouva! Tervehdi, sanon sinulle! murahti Modest Alekseitsh itsepäisesti. Ei sinun kaulasi siitä katkea.

Anja tervehti eikä hänen kaulansa katkennutkaan, mutta kovin kiusallista se vain oli. Hän teki kaikki, mitä hänen miehensä tahtoi, ja kiukutteli itselleen siitä, että mies oli pettänyt hänet pahanpäiväisesti kuin minkäkin hölmön. Anja oli mennyt naimisiin yksinomaan rahojen tähden; mutta nyt hänellä olikin vielä vähemmän rahoja kuin ennen. Isä antoi aina, vaikkapa vain kaksikymmenkopeekkaisen, mutta nyt — ei edes kopeekkaa! Hän ei voinut ottaa salaa tai pyytää, sillä hän pelkäsi miestänsä, että vapisi. Hänestä tuntui siltä, kuin hän olisi jo kauan sitten tuntenut sielussaan kammoa tätä miestä kohtaan. Kymnaasin rehtori oli hänen lapsuudessaan ollut kuin uhkaava, kauhea voima, joka ukkospilven tai veturin tavoin oli syöksynyt päin valmiina murskaamaan, mitä eteen sattui, ja toinen tuollainen voima, josta kotona oli aina puhuttu ja jota oli syystä tai toisesta aina pelätty, oli hänen ylhäisyytensä. Sitäpaitsi oli vielä kymmenkunta pienempää voimaa, nimittäin ankarat, järkähtämättömät kymnaasin opettajat ajeltuine viiksineen, ja nyt vihdoinkin Modest Alekseitsh, periaatteen mies, joka kasvoiltaan oli rehtorin näköinen. Ja Anjan mielikuvituksessa kaikki nämä voimat sulautuivat yhteen ja ahdistivat suuren, peloittavan jääkarhun hahmossa heikkoja ja syyllisiä, sellaisia kuin hänen isänsä. Eikä hän uskaltanut vastustaa, vaan hymyili väkinäisesti ja ilmaisi teeskenneltyä tyytyväisyyttä, kun häntä raa'asti hyväiltiin ja häväistiin syleilyillä, jotka häntä kauhistuttivat.

Vain kerran Pjotr Leontitsh oli rohjennut pyytää vävyltään kahtakymmentäviittä ruplaa lainaksi maksaakseen jonkin hyvin vastenmielisen velan. Mutta millaisen tuskan ja vaivan takana se olikaan!

— Hyvä on, lainaan teille, sanoi Modest Alekseitsh tovin mietittyään, mutta sanon jo edeltäpäin, että enempää en auta teitä, jollette lakkaa juopottelemasta. Valtion virkamiehelle on sellainen heikkous

häpeällistä. En malta tässä olla teille huomauttamatta sitä yleisesti tunnettua tosiasiaa, että juomahimo on vienyt perikatoon monta kyvykästä miestä, kun he sitävastoin tästä paheesta kieltäytymällä olisivat aikaa voittaen voineet kohota hyvinkin huomattavaan asemaan.

Ja sitten seurasi pitkiä selityksiä: "sen mukaan kuin"... "siltä kannalta katsoen"... "yllä olevan perusteella", mutta Pjotr Leontitsh parka kärsi alennustilastaan ja tunsi kovaa halua saada juopotella.

Ja poikien, jotka tulivat Anjan luo vieraisiin, jalassa tavallisesti rikkinäiset saappaat ja yllään kulunut puku, täytyi myöskin kuunnella ohjesääntöjä.

— Jokaisella ihmisellä täytyy olla velvollisuutensa! selitti heille Modest Alekseitsh.

Mutta rahaa hän ei heille antanut. Anjalle hän kuitenkin lahjoitti sormuksia, rannerenkaita ja rintaneuloja sanoen, että nämä esineet ovat hyvin tarpeellisia pimeiden päivien varalta. Ja useasti hän avasi vaimonsa piirongin ja teki tarkastuksen: olivatkohan vain kaikki esineet tallella.

II.

Sillä välin oli tullut talvi. Jo hyvän aikaa ennen joulua ilmoitettiin sanomalehdissä, että 29 päivänä joulukuuta "toimeenpannaan" aatelisseuran huoneistossa tavanmukaiset talvitanssiaiset. Joka ilta kortinpeluun jälkeen Modest Alekseitsh kuiskaili innokkaasti virkatoveriensä vaimojen kanssa luoden silloin tällöin huolestuneen katseen Anjaan ja käveli sitten kauan huoneessaan ajatellen jotakin. Vihdoin kerran myöhään illalla hän pysähtyi Anjan eteen sanoen:

— Sinun pitää ompeluttaa itsellesi tanssiaispuku. Ymmärrätkö? Mutta muista neuvotella asiasta Maria Grigorjevnan ja Natalia Kusminishnan kanssa.

Ja hän antoi Anjalle sata ruplaa. Tämä otti rahat ja tilasi tanssiaispuvun neuvottelematta siitä kenenkään kanssa. Isälleen hän siitä kyllä mainitsi, mutta muuten hän koetti kuvitella mielessään, kuinka hänen äitinsä olisi pukeutunut tanssiaisiin. Hänen äitivainajansa oli nimittäin aina pukeutunut kuosikkaasti ja ottanut Anjan mukaansa puettuaan hänetkin siroksi kuin nuken; sitäpaitsi hän oli opettanut tyttärensä puhumaan ranskaa ja tanssimaan masurkkaa erittäin hyvin (ennen naimisiin menoaan hän oli ollut viisi vuotta kotiopettajattarena). Anja osasi äitinsä tavoin tehdä vanhasta puvusta uuden, pestä bensiinillä hansikkaita, vuokrata kallisarvoisia esineitä ja niinkuin äitikin siristää silmiänsä, sorahdutella puheessaan, asettua kauniisiin asentoihin, innostua kovasti, milloin se oli tarpeen, tai katsoa surullisesti ja salaperäisesti. Isältään hän oli perinyt tukan ja silmien tumman värin, hermostuneisuuden ja tavan aina somistautua.

Kun Modest Alekseitsh puolisen tuntia ennen tanssiaisiin menoa astui takitta Anjan luo pannakseen hänen suuren kuvastimensa edessä ritarimerkin kaulaansa, hän hurmautuneena Anjan kauneudesta ja uuden tanssiaispuvun loistosta ja henkevydestä erittäin tyytyväisenä kampasi poskipartojaan jutellen:

— Katsopas vain... kylläpä oletkin!... Anjuta! jatkoi hän sitten muuttaen yhtäkkiä äänensä juhlalliseksi. Minä olen tehnyt sinut onnelliseksi, mutta tänään voit sinä tehdä minut onnelliseksi. Pyydän sinua, ole hyvä, ja esittäydä hänen ylhäisyytensä rouvalle! Jumalan tähden tee se! Hänen kauttaan minä voin päästä vanhemmaksi esittelijäsihteeriksi.

He ajoivat tanssiaisiin. Aatelisseuran huoneiston ovenvartija avasi heille oven, ja he astuivat eteiseen. Siellä oli vaatenaulakoita täynnä turkkeja, hyöriä palvelijoita ja avokaulaisia naisia, jotka viuhkoillaan suojelivat itseään vedolta, ja siellä haisi valokaasulle ja sotilaille. Kun Anja astuessaan miehensä taluttamana portaita ylös kuuli soittoa ja näki itsensä kokonaan suuren suuresta, monien tulien valaisemasta kuvastimesta, heräsi hänen rinnassaan riemu ja tuo samainen onnen aavistus, jota hän oli tuntenut sinä kuutamoisena iltana pysäkillä. Hän käveli ylpeänä, itsetietoisena, ensikertaa tuntien olevansa nainen eikä tyttö, ja jäljitteli tahtomattaan äitivainajansa käyntiä ja eleitä. Ja ensikertaa eläessään hän tunsi olevansa rikas ja vapaa. Eipä hänen miehensä läsnäolokaan häntä ensinkään painostanut, sillä astuessaan juhlahuoneiston kynnyksen yli hän oli jo vaistomaisesti aavistanut, että hänen vanhan miehensä läsnäolo ei lainkaan alenna häntä, vaan päinvastoin antaa hänelle tuon viehkeän salaperäisyyden leiman, joka niin miellyttää miehiä. Suuressa salissa kajahti jo orkesterin soitto, ja tanssi alkoi. Valtion asunnosta tulleen, valon, kirjavuuden, soiton ja humun mukaansa tempaamana Anja loi katseen ympäri salia ja ajatteli: "Ah, kuinka ihanaa!" ja erotti heti joukosta kaikki tuttavansa, kaikki, jotka hän oli ennen tavannut iltamissa tai huveissa, kaikki nuo upseerit, opettajat, asianajajat, virkamiehet, tilanomistajat, hänen ylhäisyytensä, Artynovin ja kaikki hienoimmat, siropukuiset, avorintaiset, kauniit ja rumat seuranaiset, jotka jo olivat asettuneet paikoilleen hyväntekeväisyysmyyjäisten mökkeihin ja majoihin aloittaakseen myynnin köyhien hyväksi. Kookas upseeri — Anja oli tutustunut häneen Vanhalla Kiovan kadulla koulutyttönä eikä muistanut enää hänen

nimeään — ilmestyi ikäänkuin maasta nousten hänen eteensä ja pyysi häntä valssiin. Ja Anja lensi miehensä luota, ja hänestä tuntui jo siltä, kuin hän olisi purjehtinut myrskyisellä merellä miehensä jäädessä kauaksi rannalle... Anja tanssi intohimoisesti, innostuneesti valssia, polkkaa, katrillia, siirtyen käsivarsilta toisille, huumautuen humusta ja musiikista, sekoittaen venäjän- ja ranskankieltä keskenään, sorahdutellen puhuessaan ja nauraen, eikä ajatellut miestänsä, ei ketään eikä mitään. Hänellä oli hyvä menestys miesten parissa, se oli selvää, eikä toisin saattanut ollakaan. Hän hengitti kiivaasti innostuksesta, puristeli suonenvedontapaisesti viuhkaansa ja tahtoi juoda. Isä Pjotr Leontitsh, yllään rypistynyt hännystakki, joka haisi bensiinille, astui hänen luokseen tarjoten lautasta, jolla oli punaista jäätelöä.

— Sinä olet lumoava tänään, sanoi hän ihailen tyttärtään. En ole ikinä vielä näin kovasti säälinyt sitä, että jo olet joutunut naimisiin... Miksi? Minä tiedän, sinä teit sen meidän tähtemme, mutta... hän veti vapisevin käsin tukun seteleitä taskustaan: tänään olen saanut rahaa tunneistani ja maksan velkani sinun miehellesi.

Anja pisti lautasen hänen käteensä, ja joku kiidätti hänet tanssin tahdissa kauas. Ritarinsa olan yli hän vilahdukselta näki isänsä liukuvan parkettia pitkin, kietovan kätensä jonkin naisen vartalolle ja lähtevän tämän kanssa kiitämään pitkin salia.

— Kuinka viehättävä hän onkaan, kun hän on selvällä päällä! ajatteli Anja.

Masurkkaa Anja tanssi saman kookkaan upseerin kanssa. Tämä käveli arvokkaasti ja raskaasti kuin säkki, liikutteli olkapäitään ja kohotteli rintaansa, tuskin polki jalallaan — häntä ei lainkaan haluttanut tanssia, mutta Anja liiteli hänen ympärillään ärsyttäen häntä kauneudellaan ja kaulansa alastomuudella; hänen silmänsä säihkyivät kiihkoa, liikkeensä olivat intohimoiset, mutta upseeri kävi yhä välinpitämättömämmäksi ja ojenteli hänelle käsiään armollisesti kuin kuningas.

— Hyvä, hyvä... huudettiin yleisön joukosta.

Mutta vähitellen tempaisi innostus upseerinkin; hän vilkastui, tulistui ja liikkui keveästi, notkeasti, ja Anja katsoi häneen ikäänkuin hän olisi ollut kuningatar ja tuo hänen orjansa. Silloin hänestä tuntui, kuin koko sali olisi katsonut häneen, kuin kaikki nuo ihmiset olisivat olleet kateellisia heille. Kookas upseeri oli tuskin ennättänyt kiittää häntä, kun yleisö yhtäkkiä alkoi tehdä tietä, ja miehet ojentautuivat niin omituisen suoriksi kädet riippuen sivuilla... Hänen ylhäisyytensä asteli Anjaa kohti, hännystakissaan kaksi tähteä. Niin juuri, hänen ylhäisyytensä astui Anjaa kohti, sillä hän katsoi suoraan tähän hymyillen makeasti ja pureksien samalla huuliaan; niin hän teki aina, kun näki kauniita naisia.

— Hyvin hauskaa, hyvin hauskaa... aloitti hän. Minäpä lähetän miehenne päävahtiin, koska hän tähän saakka on meiltä salannut tuollaisen aarteen. Tulin vaimoni puolesta... jatkoi hän ojentuen Anjalle kätensä. Teidän täytyy auttaa meitä... N-niin... Teille pitää antaa palkinto kauneudestanne... kuin Amerikassa... N-niin... Amerikkalaiset naiset... Vaimoni odottaa teitä kärsimättömästi.

Hänen ylhäisyytensä vei Anjan mökkiin iäkkään rouvansa luo, jonka kasvojen alaosa oli niin suhteettoman suuri, että näytti siltä kuin hän olisi pitänyt suurta kiveä suussaan.

— Auttakaa meitä! sanoi rouva nenäänsä. Kaikki kauniit naiset toimivat hyväntekeväisyysmyyjäisissä, te vain huvittelette. Miksi ette tahdo auttaa meitä?

Hän lähti pois, ja Anja asettui arvon rouvan paikalle hopeisen samovaarin ääreen, jossa alkoi heti vilkas myynti. Lasillisesta teetä ei Anja ottanut ruplaa vähempää, ja kookkaan upseerinsa hän sai juomaan kolme lasillista. Astuipa siihen Artynov, tuo mulkosilmäinen pohatta, joka poti hengenahdistusta, mutta hänen yllään ei ollut nyt tuota kummallista pukua, jossa Anja oli nähnyt hänet kesällä, vaan hän oli hännystakissa, niinkuin muutkin. Hellittämättä katsettaan Anjasta hän joi lasin samppanjaa ja maksoi siitä sata ruplaa, joi sitten teetä ja maksoi siitäkin sata — ja kaiken tämän hän teki ääneti kärsien hengenahdistusta... Anja kutsui ostajia luokseen ja otti heiltä rahaa varmasti vakuutettuna siitä, että hänen hymynsä ja silmäyksensä tuottivat näille sulaa nautintoa. Hän käsitti jo, että hänet oli luotu yksinomaan tätä humuavaa, loistavaa, hymyilevää elämää varten soittoineen, tansseineen, ihailijoineen, ja tuo entinen uhkaava, musertava voima näytti hänestä nyt naurettavalta. Hän ei pelännyt enää ketään ja sääli vain sitä, ettei äiti saanut olla yhdessä iloitsemassa hänen menestyksestään.

Pjotr Leontitsh, joka jo oli käynyt kalpeaksi, mutta pysytteli vielä tukevasti jaloillaan, läheni mökkiä ja pyysi ryypyn konjakkia. Anja punastui peläten, että hän sanoisi jotakin sopimatonta (häntä jo hävetti, että hänen isänsä oli niin köyhä, niin tavallinen), mutta Pjotr Leontitsh tyhjensi lasinsa sopimattomuuksia puhumatta, heitti rahatukustaan kymmenruplasen ja poistui arvokkaasti sanaakaan sanomatta. Vähän myöhemmin Anja näki isänsä kulkevan *grand rond'issa*, ja nyt tämä jo horjahteli ja

huuteli jotakin naisensa suureksi mielipahaksi. Ja Anjan mieleen muistui, kuinka isä kolmisen vuotta sitten eräissä tanssiaisissa samalla tavoin horjahteli ja huuteli, mikä päättyi siihen, että järjestyksenvalvoja vei hänet kotiin nukkumaan ja että seuraavana päivänä rehtori uhkasi erottaa hänet virasta. Kuinka sopimattomaan aikaan tämä johtuikaan mieleen!

Kun samovaarit oli mökeissä sammutettu ja kun väsyneet hyväntekijättäret olivat antaneet ansaitsemansa rahat tuolle iäkkäälle rouvalle, jolla näytti olevan kivi suussa, tuli Artynov tarjoamaan käsivartensa Anjalle ja viemään hänet saliin, johon oli katettu illallispöytä kaikille hyväntekeväisyysmyyjäisiin osaaottaneille. Illallispöytään istuutui parikymmentä henkilöä, ei enempää, mutta sittenkin oli hyvin meluisaa. Hänen ylhäisyytensä kohotti maljan: "Tässä komeassa ruokasalissa on paikallaan juoda malja helppohintaisten ruokalain menestykseksi, niitä tämäniltaisetkin hyväntekijäiset ovat tarkoittaneet". Prikaatinkenraali esitti maljan "voimalle, jonka edessä tykistökin vaikenee", ja kaikki riensivät kilistämään maljaa naisten kanssa. Oli erittäin rattoisaa!

Kun Anjaa saatettiin kotiin, aamu jo valkeni, ja palvelijattaret olivat menossa torille. Iloisena, hieman päihtyneenä, täynnä uusia vaikutelmia, uupuneena hän riisuutui, heittäytyi vuoteeseensa ja nukahti heti...

Kello kaksi päivällä herätti sisäkkö hänet ilmoittaen, että herra Artynov oli saapunut tervehdykselle. Anja pukeutui nopeasti ja meni vierashuoneeseen. Vähäsen myöhemmin saapui myös hänen ylhäisyytensä kiittämään osanotosta hyväntekeväisyysmyyjäisiin. Hän katsoi makeasti Anjan pureskellen huuliaan, suuteli hänen pientä kättään ja pyysi saada viipyä hetkisen; sitten hänkin meni. Mutta Anja seiso keskellä vierashuonetta hurmautuneena, ihmetellen, tahtomatta voida uskoa, että hänen elämässään oli näin pian tapahtunut muutos, ihmeellinen muutos. Samassa astui sisään hänen miehensä Modest Alekseitsh... Tämäkin seiso hänen edessään kasvoillaan samanlainen mielistelevä, makea, orjamais-alamainen ilme, jollaisen Anja oli tottunut hänellä näkemään hänen puhutellessaan vaikutusvaltaisia ja huomattavia henkilöitä. Ja innokkaasti, mutta inhoten, halveksien, vakuutettuna siitä, ettei hänelle mitään pahaa tapahtuisi, Anja sanoi lausuen selvästi joka sanan:

— Mene matkoihisi, tolvana!

Tämän jälkeen Anjalla ei ollut enää ainoakaan vapaata päivää, sillä hän otti osaa milloin huvimatkoihin, milloin kävelyihin, milloin seuranäytelmiin. Hän palasi joka päivä kotiin aamun tullen ja nukkui vierashuoneen permannolla ja kertoi sitten liikuttavasti kaikille nukkuvansa kukkien alla. Rahaa tarvittiin hyvin paljon, mutta hän ei enää pelännyt Modest Alekseitshia, vaan tuhlassi tämän rahoja kuin omiaan. Eikä hän pyytänyt, eikä vaatinut niitä, vaan lähetti hänelle joko laskun tai paperilipun, jolle kirjoitti: "tämän tuojalle maksettava kaksisataa ruplaa" tai "heti maksettava sata ruplaa".

Pääsiäisenä Modest Alekseitsh sai Annan ritarikunnan toisen luokan merkin. Kun hän tuli siitä kiittämään, hänen ylhäisyytensä laski sanomalehden syrjään ja istuutui syvemmälle nojatuoliinsa. — Teillä on nyt siis kolme Annaa, sanoi hän tarkastellen valkoisia sormiaan ja ruusunpunaisia kynsiään, yksi napinlävessä, kaksi kaulassa.

Modest Alekseitsh painoi kaksi sormeaa huulilleen siltä varalta, jottei nauraisi äänekkäästi, ja sanoi:

— Nyt on vain odotettavissa pienen Vladimirin ilmaantuminen maailmaan.
Rohkenen pyytää teidän ylhäisyyttänne kummiksi.

Hän viittasi hienosti Vladimirin ritarikunnan neljännen luokan kunniamerkkiin ja kuvitteli jo mielessään, kuinka hän kaikkialla kertoo tästä kekseliäästä ja rohkeasta sanasutkausestaan. Hän aikoi sanoa vielä jotakin yhtä onnistunutta, mutta hänen ylhäisyytensä nyökäytti päätään ja syventyi sanomalehteensä...

Mutta Anja ajeli yhä troikalla, lähti Artynovin kanssa metsästysretkille, näytteli yksinäytöksisissä näytelmissä, oli illallisilla ja kävi yhä harvemmin omaistensa luona. Nämä olivat jo tottuneet syömään päivällistä ilman Anjaa. Pjotr Leontitsh joi entistä enemmän, rahaa ei ollut, ja soittokonekin oli jo aikoja sitten myyty veloista. Pojat, Petja ja Andrjushka, eivät päästäneet isäänsä enää yksin kadulle ja seurasivat yhä häntä, jottei hän pääsisi kaatumaan. Ja kun Anja ajoi Vanhalla Kiovan kadulla kolmivaljakolla heitä vastaan Artynovin istuessa ajajan paikalla ohjaksissa, niin Pjotr Leontitsh otti silinterihatun päästään ja aikoi huutaa jotakin tyttarelleen, mutta Petja ja Andrjushka tarttuivat hänen käsivarsiinsa ja pyysivät rukoilevasti:

— Ei saa, isä... Ei saa...

"NAINEN, JOKA KULKEE KOIRAN KANSSA"

I.

Kerrottiin, että rantakadulle oli ilmestynyt uusi henkilö: nainen, joka kulkee koiran kanssa. Dmitri Dmitritsh Gurov, joka oli ollut Jaltassa (Krimillä) pari viikkoa ja jo jonkin verran tottunut sikäläisiin oloihin, innostui tarkastelemaan uusia tulokkaita. Istuessaan huvimajassa Wernellä hän näki nuoren, vaaleaverisen, keskikokoisen naisen, jolla oli barettihattu päässä, kulkevan pitkin rantakatua; naisen jäljessä juoksi pieni valkoinen seurakoira.

Ja sitten hän näki tuon naisen kaupungin puistossa ja esplanadilla useita kertoja päivässä. Nainen käveli yksin sama barettilakki päässä ja sama valkoinen koira mukanaan. Kukaan ei tiennyt hänen nimeään, minkävuoksi hän sai olla yksinkertaisesti vain: "nainen, joka kulkee koiran kanssa".

— Jos hän on täällä ilman miestä ja tuttavita, arveli Gurov, eipä olisi hullumpaa tutustua häneen.

Gurov ei ollut vielä neljääkymmentä, mutta hänellä oli jo kaksitoistavuotias tytär ja kaksi kymnaasia käyvää poikaa. Hänet oli naitettu varhain, jo toisen vuoden ylioppilaana, ja nykyään hänen vaimonsa näytti ainakin puolta vanhemmalta kuin hän. Hänen vaimonsa oli pitkä, tummakulmainen, ryhdikäs, arvokas käytökseltään ja, kuten hän itsestään sanoi, ajatteleva nainen. Hän luki paljon, ei kirjoittanut kirjeissä R-kirjainta, ja sanoi miestänsä Dimitriksi eikä Dmitriksi. Tämä sitä vastoin piti kaikessa hiljaisuudessa vaimoaan lyhytjärkisenä, ahdasmielisenä, rumana, vieroi häntä eikä viihtynyt kotonaan. Dmitri Dmitritsh oli jo aikoja sitten alkanut olla uskoton vaimolleen, pettäen tätä usein. Luultavasti juuri siksi hän melkein aina arvosteli naisia kehoiksi, ja kun hänen läsnäollessaan heistä puhuttiin, hän murahti naisia tarkoittaen:

— Alhaista rotua!

Dmitri Dmitritsh oli mielestään kyllin viisastunut katkerista kokemuksistaan, nimitti heitä miten milloinkin halutti, mutta ilman tuota "alhaista rotua" hän ei vain voinut tulla toimeen paria päivääkään. Miesten seurassa hänen oli ikävä ja vaikea olo, hän oli vaitelias ja kylmä, mutta ollessaan naisten kanssa hän tunsu itsensä vapaaksi ja tiesi, mitä heille piti puhua ja miten käyttäytyä; mutta hän saattoi helposti myös vaieta heidän seurassaan. Hänen ulkomuodossaan, luonteessaan, koko olemuksessaan oli jotakin puoleensa vetävää ja selittämätöntä, mikä viehätti ja houkutteli naisia. Hän tiesi sen, ja häntä itseäänkin veti jokin voima naisten pariin.

Tavantakainen kokemus, todellakin katkera kokemus, oli jo aikoja opettanut hänet ymmärtämään, että jokainen uusi naistuttavuus, joka alussa tuntuu tekevän elämän niin suloiseksi ja vaihtelevaksi ja näyttää niin ihanalta, hauskalta seikkailulta, muuttuu ehdottomasti sekavaksi arvoitukseksi, ja tila käy vihdoinkin tukalaksi. Näin on asianlaita ainakin säädyllisiin ihmisiin, etenkin moskovalaisiin nähden, vaikka he ovatkin raskasmielisiä ja epäröiviä. Mutta jokainen uusi naistuttavuus oli ikäänkuin salaa karkoittanut tuon kokemuksen mielestä ja herättänyt halun elää, ja kaikki oli taas näyttänyt niin yksinkertaiselta ja huvittavalta.

Niinpä Dmitri Dmitritsh Gurov eräänä iltana istui syömässä päivällistä kaupungin puistoravintolassa, kun barettilakkinen nainen tuli kiirehtimättä ravintolaan ja istuutui viereiseen pöytään. Tuon naisen ilme, käynti, puku, kamppaus ilmaisi hänen olevan säätyläisen, naimisissa, ensi kertaa Jaltassa ja yksin, sekä että hänen oli ikävä täällä... Mitä kerrottiin sikäläisistä huonoista tavoista, siinä oli paljon valhetta, ja Gurov halveksi tämänkaltaisia juttuja, sillä hän tiesi niitä etupäässä sellaisten ihmisten sepittävän, jotka itse mielellään olisivat tehneet syntiä, jos vain olisivat voineet. Mutta kun tuo barettilakkinen nainen nyt istuutui kolmen askeleen päässä hänestä olevaan viereiseen pöytään, Gurov muisti jutut helpoista voitoistaan, matkoistaan vuoristoon, ja yhtäkkiä hänet valtasi houkutteleva ajatus lyhytaikaisesta, ohimenevästä suhteesta, romaanista tuntemattoman naisen kanssa, jonka nimeä hän ei edes tiennyt.

Hän kutsui ystävällisesti naisen mukana olevaa pientä seurakoira luokseen, ja kun se lähestyi, uhkasi sitä sormellaan. Koira murisi. Gurov uhkasi taaskin.

Nainen katsahti häneen, mutta loi samassa katseensa maahan.

— Ei se pure, sanoi hän punastuen.

— Saako sille antaa luun? Ja kun nainen nyökäytti päätään, kysäisi Gurov kohteliaasti: Oletteko jo kauankin ollut Jaltassa?

— Viisi päivää.

— Minä olen ollut täällä jo toista viikkoa.

He vaikenivat hetken.

— Aika kuluu kyllä nopeasti, mutta väliin on täällä hirveän ikävä! sanoi nainen katsomatta naapuriinsa.

— On vain totuttu sanomaan, että täällä on ikävä. Kun asutaan kotona Belevissa tai jossakin muualla, ei valiteta ikävää, mutta heti kun tullaan tänne, sanotaan: "Voi kuinka ikävää! Kuinka hirveästi täällä pölyää!" Voisi luulla sen, joka näin puhuu, saapuneen tänne Granadasta.

Nainen nauroi. Sitten molemmat söivät ääneti kuin vento vieraat. Mutta päivällisen päätyttyä he lähtivät yhdessä liikkeelle, ja heidän kesken sukeutui leikkisä, kevyt keskustelu kuin ainakin vapaiden, tyytyväisten ihmisten kesken, joista on yhdentekevä, minne he menevät, mitä puhuvat. He kävelivät ja keskustelivat siitä, kuinka kummallinen valaistus meren yllä oli; vesi sinersi niin pehmeästi ja lämpimästi, ja sen pintaa pitkin valui kuun silta kultaisena juovana. He puhelivat myöskin, kuinka tukahduttavaa on helteisen päivän jälkeen. Gurov kertoi olevansa moskovalainen, koulutukseltaan filologi, mutta toimessa pankissa; sanoi joskus harjoittaneensa laulua aikoen esiintyä yksityisessä oopperassa, omistavansa kaksi taloa Moskovassa. Ja naisesta Gurov sai tietää, että hän oli viettänyt lapsuutensa Pietarissa, mutta oli joutunut naimisiin S:n kaupunkiin, jossa on asunut jo pari vuotta, että hän viipyy Jaltassa vielä lähes kuukauden ja että hänen miehensä, joka myöskin tahtoisi vähäsen levähtää, tulee mahdollisesti noutamaan häntä. Mutta nainen ei mitenkään voinut selittää, missä hänen miehensä oli virassa — kuvernementin hallituksessa vai kunnallishallituksessa, mikä oli naisen itsensäkin mielestä naurettavaa. Gurov sai vielä tietää, että häntä puhuteltiin Anna Sergejevnaksi.

Hotellissaan Gurov ajatteli Anna Sergejevnaa, ajatteli sitä, että he huomenna varmaankin jälleen tapaavat toisensa. Niin oli kaiketi sallittu tapahtuvan. Ja mennessään levolle Gurov muisteli, että Anna Sergejevna oli vielä muutamia vuosia sitten ollut koulutyttö ja opiskellut, niinkuin hänen oma tyttärensä nyt, muisteli, kuinka arkaa hänen naurunsa vielä oli, kuinka kulmikasta hänen keskustelunsa tuntumattoman miehen kanssa — kaikesta päättäen hän oli ensi kertaa eläessään yksin tällaisessa paikassa, jossa häntä seurataan ja tarkasti silmäillään ja puhutellaan vain salaisessa tarkoituksessa, jota hän itse ei saata edes aavistaa. Gurovin mieleen muistui myös hänen kapea, hento kaulansa, kauniit harmahtavat silmänsä...

"Hänessä on sittenkin jotakin surkuteltavaa", ajatteli Gurov jo nukahtamaisillaan.

II.

Viikko oli vierähtänyt siitä, kun he tutustuivat. Oli juhlapäivä. Sisällä oli tukahduttavan ummehtunutta, ja ulkona pöly pilvinä pölysi, vihuri tempoi hattua päästä. Pitkin päivää oli janottanut, ja Gurov poikkosi tuon tuostakin kaupunginpuiston huvimajaan ja tarjosi Anna Sergejevnaalle milloin virvoitusjuomia siirapin kera, milloin jäätelöä. Ei ollut, minne mennä.

Illalla, kun tuuli oli jonkin verran tyyntynyt, he lähtivät satamaan katsomaan höyrylaivan tuloa. Laiturilla oli paljon kävelijöitä; useat olivat tulleet vastaanottamaan saapuvia, muutamilla oli kukkia. Etenkin kaksi seikkaa pisti silmiin tuossa hienossa, siropukuisessa jaltalaisessa joukossa: iäkkäät naiset olivat pukeutuneet kuin nuoret, ja kenraaleja oli harvinaisen paljon.

Ankaran aallokon vuoksi laiva oli myöhästynyt ja saapui vasta auringon laskiessa. Mutta ennenkuin se laski laituriin, se kääntelihe pitkän aikaa. Anna Sergejevna katseli lornetillaan laivaa ja matkustajia ikäänkuin etsien tuttuja, ja kun hän kääntyi Gurovin puoleen, hänen silmänsä loistivat. Hän puhui paljon, ja hänen kysymyksensä olivat katkonaisia, mutta hän unohti samassa mitä oli kysynyt; sitten hän kadotti lornettinsa väkijoukossa.

Kirjava joukko hajaantui laivasillalta. Ei näkynyt enää ketään, tuuli asettui kokonaan, mutta Gurov ja Anna Sergejevna seisoivat siellä yhä ikäänkuin odotellen, eikö joku vielä laskeutuisi laivasta maihin. Anna Sergejevna oli nyt vaiti, haistellen kukkia kädessään ja katsomatta Guroviin.

— Sää muuttui kuitenkin illan suussa kauniimmaksi, virkkoi Gurov. Minne nyt oikein lähtisimme? Emmekö aja jonnekin?

Anna Sergejevna ei vastannut.

Gurov katsoi terävästi häneen, kietoi yhtäkkiä kätensä hänen ympärilleen ja suuteli häntä huulille. Kukkien tuoksu ja tuoreus huumasi. Mutta samassa hän silmäili säikähtyneenä ympärilleen: näkikö joku?

— Lähdetään teille... hän kuiskasi.

Anna Sergejevnan huoneessa oli tukahduttavaa; siellä tuoksui hajuvesille, joita hän osteli japanilaisesta kaupasta. Gurov ajatteli katsellessaan häntä: "Minkälaisia kohtaamisia sattuukaan!" Entuudestaan oli hänen povessaan säilynyt muisto huolettomista, hyväsydämisistä naisista, jotka iloitsivat rakkaudestaan ja olivat kiitollisia hänelle onnestaan, niin perin lyhyt kuin se olikin ollut; ja muisto sellaisista kuin esimerkiksi hänen oma vaimonsa, jotka rakastivat valheellisesti, puhuivat liian paljon, teeskentelivät, rakastivat hysteerisesti ja sellainen ilme kasvoillaan, kuin ei olisi kysymyksessä rakkaus eikä intohimo, vaan jotakin paljoa merkitsevämpää; olipa säilynyt vielä muisto parista kolmesta sellaisestakin erittäin kauniista, mutta kylmästä naisesta, joiden kasvoille yhtäkkiä nousi petomainen ilme, vastustamaton halu ottaa elämältä enemmän, kuin se voi antaa; nämä tällaiset eivät olleet enää nuoruutensa ensi kukoistuksessa, eivät harkitsevia eivätkä älykkäitä, vaan oikullisia, vallanhimoisia naisia. Ja kun Gurov oli kyllästynyt heihin, heidän kauneutensa oli herättänyt hänessä vihaa, ja pitsit heidän vaatteissaan olivat hänen mielestään olleet kun suuria suomuksia.

Mutta nyt oli kysymyksessä yhä sama arkuus, kokemattoman nuoruuden kulmikkaus, omituisen epämieluisen tunne, ja tuntui siltä kuin olisi joutunut hämilleen, jos joku yhtäkkiä olisi kolkuttanut ovea. Anna Sergejevna, tuo "nainen, joka kulki koiran kanssa", suhtautui jotenkin erikoisesti, hyvin vakavasti, kaikkeen mitä oli tapahtunut, ikäänkuin hän olisi langennut; siltä ainakin näytti, ja se oli niin kummallista, sopimatonta. Hänen kasvonsa kuihtuivat, ja pitkät hiukset riippuivat surullisina kahden puolen; hän vaipui ajatuksiinsa ja unohtui katuvaan asentoon, niinkuin syntinen nainen vanhanaikaisissa maalauksissa.

— On niin surullista, virkkoi hän. Tehän ette minua nyt enää kunnioita.

Pöydällä oli arbuusi. Gurov leikkasi siitä viipaleen ja rupesi hitaasti syömään. Kului ainakin puoli tuntia äänettömyydessä.

Anna Sergejevna oli liikuttava, hänestä huokui säädylisen, yksinkertaisen viattoman, vähän mukana eläneen naisen puhtautta. Yksinäinen pöydällä palava kynttilä valaisi heikosti hänen kasvojaan; mutta saattoi huomata, että hän oli pahoilla mielin.

— Miksi minä lakkaisin kunnioittamasta sinua? kysyi Gurov. Sinä et itsekään tiedä, mitä puhut.

— Suokoon Jumala minulle anteeksi! sanoi nainen ja hänen silmänsä täytyivät kyynelillä. Tämä on kauheaa.

— Sinä puhdistaudut, näemmä.

— Mistä minä puhdistautuisin!... Olen kehno, alhainen nainen, halveksin itseäni enkä edes ajattelekaan puhdistautumista. En ole pettänyt miestäni, vaan itseni. Enkä ainoastaan nyt, vaan jo pitkän aikaa olen pettänyt. Mieheni on ehkä rehellinen, kunnon mies, mutta onhan hän viinuri! En tiedä, mitä hän siellä tekee, miten palvelee, tiedän vain, että hän on viinuri. Olin mennessäni hänen kanssaan naimisiin kaksikymmenvuotias, uteliaisuus kiusasi minua, ja toivoin jotakin parempaa. Onhan olemassa toisenlaistakin elämää, ajattelin. Ja halutti elää! Elää ja elää!... Uteliaisuus paloi mielessäni... ette käsitä sitä, mutta vannon kautta Jumalani, en voinut enää hillitä itseäni, minussa tapahtui jotakin, en voinut enää pidättää itseäni, sanoin miehelleni olevani sairas ja matkustin tänne... Ja täällä kuljeskelin ympäri kuin huumeissani, kuin mieletön... ja niin minusta tuli kehno, kurja nainen, jota kuka hyvänsä voi halveksia.

Gurovin tuli ikävä kuunnella. Häntä harmitti tuo yksinkertainen äänensävy, tuo odottamaton katumus, joka nyt ei ollut paikallaan. Jollei kyyneliä olisi näkynyt, olisi voinut luulla hänen piloillaan noin tekevän tai näyttävän.

— En ymmärrä, mutisi Gurov hiljaa, mitä sinä oikein tahdot?

Anna Sergejevna kätki kasvonsa hänen rintaansa vasten ja puristautui häneen kiinni.

— Uskokaa, uskokaa minua, rukoilen teitä... Minä rakastan rehellistä, puhdasta elämää, synty on minusta inhoittavaa, mutta en itsekään tiedä, mitä teen. Yksinkertaiset ihmiset sanovat: "Paholainen on hänet viekoitellut". Ja minäkin voin nyt itsestäni sanoa, että paholainen on minut viekoitellut.

— Riittää, riittää... murahti Gurov.

Hän katseli Anna Sergejevnan liikkumattomia, säikähtyneitä silmiä, suuteli häntä, puheli hiljaa ja ystävällisesti, ja Anna Sergejevna rauhoittui vähitellen ja tuli taas iloiseksi. He alkoivat molemmat nauraa.

Kun he sitten olivat saapuneet rantakadulle, ei siellä ollut enää ketään, kaupunki sypresseineen näytti aivan kuolleelta, mutta meri kohisi yhä, ja aallot loiskivat rantaa vasten. Suuri soutualus keinui aalloilla,

ja siinä oleva lyhty tuikahteli unisesti.

He löysivät ajurin ja ajoivat Oreandaan.

— Minä sain äsken alhaalla eteisessä tietää sukunimesi: taululle oli kirjoitettu von Diederiz, sanoi Gurov. Onko miehesi saksalainen?

— Ei. Hänen isoisänsä oli kai saksalainen, mutta mieheni on kreikkalaiskatolilainen.

Oreandassa he istuutuivat penkille kirkon läheisyyteen ja katselivat vaieten alas merelle.

Jalta näkyi töin tuskin aamusumun läpi, vuorten huipuilla lepäili liikkumattomia valkoisia pilviä. Puiden lehdet eivät edes värähtäneet, sirkat sirittivät, ja meren yksitoikkoinen, kumea kohina, joka kuului alhaalta, puhui rauhasta, ikuisesta unesta, joka meitä odottaa. Noin kohisi tuolla alhaalla jo silloin, kun ei vielä ollut Jaltaa eikä Oreandaa olemassakaan, noin yksitoikkoisesti ja kumeasti siellä kohisee vielä silloinkin, kun ei meitä enää ole. Ja tuossa järkähtämättömyydessä, tuossa täydellisessä välinpitämättömyydessä meidän kaikkien elämästä ja kuolemasta piilee ehkä ikuisen pelastuksemme, täydellisyytemme, maallisen elämämme keskeyttömän juoksun vakuus. Istuessaan siinä nuoren naisen vieressä, joka nyt aamun sarastaessa näytti niin ihanalta, ja nauttiessaan rauhallisena ja lumottuna satumaisesta ympäristöstä, merestä, vuorista, pilvistä, avarasta taivaasta, Gurov mietti, kuinka tässä maailmassa kaikki, jos sitä tarkemmin ajattelee, on todellakin kaunista, kaikki, paitsi meidän omat ajatuksemme ja tekomme silloin, kun unohdamme olemisen korkean päämäärän ja oman ihmisarvomme.

Joku läheni, kaiketi vartia, katsoi heihin ja poistui. Höyrylaiva saapui Feodosiasta, aamurusko valaisi sitä; laivatulet eivät enää palaneet.

— Ruohossa on kastetta, virkkoi Anna Sergejevna vaitiolon jälkeen.

— Niin on. Onpa aika lähteä kotiin.

He palasivat kaupunkiin.

Sitten he joka päivä tapasivat toisensa rantakadulla, söivät yhdessä aamiaisen, päivällisen, kävelivät, ihailivat merta. Anna Sergejevna valitti nukkuvansa huonosti ja sydämensä lyövän rauhattomasti, teki yhä samoja kysymyksiä ja oli levoton milloin mustasukkaisuudesta, milloin pelosta, ettei Gurov häntä kylliksi kunnioita. Ja usein puistoissa, kun heidän läheisyydessään ei näkynyt ketään, Gurov veti Anna Sergejevnan luokseen ja suuteli häntä intohimoisesti. Jouten olo, suutelot keskellä kirkasta päivää, joihin kuului vilkuileminen ympäri ja pelko, ettei kukaan näkisi, helle, meren tuoksu ja joutilaiden, siropukuisten, hyvinsyötettyjen ihmisten alituinen katseleminen ikäänkuin tekivät hänestä toisen miehen. Hän puheli Anna Sergejevnalle, että tämä on niin kaunis, houkutteleva, oli kärsimättömän intohimoinen, ei poistunut askeltakaan hänen luotaan, mutta Anna Sergejevna unohtui usein ajattelemaan ja pyysi yhä Gurovia tunnustamaan, ettei hän enää kunnioita eikä rakasta häntä, vaan pitää häntä vain kehnona naisena. Melkein joka ilta, myöhemmällä, he ajoivat jonnekin kaupungin ulkopuolelle, Oreandaan tai koskelle. Ja nämä matkat onnistuivat erinomaisesti, vaikutelmat olivat joka kerta ihania, suurenmoisia.

Odotettiin Anna Sergejevnan miehen tuloa. Mutta tältä saapuikin kirje, jossa hän ilmoitti silmiensä tulleen kipeiksi ja pyysi vaimoaan mitä pikimmin palaamaan kotiin. Anna Sergejevna rupesi jouduttamaan kotimatkaa.

— On hyvä, että matkustan pois, sanoi hän Guroville. Se on itse kohtalon johtoa.

Anna Sergejevna ajoi hevosella Gurovin saattamana asemalle, joka oli päivän matkan päässä. Kun hän oli valinnut itselleen paikan pikajunan vaunusta ja kun toinen lähtömerkki kajahti, hän sanoi:

— Antakaa minun vielä kerran katsoa teitä... Katsoa vielä viimeisen kerran... Noin...

Hän ei itkenyt, vaan oli surumielinen ja ikäänkuin sairas, ja hänen kasvonsa vavahtelivat.

— Minä ajattelen... muistelen teitä... hän sanoi. Jumalan haltuun, jääkää hyvästi. Älkää minua pahalla muistelko. Me eroamme nyt iäksi, niin täytyi käydä, sillä meidän ei olisi pitänyt toisiamme ensinkään tavatakaan. No niin, Jumalan haltuun.

Juna lähti nopeasti liikkeelle, tulet katosivat pian, eikä hetken kuluttua kuulunut enää edes humua, ikäänkuin olisi varta vasten niin tapahtunut, jotta mitä pikimmin olisi tullut loppu tästä suloisesta huumauksesta, tästä mielettömyydestä. Ja jäätyään yksin asemasillalle ja katsellessaan hämärään kaukaisuuteen Gurov kuunteli heinäsiirkojen sirinää ja sahkölennätinlankojen soimista sellaisin tuntein kuin olisi hän vasta unesta herännyt. Ja hän ajatteli, että nyt on hänen elämässään yksi seikkailu lisää ja

että sekin jo on päättynyt ja muuttunut pelkäksi muistoksi... Hän oli liikutettu ja surullinen ja tunsikin heikkoa katumusta. Eihän tuo nuori nainen, jota hän ei enää koskaan tapaisi, ollut onnellinen hänen kanssaan. Gurov tunsikin olleensa kohtelias ja sydämellinen häntä kohtaan, mutta silti oli hänen käytöksessään, äänen sävyssä ja hyväilyissä heikkona varjona kuultanut onnellisen miehen kevyt pila, raa'ahko röyhkeys, miehen, joka sitä paitsi oli lähes toista vertaa vanhempi häntä. Koko ajan oli Anna Sergejevna sanonut Gurovia hyväksi, harvinaiseksi, yleväksi; nähtävästi hän oli näyttänyt Anna Sergejevnan toisenlaiselta kuin hän todellisuudessa oli; Gurov oli siis tahtomattaan pettänyt häntä...

Asemalla tuoksui jo syksylle, ilta oli viileä.

"Onpa minunkin jo aika lähteä pohjoiseen", ajatteli Gurov poistuessaan asemasillalta.

III.

Kotona Moskovassa oli jo talvista; uuneja lämmitettiin, ja aamuisin, kun lapset hankkiutuivat kouluun ja joiivat teetä, oli pimeä, ja lastenhoitaja sytytti lamput vähäksi aikaa. Alkoi pakastaa. Kun satoi ensi lumen ja ajettiin ensi kertaa reellä, oli hauska nähdä valkoinen maa, valkoiset katot, oli niin kevyt, mainio hengittää, ja nuoruuden ajat palasivat mieleen. Vanhat, kuurasta valkeat lehmukset ja koivut näyttivät ikäänkuin hyväsydämisiltä, ne olivat lähempänä sydäntä kuin sypressit ja palmut, eikä niiden läheisyydessä tehnyt mieli ajatella vuoria eikä merta.

Gurov oli moskovalainen. Hän palasi Moskovaan kauniina pakkaspäivänä, ja kun hän puki turkit ja lämpimät hansikkaat ylleen ja lähti Petrovkalle kävelemään ja kuuli lauantai-iltana kirkonkellojen soivan, niin äskeinen matka ja seudut, joilla hän oli käynyt, kadottivat lumouksensa. Vähitellen hän vajosi Moskovan elämään ja luki jo ahneesti kolmea sanomalehteä päivässä, vaikka sanoi, ettei periaatteessa lue moskovalaisia lehtiä. Hänen teki jo mielensä ravintoloihin, kerhoihin, kutsupäivällisille, juhliin, ja oli niin mieluista, kun hänen luokseen tuli tunnetuita asianajajia ja taitelijoita ja kun hän sai tohtorien kerhossa pelata korttia professorien kanssa. Hän pystyi jo sulattamaan kokonaisen annoksen "paistettuja maalaisia".

"Kunhan kuluu muutama kuukausi, niin kyllä Anna Sergejevna peittyi muistojen usvaan ja ehkä vain harvoin näyttäkse unessa elävästi hymyillen, kuten ne toisetkin naiset", arveli Gurov itsekseen. Mutta kului kuukausi, enemmänkin, tuli sydäntalvi, ja kaikki oli säilynyt muistissa vielä niin elävästi, kuin hän vasta eilen olisi eronnut Anna Sergejevnan. Ja muistot paloivat mielessä yhä voimakkaammin. Jos hän illan hiljaisuudessa kuuli työhuoneeseensa, kuinka lapset lukivat läksyjään, jos kuuli laulettavan tai urkuharmonin soittoa ravintolassa, jos kuuli tuulen valittavan uunin piipussa, heti johtui hänen mieleensä laivasilta ja mitä siellä tapahtui, varhainen aamu ja sumuiset vuoret, Feodosiasta saapuva höyrylaiva, suutlot... Hän asteli kauan huoneessaan muistellen näitä ja hymyili. Hänen muistelmansa muuttuivat unelmiksi, menneisyys sulii mielikuviutuksessa tulevaisuuteen. Anna Sergejevna ei ainoastaan ilmaantunut hänelle unessa, vaan seurasi kuin varjo häntä kaikkialle. Suljettuaan silmänsä Gurov näki hänet elävänä edessään, kauniimpana, nuorempana, suloisempana entistään; ja itsekin hän näytti mielestään paremmalta kuin silloin Jaltassa. Tuntui siltä, kuin Anna Sergejevna olisi iltasin katsellut häntä kirjakaapista, uunista, huoneen nurkasta, ja Gurov oli kuulevinaan hänen hengityksensä, hänen pukunsa hempeän kahinan. Kadulla hän seurasi katseellaan naisia etsien Anna Sergejevnan kaltaista.

Hänen teki niin kovasti mieli uskoa jollekulle muistojaan. Mutta kotona hän ei saattanut puhua rakkaudestaan eikä kaupungillakaan; ei vuokralaisille eikä pankkivirkamiehille. Ja mistä puhua? Eihän hän rakastanut vielä silloin? Eihän hänen suhteessaan Anna Sergejevnaan ollut mitään kaunista, runollista, opettavaa eikä pelkästään mieltäkiinnittävää? Ja piti puhua ylimalkaisesti rakkaudesta, naisista, eikä kukaan arvannut, mitä liikkui mielessä, ja vaimo vain kohotteli tummia kulmakarvojaan virkkaen:

— Sinulle, Dimitri, ei sovi lainkaan itseensä tyytyväisen keikarin osa.

Kerran yöllä lähtiessään kerhosta vastapelaajansa virkamiehen kanssa hän ei voinut olla virkahtamatta:

— Jospa tietäisitte, millaiseen hurmaavaan naiseen minä Jaltassa tutustuin!

Virkamies istuutui rekeen ja teki lähtöä, mutta kääntyi samassa ympäri ja huusi:

— Dmitri Dmitritsh!

— Mitä?

— Kyllä te olitte taannoin oikeassa: hän on tosiaankin kuin oikullinen samppi.

Nämä sanat saivat, niin jokapäiväisiä kuin olivatkin, Gurovin levottomaksi; ne tuntuivat hänestä

häpeällisiltä, saastaisilta. Kuinka raakoja luonteita, millaisia ihmisiä! Kuinka mielettömästi yöt kuluivat, kuinka ikävästi, huomaamattomasti päivät vierivät. Hurjaa kortinpeluuta, ahmimista, juoppoutta, alituista puhetta samoista asioista. Joutavat toimet ja jutut vievät parhaan ajan, parhaat voimat, ja viho viimein jää jäljelle vain koluttu, lennoton elämä, jonkinlainen jonkinjoutavuus, josta et pääse yli etkä ympäri, saatikka pakenemaan, vaan istut siinä kuin mielisairaalassa tai rangaistuskomppaniassa!

Gurov oli niin levoton, ettei nukkunut sinä yönä lainkaan, ja poti koko seuraavan päivän päänsärkyä. Huonosti hän nukkui seuraavinakin öinä, istuskeli yhä vuoteessaan ja ajatteli tai asteli huoneessa nurkasta nurkkaan. Hän kyllästyi lapsiin, ikävystyi pankkiin, ei tehnyt mieli lähteä minnekään, ei puhua mistään.

Joulukuun pyhinä hän hankkihe matkalle sanoen vaimolleen matkustavansa Pietariin toimittamaan erään nuoren miehen asioita — mutta matkustikin S:n kaupunkiin. Miksi? Sitä hän ei itsekään varmaan tiennyt. Hän tahtoi tavata Anna Sergejevnaa, puhua hänen kanssaan, sopia kohtaamisesta.

Hän saapui S:n kaupunkiin aamulla ja otti hotellista parhaan huoneen, jonka lattia oli kokonaan peitetty harmaalla veralla. Pöydällä oli tomusta harmaa mustetolppo, kuvaten ratsastajaa, jolta oli pää poissa, mutta hattu kohotetussa kädessä. Ovenvartija antoi hänelle tarpeelliset tiedot: von Diederiz asuu Staro-Gontsharnajan varrella omassa talossaan ja jonkin matkan päässä hotellista, elää hyvin rikkaasti; hänellä on omat hevoset; kaikki kaupunkilaiset tuntevat hänet. Ovenvartia lausui nimen: Dridiriz.

Gurov lähti kiirehtimättä Staro-Gontsharnajalle ja löysi talon. Aivan vastapäätä taloa oli pitkä harmaa aita.

"Tuosta hän siis kulkee", ajatteli Gurov katsellen milloin taloa, milloin aita.

Hän harkitsi: "tänään on päivä, jolloin virastotkin ovat kiinni, hänen miehensä on siis luultavasti kotona. Ja joka tapauksessa olisi tahditonta mennä häntä häiritsemään. Jos lähetän kirjeen, se voi joutua miehen käsiin, ja silloin olisi koko asia pilalla. Paras on luottaa sattumaan". Ja Gurov asteli kadulla odottaen tätä sattumaa. Hän näki kerjäläisen poikkeavan portista sisään ja koirien hyökkäävän tämän kimppuun, sitten, noin tuntia myöhemmin, kuului heikosti, epäselvästi pianonsoittoa; kaiketi Anna Sergejevna soitti. Pääovi aukeni yhtäkkiä, ja siitä astui ulos eukko mukanaan pieni valkoinen koira, jonka Gurov tunsu. Hän aikoi kutsua koiraa, mutta hänen sydämensä alkoi samassa tykyttää niin kiihkeästi, ettei hän voinut muistaa koiran nimeä.

Ja hän käveli kävelemistään suuttuen yhä enemmän tuohon harmaaseen aitaan ja harmitellen mielessään, että Anna Sergejevna on unohtanut hänet ja huvittelee ehkä nyt jonkun toisen kanssa, mikä onkin aivan luonnollista nuorelle naiselle, jonka täytyy aamusta iltaan katsella tuota kirottua aita. Hän palasi hotelliinsa ja istui pitkän aikaa huoneensa sohvalta tietämättä, mitä tekisi, söi sitten päivällistä ja nukkui senjälkeen kauan.

"Kuinka tämä kaikki on typerää ja rauhatonta!" ajatteli hän herättyään ja katsellessaan pimeihin ikkunoihin. Oli jo ilta. "Kylläpä nukuinkin tarpeekseni. Mutta mitähän minä nyt yöllä tekisin?"

Hän istui sängyssä, jossa oli halpa harmaa peite, jollaisia käytetään sairaaloissa, ja ärsyttelihe harmissaan:

"Siinä on nyt se 'nainen, joka kulkee koiran kanssa'... Olipas tämäkin seikkailu!... Mutta istu vain koreasti paikallasi!"

Jo aamulla hän oli rautatieasemalla huomannut ilmoituksen, jossa suurin kirjaimin seiso painettuna, että "Geisha" esitetään ensi kerran. Hän muisti sen ja ajoi teatteriin.

"On hyvin mahdollista, että Anna Sergejevnulla on tapana olla ensi-illoissa", ajatteli hän.

Teatteri oli täynnä väkeä. Siellä, niinkuin yleensä kaikissa teattereissa maaseudulla, oli auteretta kattokruunun yläpuolella, ja "paratiisissa" oltiin kovin rauhattomia ja meluttiin. Permännolla ensimmäisen nojatuolirivin kohdalla seiso sikäläisiä keikareita kädet selän takana. Kuvernöörin aitiassa istui etumaisella paikalla kuvernöörin tytär, kaulapuuhka kaulassa, mutta kuvernööri itse oli vaatimattomasti piiloutunut verhojen taa, niin että vain hänen kätensä näkyivät. Väliverho huojui, orkesteri viritteli pitkän aikaa. Koko ajan, kun yleisö virtasi sisään ja asettui paikoilleen, katseli Gurov innokkaasti ympärilleen.

Sisään astui Anna Sergejevnaakin. Hän istuutui kolmanteen nojatuoliriviin. Kun Gurov katseli häntä, hänen sydäntänsä ahdisti, ja hän tajusi selvästi, ettei hänellä ole tässä maailmassa toista läheisempää, kalliimpaa ihmistä. Hän, tuo maaseudun väkijoukkoon kadonnut pieni nainen, jolla oli tavallinen lornetti

kädessään, ei ollut missään suhteessa huomattava henkilö, mutta hän täytti nyt Gurovin elämän kokonaan, oli hänen surunsa, ilonsa ja ainoa onnensa, jota hän itselleen toivoi. Ja huonon orkesterin soittaessa Gurov ajatteli nyt, kuinka Anna Sergejevna oli hyvä. Ajatteli ja haaveili.

Anna Sergejevnan kanssa oli astunut sisään ja istunut hänen viereensä nuori, pitkä, hiukan kumara mies, jolla oli lyhyt poskiparta; tämä nyökäytti joka askeleella päätään ja näytti tavan takaa kumartelevan. Luultavasti se oli Anna Sergejevnan mies, jonka tämä silloin Jaltassa, katkeran tunteen valtaamana, oli sanonut olevan viinuri. Ja todellakin miehen pitkässä vartalossa, poskiparrassa, päälään pienessä kaljussa oli jotakin viinurimaista; hän hymyili makeasti ja napinreiässä loisti jokin oppineisuuden merkki ikäänkuin viinurin numero.

Ensimmäisen väliajan alussa mies lähti tupakalle, mutta Anna Sergejevna jäi nojatuoliin istumaan. Gurov, joka myöskin istui permannolla, meni tämän luo ja lausui vapisevalla äänellä väkinäisesti hymyillen:

— Hyvää iltaa.

Anna Sergejevna katsahti häneen ja kalpeni, katsahti sitten uudestaan kauhuissansa, uskomatta silmiään ja puristi lujasti kädessään viuhkaa ja lornettia silminnähtävästi kamppailien pyörtymystä vastaan. Molemmat vaikenivat, Anna Sergejevna istui, Gurov seiso; tämä pelästyi toisen mielenliikutusta eikä rohjennut istua viereen. Viulut vingahtivat, huilut hihkaisivat, alkoi yhtäkkiä kammottaa, näytti siltä kuin kaikista aitioista katsottaisiin heihin. Silloin Anna Sergejevna nousi ja riensi ovea kohti. Gurov seurasi häntä, ja molemmat kulkivat mitään ajattelematta käytäviä ja portaita, milloin nousten, milloin laskeutuen; heidän silmiensä ohi vilahteli kaikenmoisia virkapukuja arvonmerkkeineen, turkkeja naulakossa; tuntui ristivetoa, haisi tupakalle. Ja Gurov, jonka sydän sykki kovasti, ajatteli:

"Hyvä Jumala! Miksi nämä ihmiset, tuo orkesteri..."

Samassa hän muisti, kuinka silloin illalla rautatieasemalla, jonne hän oli Anna Sergejevnan saattanut, hän oli arvellut itsekseen, että kaikki oli lopussa eivätkä he enää milloinkaan tapaisi toisiaan. Mutta kuinka kaukana olikaan tuo loppu!

Ahtaissa, synkissä portaissa, joissa seiso suurilla kirjaimilla "käynti parvekkeelle", Anna Sergejevna pysähtyi.

— Kuinka te säikähdyttitekään minut! sanoi hän raskaasti hengittäen yhä vielä kalpeana ja huumaantuneena. Oih kuinka te säikähdyttitte! Olen kuin puolikuollut! Miksi te tulitte? Miksi?

— Koettakaa ymmärtää, Anna, koettakaa ymmärtää... puhui Gurov hätäisesti puoliääneen. Minä rukoilen teitä, koettakaahan ymmärtää minua...

Anna Sergejevna katsoi häneen milloin peläten, milloin rukoillen, milloin rakkaasti, katsoi hartaasti kätkeäkseen visusti mieleensä hänen kuvansa.

— Minä kärsin niin sanomattomasti! jatkoi hän kuulematta Gurovia. Olen koko ajan ajatellut teitä ja elänyt näissä ajatuksissa. Ja minä olen koettanut unohtaa, unohtaa, mutta miksi, miksi tulitte?

Ylempänä porrasparvekkeella kaksi kymnasistia tupakoi ja katseli alas, mutta Gurov ei välittänyt heistä, vaan veti Anna Sergejevnan puoleensa ja alkoi suudella hänen kasvojaan ja käsiään.

— Mitä te teette, mitä te teette! sanoi Anna Sergejevna kauhistuneena työntäen Gurovia luotaan. Me olemme mielettömiä. Matkustakaa pois jo tänään, matkustakaa heti... Minä pyydän teitä kaikkien pyhimysten nimessä, minä rukoilen teitä... Joku tulee!

Portaissa kulki joku heidän ohitsensa.

— Teidän täytyy matkustaa... jatkoi Anna Sergejevna kuiskaten. Kuuletteko, Dmitri Dmitritsh? Minä tulen luoksenne Moskovaan. En ole ikänäni ollut onnellinen... olen nyt niin onneton... en tule ikänä onnelliseksi, en ikänä! Älkää saattako minulle enää kärsimyksiä lisää! Vannon, että lähden Moskovaan. Mutta nyt täytyy meidän erota! Rakas, hyvä, kallis ystäväni, erotkaamme nyt! Näkemiin!

Anna Sergejevna puristi Gurovin kättä ja lähti nopeasti portaita alas tavan takaa katsoen taakseen, ja hänen silmistään saattoi nähdä, ettei hän ollut onnellinen. Gurov seiso vähän aikaa paikallaan ja kuunteli; sitten, kun ympärillä kaikki oli hiljasta, hän etsi naulakkonsa ja poistui teatterista.

Ja Anna Sergejevna alkoi matkustella Gurovin luo Moskovaan. Pari kolme kertaa kuukaudessa hän matkusti S:n kaupungista ja sanoi miehelleen lähtevänsä kysymään neuvoa naistautien professorilta, mitä tämä sanoisi jostakin hänen sairaudestaan. Hänen miehensä milloin uskoi, milloin ei. Saavuttuaan Moskovaan Anna Sergejevna tavallisesti asettui "Slavjanskij Basariin" ja lähetti punalakkisen lähetin Gurovin luo. Tämä kävi häntä tapaamassa; eikä tiennyt siitä yksikään sielu koko Moskovassa.

Kerran talviaamuna Gurov oli tällaisella matkalla Anna Sergejevnan luo (lähetti oli edellisenä iltana käynyt Gurovin luona tapaamatta häntä kotoa). Hänen tyttärensä, jota hän tahtoi samalla saattaa kouluun, oli mukana. Satoi räntää suurina hiutaleina.

— Nyt on kolme astetta lämmintä, ja kuitenkin sataa lunta, puhui Gurov tyttärelleen. Mutta ilma on näin lämmintä vain maan pinnalla, jotavastoin ylemmissä ilmakerroksissa on lämpö määrä aivan toinen.

— Mutta miksi ei ukkonen käy talvella, isä?

Gurov selitti senkin. Hän jutteli ja ajatteli samalla, että nyt hän menee tapaamaan naista ja ettei yksikään ihminen sitä tiedä eikä luultavasti saa koskaan tietääkään. Hänen elämänsä oli kahdenlaista: toinen oli julkista, jonka näkivät ja tiesivät kaikki, joille se oli tarpeellista, täynnä ehdollista totuutta ja ehdollista petosta, aivan samankaltaista kuin hänen tuttaviansa ja ystäviensä elämä, mutta toinen oli salaista. Ja jostakin kummallisesta, ehkä satunnaisesta olosuhteiden yhteensattumisesta kaikki, mikä oli hänestä tärkeää, mielenkiintoista, välttämätöntä, minkä suhteen hän oli vilpitön eikä pettänyt itseään, mikä muodosti hänen elämänsä ytimen, tapahtui salassa toisilta, mutta kaikki, mikä oli valheellista ja kuorena peitti hänet ja totuuden, kuten esimerkiksi toimi pankissa, riidat kerhoissa, hänen "alhainen rotunsa", olo vaimonsa kanssa juhlatilaisuuksissa — se kaikki oli julkista. Ja hän tuomitsi muita itsensä mukaan eikä uskonut todeksi sitä, mitä näki, vaan otaksui, että kunkin ihmisen todellinen, mielenkiintoinen elämä kuluu salassa, aivan kuin yön peitossa. Jokainen henkilöllinen olemassaolo pysytteleikse salassa, ja ehkä osaksi juuri siitä syystä sivistynyt ihminen niin hermostuneesti huolehtii siitä, että henkilökohtainen salaisuus pidettäisiin arvossa.

Saatettuaan tyttärensä kouluun Gurov lähti "Slavjanskij Basariin". Hän riisui alhaalla turkit yltään, kiipesi portaita ja koputti hiljaa oveen. Anna Sergejevna, yllään harmaa Gurovin mielipuku, oli matkasta uupuneena odotellut häntä eilisillasta saakka; hän oli kalpea, katsoi tulijaan hymyilemättä ja heittäytyi Gurovin kaulaan, ennen kuin tämä oli kunnolleen ennättänyt sisään. He suutelivat pitkään, ikäänkuin eivät olisi useaan vuoteen tavanneet toisiaan.

— No mitä kuuluu? kysyi Gurov. Mitä uutta?

— Odotahan, kyllä kohta sanon... En voi.

Hän ei saanut itkultaan puhutuksi, vaan kääntyi pois päin ja painoi nenäliinan silmilleen.

"Itkeköön nyt sitten vähäsen; minä sillä välin istahdan tuohon hetkeksi", ajatteli Gurov ja istuutui nojatuoliin.

Sitten hän soitti palvelijaa ja pyysi tuomaan teetä. Mutta Gurovin juodessa teetä Anna Sergejevna seisoi ikkunaan päin kääntyneenä ja itki liikutuksesta, itki sitä surullista tietoa, että heidän elämänsä oli muodostunut näin surkeaksi. He tapasivat toisensa salaa ja pysyttelivät piilossa ihmisiltä kuin varkaat! Eikö heidän elämänsä ole auttamattomasti särkynyt.

— No, herkeä jo! virkkoi Gurov.

Hänestä näytti selvästi siltä, että heidän rakkaussuhteensa ei pääty kovinkaan pian, ties milloin. Anna Sergejevna kiintyi häneen yhä lujemmin, jumaloi häntä, ja olisipa ollut ajattelematonta sanoa hänelle, että kaikki tämä kerran päättyisi; sitä hän ei olisi kuitenkaan uskonut.

Gurov astui hänen luokseen ja pani kätensä hänen olkapäilleen hyväilläkseen ja laskeakseen leikkiä, mutta näki samassa itsensä kuvastimesta.

Hänen päänsä alkoi jo käydä harmaaksi, ja hänestä näytti kummalliselta, että hän oli viime vuosina niin vanhentunut, rumentunut. Olkapäät, joilla hänen kätensä lepäsivät, olivat lämpimät ja vapisevat. Gurov tunsu myötätuntoisuutta tätä vielä niin lämmintä ja kaunista elämää kohtaan, jota jo odotti kuihtuminen, niinkuin hänen omaansakin. Miksi hän niin rakastaa miestä, joka aina on näyttänyt naisten mielestä toiselta kuin todella on? Mutta he eivät rakastaneet häntä itseään, vaan miestä, jonka heidän mielikuvituksensa oli luonut ja jota he omassa elämässään hartaasti etsivät, ja sitten, kun olivat huomanneet erehtyneensä, he kuitenkin rakastivat. Eikä ollut yksikään noista naisista ollut onnellinen hänen kanssaan. Aika kului, Gurov tutustui uusiin, erosi, mutta ei rakastanut kertaakaan; mitä hyvänsä se lie ollutkin muuta, ei vain rakkautta.

Ja vasta nyt, kun hänen päänsä jo alkoi harmaantua, hän rakastui niinkuin tulee, totisesti, ensi kerran eläessään.

Anna Sergejevna ja hän rakastivat toisiaan kuin hyvin läheiset omaiset, kuin mies ja vaimo, kuin hellät ystävykset. Heistä näytti siltä, että itse kohtalo oli määrännyt heidät toisilleen, ja oli käsittämätöntä, miksi he olivat toisten kanssa naimisissa; he olivat kuin kaksi kiinni saatua muuttolintua, koiras ja naaras, jotka oli teljetty elämään eri häkeissä. He antoivat toisilleen anteeksi, mitä häpesivät menneisyydessään ja nykyisyydessään, ja tunsivat, että tämä heidän rakkautensa oli pettänyt heidät molemmat.

Ennen, surullisina hetkinä, Gurov rauhoitteli itseään kaikenmoisilla arveluilla, jotka vain hänen mieleensä johtuivat, mutta nyt hän ei välittänyt arveluista; hän tunsu syvää sääliä, tahtoi olla vilpitön, hellä...

— Herkeä nyt, hyvä ystävä, hän sanoi. Kun olet itkenyt — niin sillä hyvä... Ajatellaan, koetetaan keksiä jotakin.

Sitten he keskustelivat pitkän aikaa, puhuivat siitä, mitenkä voisivat vapautua välttämättömyydestä pysytellä piilossa, pettää, elää eri kaupungeissa, olla pitkiä väliaikoja toisiaan tapaamatta. Mitenkä päästä näistä sietämättömistä matkoista?

— Mitenkä? Mitenkä kysyi Gurov tarttuen päähänsä. Mitenkä?

Ja näytti siltä, että kun he vielä vähäsen odottavat, ratkaisu on löydetty, ja silloin alkaa uusi, ihana elämä. Mutta kumpikin heistä käsitti, että loppu vielä oli kaukana, kaukana ja että kaikkein sotkuisin ja vaikein nyt vasta alkoi.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK AVIOLIITTOJA: KOKOELMA AVIOTARINOITA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and

help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4,

“Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in

all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.